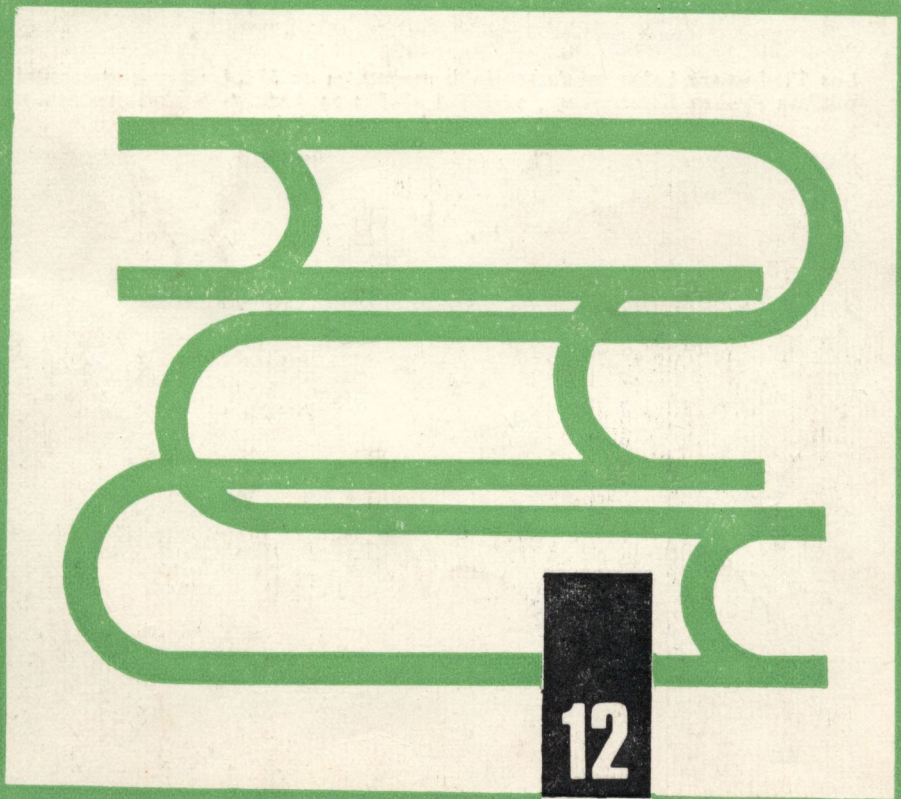

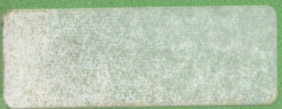
7400 (2)

Koláček

KÖNYVTÁROS

12
1977

Leo Tindemans belga miniszterelnök megnyitja az IFLA világkongresszusát. Alsó képen Preben Kierkegaard, az IFLA elnöke és Andrian Nyikolajev űrhajós (Cikkünket lásd a 699. oldalon)

TARTALOM

DR. SZÉKELY SÁNDOR: Az IFLA világkongresszusa	699
Kiállítás a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában	700
MOHOR JENŐ: A kötelespéldány-szolgáltatás és -elosztás új rendszere	701
A helyismereti munka időszerű kérdései (V. K.)	704
LENGYELNÉ MOLNÁR KLÁRA: A klubkönyvtárakról tíz év után	707
Lapozgató	710, 718, 741
VÉGH FERENC: Petrozsénytől Budapestig. Beszélgetés a 70 éves KÉKI BÉLA-VAL (Könyvtáros sorsok — könyvtáros pályák)	711
SZENTGYÖRGYI TIBOR: Partnerekkel együtt. Műszaki könyvtárak a konzerv- iparban	716
<i>Mit értek el, merre haladjanak? Vélemények a szakszervezeti könyvtárügy hely- zetéről, fejlesztéséről IV.</i>	
CSÓKE ANNA: Ahol 1000-nél többen dolgoznak, főhivatású könyvtárosra van szükség	719
DR. BARDÓCZ ANTAL: Minden területen van javítanivaló	720
BELICZA ILONA: Szorgalmazni kell a közös műszaki és szakszervezeti könyvtárak létrehozását	722
NAGY FERENC: A feltételek javítását várjuk	723
KOMORÓCZY ALAJOSNÉ: A feltételek javulásáról adhatunk számot	724

FÓRUM

ÓNÓDY MIKLÓS: Mikrofilmezés — igen, de nem mindenáron	725
<i>A könyvtárak életéből</i>	
Műszaki egyetemi könyvtárosok szakmai szemináriuma (V. F.)	726
DÉNES PÁL: Szocialista brigádok olvasótábora	727
DR. MÓNUS FERENCNÉ: A játék és a gyermek	727
SIPOS CSABA: Könyvtárosok és olvasók párbeszéde	728
VARGA LÁSZLÓNÉ: Készségeik mérhetően fejlődnek (Iskola és könyvtár)	730
Hírek	732

LÁTÓKÖR

SZAPPANOS BALÁZS: Az Ady-kép változásai II.	733
ANDOR GYÖRGY—ÁRVA LÁSZLÓ—NYÉKINÉ GAIZLER JUDIT: A könyvtá- ros-pálya presztízse	739
TÓTH ADÁM: Ismerjük-e a Filmtudományi Intézet kiadványait?	742
Kitüntetések	744

Vallomások a könyvtárról

GRANASZTÓI PÁL: Építésként könyvtárakról	745
KŐSZEGFALVI FERENC: Bodrogi János 1891—1967 (Könyvtárosok és bibliográ- fusok)	747
Kérdezz — felelek	749
A reklámról	749
A Könyvtáros galériája. Szeged exlibris-művésze: KOPASZ MÁRTA (Arató Antal)	750

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

VÉRTESY MIKLÓS: Könyv- és könyvtártörténet. Módszertani útmutató kezdő kutatók számára (Katona Jenő)	751
--	-----

BIBLIOGRÁFIÁK

A Békési Élet repertórium, 1966—1975 (Lisztes László)	752
F. FEJÉR MÁRIA—HUSZÁR LAJOS: A magyar numizmatika bibliográfiája (Galambos Ferenc)	753
Magyarok repertórium, 1945—1949. (Bozóky Éva)	754
REGULI ERNŐNÉ: Föld és Ég. Válogatott valláskritikai, vallástörténeti bibliográfia (Pálvölgyi Endre)	755
Hallottuk	756
SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	757
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	759

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket, metszeteket és a borító hátlapján levő grafikát Kopasz Márta készítette

Из содержания

Секель Шандор: Мировой съезд ИФЛА в Брюсселье (699);
Мохор Енё: Новые распоряжения о предоставлении обязательных экземпляров библиотекам и о их распределении (701);
Библиотечная конференция по вопросам краеведческой деятельности (704);
Развитие венгерских профсоюзных библиотек от 1971 г. Ответы на вопросы журнала „Кёньвтарош” (Библиотекарь) ч. 4. (719);
Андор Де. — Арва Л. — Н. Гаизлер Й.: Престиж библиотечной профессии в кругу учеников начальных школ и учеников школ для подготовки квалифицированных рабочих (739).

exemplare und deren Verteilung in Ungarn I. (701);
Bibliothekarkonferenz über die Fragen der Ortskenntnis-Tätigkeit (704);
Die Entwicklung der Gewerkschaftsbibliotheken seit 1971. Antworten auf eine Rundfrage der Zeitschrift „Könyvtáros” IV. (719);
Gy., Andor—L., Arva—J., Ny. Gaizler: Eine Untersuchung über das Berufsprestige des Bibliothekars unter den Grundschulern und Fachschülern (739).

From the contents

Sándor Székely: IFLA World Congress in Bruxelles (699);
Jenő Mohor: New Hungarian regulations on library copyright copies and their distribution I. (701);
Library conference on local history activities (704);
Development of trade-union libraries since 1971. Answers to an inquiry of the Könyvtáros Pt. 4. (719);
Gy., Andor—L., Arva—J., Ny. Gaizler: Prestige of a library carrier among elementary school and apprentice school students (739).

Cikkeink szerzői

Andor György, a Mélyépítők Oktatási Központjának munkatársa; *Arató Antal*, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Arva László*, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó szerkesztője; *Bozóky Éva*, a Könyvtáros rovatvezetője; *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Katona Jenő*, a Könyvtáros ny. főszerkesztője; *Közsegfalvi Ferenc*, a Hódmezővásárhelyi Városi Könyvtár munkatársa; *Lengyelné Molnár Klára*, a Szolnoki Megyei Könyvtár munkatársa; *Lisztes László*, a Kecskeméti Megyei Könyvtár igazgatója; *Mohor Jenő*, a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályának munkatársa; *Nyékine Gaizler Judit*, az ELTE természettudományi karának tanársegéde; *Ónódy Miklós*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Pálvölgyi Endre*, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ osztályvezetője; *Szappanos Balázs*, az Európa Könyvkiadó főszerkesztője; dr. *Székely Sándor*, az Országos Orvostudományi Könyvtár igazgatója, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke; *Szentgyörgyi Tibor*, a Konzerv- és Paprikaipari Kutató Intézet könyvtári és dokumentációs osztályának vezetője; *Tóth Ádám*, a Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum munkatársa; *Végh Ferenc*, a Műegyetemi Könyvtár tudományos főmunkatársa.

Aus dem Inhalt

Sándor Székely: Der IFLA-Weltkongress in Brüssel (699);
Jenő Mohor: Die neuen Bestimmungen über die für die Bibliotheken zullefernden Pflicht-

KÖNYVTÁROS

A KULTURÁLIS MINISZTERIUM LAPJA

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
Telefon: 451-758, 664-805.
Kiadja a Lapkiadó Vállalat
1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
Levél cím: 1906 Budapest, Pf. 223.
Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Készült az Egyetemi Nyomda fennállásának 400. évében

77.2201 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

INDEX: 25 449

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 36 forint. Egy szám ára 6 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat, H—1389 Budapest, Postafiók 149.

AZ IFLA VILÁGKONGRESSZUSA

Fennállásának 50. évfordulóját ünnepélyes és a szokásosnál szélesebb keretek között, világkongresszus megrendezésével ünnepelte meg a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége, az IFLA. Ezzel bizonyos hagyományt is felelevenített, hiszen az 1929-ben Rómába összehívott I. könyvtáros világkongresszusunak nagy szerepe volt az IFLA célkitűzéseinek meghatározásában, szervezetének kialakításában, tevékenységének kiszélesítésében. A római világkongresszuson alakult meg az a vezetőség, amely évtizedeken át irányította a szervezet munkáját. Madridban, 1934-ben zajlott le a II. világkongresszus. Az 50. évforduló alkalmából rendezett könyvtáros világtalálkozó helyszínéül azért is választották Brüsszelt, mert Belgiumban az idén ünnepelték Rubens születésének 400. évfordulóját, s az ezzel kapcsolatos rendezvények, kiállítások méltó kulturális háttérrel adtak a világkongresszusunak.

A könyvtárügyi rendezvények a kongresszus megnyitása előtt, már szeptember 1-én megkezdődtek. Szept. 1. és 3. között a nagy tudományos könyvtárak és könyvtári rendszerek gépi adatfeldolgozásának kérdéseiről szimpóziumot rendeztek, e tanácskozás utolsó napján Antwerpenben az UNESCO-val együtt rendezett szeminárium zajlott le. Ugyancsak a világkongresszus megnyitása előtt az IFLA vezető szervei több ülést tartottak, majd szept. 3-án a közgyűlés is összeült. Résztvevői meghallgatták az elnök, a főtítkár és a pénztáros beszámolóját (az IFLA 1976/77-ben végzett munkájáról *Progress report July 1976/77* címmel részletes kiadványt adtak közre), majd megválasztották az IFLA vezetőségét a következő négy évre. Elnökké ismét *P. Kierkegaardot*, a koppenhágai könyvtárosképző intézet igazgatóját, a végrehajtó bizottság tagjaivá *H. C. Campbellt* (Kanada), *J. P. Clavelt* (Svájc), *E. Granheimet* (Norvégia), *L. Gvisianit* (Szovjetunió) és *G. Pflugot* (NSZK) választották meg.

Szeptember 4-én, vasárnap délelőtt sajátos rendezvény zajlott le: *H. C. Campbell*, az IFLA elnökhelyettese, *M. Wijnstroom* főtítkár, valamint az IFLA legfontosabb munkacsoportjainak vezetői tájékoztatták az „újoncokat” — vagyis azokat, akik először vettek részt IFLA-kongresszuson az IFLA sokirányú tevékenységébe való bekapcsolódás szándékával — a Szövetség történetéről és munkájáról. A rendezvényen, amelyen az újoncok rengeteg kérdést tettek fel, sok „veterán” is részt vett, és élvezettel hallgatta a szellemes beszámolókat, valamint az előadók sok humorral fűszerezett válaszait a feltett kérdésekre és a felvetett javaslatokra. Délután számos szekció vezetősége ülésezett.

Másnap, 5-én nyílt meg ünnepélyes keretek között a világkongresszus. Az IFLA elnökének és a belgiumi rendező bizottság elnökének szavai után *L. Tindemans miniszterelnök* mondott megnyitó beszédet. A Szovjetunió nevében *Nyikolajev* úrhajós tábornok (aki a felesége, *Tyereskova* úrhajósnő helyett — mert a programban *Tyereskova* neve szerepelt — jelent a megnyitón), az UNESCO képviselőjében *M'Bow*, az UNESCO főigazgatója üdvözölte a világkongresszust. A megnyitón felszólalt az íróként világhírnevet szerzett *Parkinson* professzor, *Liebaers*, az IFLA volt elnöke, a belgiumi Nemzeti Könyvtár volt igazgatója is.

Szerkezetileg két részre tagolódott a világkongresszus. A főtéma (*A könyvtár mindenkié: az információ, a kultúra és a tanulás egységes világa*) keretében kerekasztal konferenciákat rendeztek, amelyeknek előadói között a könyvtári információt felhasználók neves képviselői is szerepeltek. E konferenciák mellett és gyakran velük egyidőben zajlottak le az IFLA szakmai szervezeteinek szokásos ülései, tárgyalásai. A főtéma első, általános kérdésekkel foglalkozó kerekasztal konferenciája *A könyv világa* címmel a megnyitó napján zajlott le. Ezt követték a hét folyamán a többi témakörben tartott konferenciák, amelyeken a könyvtárügy és a tájékoztatás sok irányú kapcsolatairól volt szó. A megtárgyalt témakörök a következők voltak: kormányzat, jog és politika; nevelés és oktatás; üzleti élet, kereskedelem és ipar; tudomány és technika, továbbá az olvasás, mint a szórakozás eszköze. E konferenciáknak három hazai szereplője volt. *Dr. Jóbóru Magda*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója a nevelés és oktatás kérdéseivel foglalkozó ülésen elnökölt, *dr. Réczei László* professzor, a kormányzat, jog és politika, *Papp István*, a KMK igazgatója pedig az olvasás, mint a szórakozás eszköze témával foglalkozó konferencia egyik előadója volt.

Mint említettük, a kerekasztal-konferenciákkal párhuzamosan, szeptember 5—9. között zajlottak le a szekciók és az egyéb szakmai szervek ülései, majd szeptember 10-én került sor a záróülésre, amelyen R. Caillois professzor, író a szakterület jövőjéről beszélt. A világkongresszus P. Kierkegaard elnök zárszavával ért véget.

A világkongresszuson résztvevők száma meghaladta a kétezret, közülük 1287 könyvtáros neve szerepelt a regisztrált résztvevők névjegyzékében. Szeptember 1. és 10. között 148 ülés zajlott le, tehát valóban monstre rendezvény volt ez a könyvtáros találkozó. A résztvevők viszonylag kevés szakmai tanulmányt nyújtottak be: a 64 benyújtott előadásból tizenkettőt a szocialista országok könyvtárosai készítettek. A kongresszus nagy létszáma nem tette lehetővé, hogy az üléseket egyetlen intézményben bonyolítsák le, a hat helyszín viszont némileg szétszórta a résztvevőket, emiatt az egyébként igen hasznos „folyosói beszélgetésekre” kevesebb alkalom kínálkozott.

Társadalmi programokra is sor került: például négy kiállítás nyílt; az egyik az IFLA 50 éves történetét ismertette, kettő — a Nemzeti Könyvtárban — keleti könyvek illusztrációit, illetve a Belgiumban megjelent francia nyelvű ifjúsági irodalmat mutatta be, a negyedik pedig Belgium szerepét a világban (ez utóbbi valójában a belga gyarmatosítás történetéből származó tárgyi anyagot tárt a látogatók elé). A résztvevők számára nyújtott vasúti kedvezmény elősegítette, hogy kiránduljanak Antwerpenbe, ahol a Rubens-év alkalmából rendezett számos kiállítást tekinthettek meg.

A társadalmi program kiemelkedő eseménye volt a világhírű Béjart balett előadása, melynek műsorában egy Bartók műre készült balett is szerepelt.

A magyar delegáció tagjai — a már említetteken kívül — *Jablonkay András*, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Könyvtárának igazgatója, *Székely Sándor*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke, *Szentmihályi János*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékének munkatársa, *Vajda Erik*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatóhelyettese, az MKE elnökségének tagja és *Vályi Gábor*, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója, az MKE elnökségének tagja voltak. Küldöttségünk tagjai a szakterületüknek, illetve érdeklődésüknek megfelelő szakmai rendezvényeken vettek részt, és igen aktív tevékenységet fejtettek ki. A delegáció tagjain kívül öten turistaként utaztak ki a világkongresszusra, hogy részt vegyenek a rendezvényeken.

Dr. Székely Sándor

Kiállítás

mutatta be a szovjet könyvkiadás keresztmetszetét a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója alkalmából rendezett és okt. 11-én megnyitott könyvtárlat mintegy 600 művel ismertette meg a látogatókat, fele részben magyar nyelvű kiadványokkal. Dmitrij Jakovlevics Levcsenko, a Szovjetunió kereskedelmi képviselőjének vezetője nyitóbeszédében elmondotta, hogy az elmúlt hét évben a Magyarországon terjesztett szovjet könyvek száma több mint háromszorosára nőtt az előző időszakhoz viszonyítva, s 1977-ben a behozott könyvek értéke elérte az egymillió-négyszázezer rubelt. Növekedett a magyar könyveknek a Szovjetunióba való kivitele is: 1977-ben a magyar könyvek vásárlására fordított összeg eléri az egymillió-hatszázötvenezer rubelt. A magyar könyvkiadás évente kb. 180 orosz és szovjet író alkotásait jelenti meg, évi átlagban 3 millió példányban.

A Szovjetunió világviszonylatban vezető helyet foglal el az idegen nyelvű irodalmi művek áttüzetésében. A szovjet hatalom éveiben több mint 73 ezer, idegen nyelvről fordított művet adtak ki. A háború utáni években a szocialista országok íróinak csaknem kétezer könyve látott napvilágot a Szovjetunió területén, összesen 470 millió példányban. 1946 óta több mint ezer, magyarból fordított kiadvány jelent meg, összesen több mint 37 millió példányban. Tíz kiadást érték meg a magyar klasszikus prózairók — Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Jókai Mór — művei, Petőfi Sándor költeményeit pedig 18 szovjet nép nyelvén 55 kiadásban, kb. 1,3 millió példányban adták ki.

A kötelezpéldány-szolgáltatás és elosztás új rendszere

Rövid hír jelezte a *Könyvtárosban*: a kulturális miniszter rendelettel módosította a sajtótermékek köteles- és tiszteletpéldányairól intézkedő korábbi rendelkezését. A *Magyar Közlönyben* is csak egy oldalnyi (két hasáb) a módosításokat és kiegészítéseket tartalmazó rendelet terjedelme, mégis bővebben kell szólni róla, hiszen következményei elsősorban a könyvtárakat érintik. A *Művelődésügyi Közlöny* 18. számából, amelyben a rendelet — és a végrehajtását szolgáló kiadói főigazgatósági határozat — módosításokkal egybeszerkesztett szövege is megjelent, már világosabbá válik, hogy a módosítás kizárólag a tudományos célokat szolgáló kötelezpéldányokkal, voltaképpen tehát a könyvtári kötelezpéldányokkal kapcsolatban hoz új intézkedéseket. Miért került sor a módosításokra, miben hoz újat az 5/1977. (VIII. 28.) KM számú rendelet és a Kiadói Főigazgatóság 1/1977. számú irányelve, mennyiben érintik ezek a változások a könyvtárakat?

Az előzmények és a jelenlegi helyzet

A tudományos célokra beszolgáltatandó kötelezpéldányok körét és a könyvtárak közötti elosztásuk rendjét a 2/1960. (V. 25.) MM számú rendelet és a hozzá kapcsolódó, a részletkérdésekről intézkedő 1/1960. KF számú határozat szabályozta. A kötelezpéldány-szolgáltatás elsődleges célja, hogy intézményessé tegye a hazai kiadványtermés megőrzését az utókor számára, s hogy emellett megkönnyítse statisztikai és bibliográfiai feldolgozását, továbbá, hogy állományt teremtsen a leendő könyvtárközi kölcsönzési bázis céljaira. A szabályozás és az annak alapján kialakult gyakorlat szerint ez utóbbi cél megvalósítására három, lényegében regionális feladatkörű könyvtárközi kölcsönzési központnak a teljes magyar kiadványterméssel való ellátása szolgált. A feladatot azonban csak felemás módon sikerült megoldani. (Az Országos Széchényi Könyvtár állományába került két példányból egy muzeális, egy használati célt szolgált. Egy példányt kap a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára a statisztikai feldolgozás és a könyvtárközi kölcsönzés céljára, egy példányt pedig a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára, mely a kapott példányt archíválni és a könyvtárközi kölcsönzésben forgalmazni egyaránt köteles.) A fennmaradó kötelezpéldányok hasznosítása céljából a rendelet tíz könyvtár számára adja meg a válogatás jogát a gyűjtőkörébe tartozó kiadványok tekintetében. A maradékot az OSZK részben nemzetközi cserére használja fel, részben a külön megállapodások alapján kijelölt „utóválogató” könyvtáraknak kínálja fel. (Ezek száma az évek során állandóan nőtt.)

Az így kialakult „rendszer” azonban mind kevésbé volt rendszernek tekinthető, és az idők folyamán egyre kevésbé felelt meg a kötelezpéldányok könyvtári hasznosításával szemben jogosan támasztható igényeknek. A három teljes kötelezpéldányjogú könyvtár egy-egy országrész könyvtárközi kölcsönzési igényeinek kielégítéséért volna felelős, közülük azonban kettő archíválási feladatokat is ellát. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a könyvtárközi kölcsönzési igények a három könyvtárnál — különféle okok miatt — a vártnál kisebb mértékben jelentkeztek (kivéve talán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárát), noha a könyvtárközi kölcsönzési kérések igen jelentékeny hányada irányul a legfrissebb hazai kiadványokra.

A kötelezpéldányok elosztása, pontosabban szólva a válogatáson alapuló „elosztódása” jóformán alig juttat nyomdatermékeket a vidéki könyvtáraknak, holott a szakirodalmi ellátottság gyenge pontjai leginkább az ő területükön mutatkoznak. Az ipar, a felsőoktatás és velük együtt a kutatómunka egészséges decentralizálódásának folyamatát ugyanis nem követte kellő ütemben a fővároson kívüli szakirodalmi igények könyvtári kielégítése.

A válogatási és utóválogatási jog nem teszi lehetővé, hogy a legnagyobb érdeklődésre számot tartó kiadványok minden jogosult könyvtár rendelkezésére álljanak; az utóválogató könyvtárak valójában csak a maradékból válogatnak. A válogató számára érdektelen kiadványok viszont a kellesténél nagyobb példányszámban maradnak az OSZK-ban, ahol elhelyezésük mind több gondot okoz. A szétosztott példányok hollétét utólag már nem lehet megállapítani, emiatt a kötelezpéldányok csak bizonyos könyvtárak számára jelentenek „nemzeti ajándékot”, a könyvtárközi kölcsönzés szempontjából nem használhatók.

Ezeket a gondokat súlyosbította még a kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség alá eső sajtótermékek típusainak bizonytalan megítélése és a szolgáltatandó példányszámok (16, 12, 7, 5, 4) sokfélesége. Mindez nemegyszer arra csábította a kiadókat és

a sokszorosítókat, hogy — kellő szankciók hiányában — egyszerűen elmulasszák a beszolgáltatást, vagy pedig válogatás nélkül, nagy példányszámban küldjenek az elosztást végző Országos Széchényi Könyvtárnak hasznosíthatatlan nyomtatványokat. (Főként a kisebb sokszorosító üzemek és a nem hivatásos kiadók termékeinek beszolgáltatása volt ilyen rendszertelen, pedig ezek között számos, könyvtári szempontból igen értékes, más úton nehezen beszerezhető kiadvány akad.)

Az új rendszer alapelvei

A kötelespéldány-ügyet tehát olyan szellemben kellett újból szabályozni, hogy megoldódjék a kötelespéldányok megbízható beszolgáltatása, javuljon a vidék szakirodalmi ellátása, kialakuljanak a könyvtárközi kölcsönzés „decentrumai”, alközpontjai, az elosztás során pedig az egyes könyvtárak és a könyvtári rendszer érdekei összhangba kerüljenek, s létrejöjjenek a kötelespéldányokkal való *felelős gazdálkodás* feltételei is.

Az elosztás újbóli szabályozása során azt is meg kellett állapítani, hogy mit lehet elosztani; *szükségessé* vált tehát a kötelespéldány-szolgáltatási kötelezettség alá eső sajtótermékek körének felülvizsgálata, illetve újbóli meghatározása. Az e munkát végző bizottságnak figyelembe kellett vennie, hogy a beszolgáltatandó példányok száma nem lehet nagyobb az eddiginél (legfeljebb 16), hogy a beszolgáltatás rendjét egyszerűsíteni kell, és végül, hogy érkezzék be minden, ami szükséges, de csak az, ami valóban szükséges. Ezen elvek alapján alakult ki a 16, 12 és 5 példányban beszolgáltatandó sajtótermékek köre, melyet a Kiadói Főigazgatóság 1/1977. számú irányelve valamennyi sokszorosító üzem és kiadó intézmény tudomására hozott, módosítván a kötelespéldány-szolgáltatásról intézkedő 1/1960. KF számú határozatot.

A kötelespéldány-szolgáltatás megbízhatóságát kívánja növelni a beszolgáltatandó sajtótermékek típusainak a korábbinál részletezőbb és egyértelműbb felsorolása az új rendelkezésekben, valamint az OSZK — eddig is meglévő — ellenőrzési jogának megerősítése. Újdonság még a Nemzeti Könyvtár joga arra, hogy a be nem szolgáltatott kötelespéldányt — az „állományvédelmi utasítás”-nak az elveszett dokumentumok pótlásáról intézkedő előírásaival összhangban — a mulasztó terhére pótlólag beszeresse, illetve róla másolatot készíttessen.

Az új elosztási rend alapelveiben természetesen megőrizte az eredeti célt, azt, hogy az elsődleges feladat a kötelespéldány megőrzése, feldolgozása és könyvtárközi kölcsönzés útján az olvasók rendelkezésére bocsátása. A korábbinál nagyobb gondot fordít a vidék szakirodalommal való ellátására, és a válogatás korlátozásával több fontos szakkönyvtár számára teszi lehetővé, hogy rendszeresen hozzájusson a szakterületének megfelelő kötelespéldányokhoz.

Ezekről az alapelvekről és megvalósításuk módjáról a jogszabály egyetlen mondata szól: „Az OSZK a részére szolgáltatott kötelespéldányok kezelését és más könyvtárak kötelespéldánnyal való ellátását a Kulturális Minisztérium külön intézkedése szerint végzi.”

Az intézkedés nem változtatja meg a három, teljes kötelespéldányjogú könyvtár eddigi részesedését: két példányt kap az OSZK, egy-egy példányt a Központi Statisztikai Hivatal és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára. Az OSZK nemzetközicsere-tevékenységének céljaira újabb két (bizonyos területeken három) példány szolgál. A további (használati célú) kötelespéldányokat az új rendszer *területi*, illetve *szakterületi* szempontok alapján osztja el az ország több mint negyven könyvtára között.

Szakterületi bontás

Mind a területi, mind a szakterületi elosztás szempontjából szükségessé vált a teljes kötelespéldány-anyagnak a sajtótermék tárgya (tartalma) szerinti szakterületekre bontása, hogy minden részesedő könyvtár megkaphassa a meghatározott szakterület teljes kiadványtermését. Az előkészítő munka során kialakult a „szakterületi bontás”, mely teljes mértékben a gyakorlat igényeihez, a minél egyszerűbb elosztás követelményeihez igazodik. Az előírás a következő csoportokra („szakterületekre”) osztja a kötelespéldányként beszolgáltatott sajtótermékeket:

1. *Humán tudományok*. Ide tartozik minden filozófiai, lélektani, irodalom- és nyelvtudományi, történettudományi, könyvtári-informatikai tárgyú sajtótermék, valamint a zenetudomány kivételével a művészettudományok kiadványanyaga. (A lélektan sem teljes: az orvosi pszichológia az „orvostudományok” csoport része.)

2. *Közgazdaság.* A közgazdaság- és szervezéstudomány irodalma.
 3. *Pedagógia.*
 4. *Társadalomtudományok.* Mindaz, ami az előzőekben nem szerepelt: jogtudományi és politikai kiadványok, szociológia és néprajz; de ebbe a csoportba tartozik a földrajz is.
 5. *Kémia.*
 6. *Természettudományok.* Matematika, fizika, csillagászat, meteorológia és a földtudományok irodalma. (Ide tartozik a földrajzi kiadványtermésből a kifejezetten természetföldrajzi rész.)
 7. *Bányászat.* A bányászat és a kohászat szakirodalma.
 8. *Vegyipar.*
 9. *Műszaki tudományok.* (Szinte részletezhetetlenül tág kategória: gépészet, építészet, híradás- és számítástechnika, közlekedés stb.)
 10. *Agrártudományok.* Természetesen az élelmiszer- és faiparral együtt, de itt van a növény- és állattan irodalma is.
 11. *Orvostudományok.* A már említett orvosi pszichológia mellett az általános biológia és az élettan kiadványait is tartalmazza.
 12. *Szépirodalom.* Gyakorlati okokból ide kerül a közművelődés szakirodalma is.
 13. *Zene.* A zeneművek mellett a zenetudományi szakirodalom is ide tartozik.
- A kötelempéldányként érkező sajtótermékek csoportba sorolását az OSZK fogja végezni. Mivel minden kiadványt csak egy helyre lehet besorolni, kiegészítő szempontok, besorolási elvek segítik a döntést (ilyen besorolási elv például az alkalmazási szempont: a „matematikai módszerek a mezőgazdaságban” témájú kiadvány a 10. csoportba kerül).

Regionális elosztás

A területi szempontú elosztás elsődleges célja a vidék szakirodalmi ellátásának javítása, a használatra szánt kötelempéldányok egyenletesebb „terítése”, elosztása az ország egész területén. Ezáltal lehetővé válik majd a könyvtárközi kölcsönzési igények jelentékeny hányadának decentralizált kielégítése, az országos kölcsönzési forgalom és a néhány túlterhelt nagykönyvtár tehermentesítése is.

A területi elosztás a kormány településhálózat-fejlesztési koncepciójából kiindulva az öt vidéki székhelyű tervezési-gazdasági körzet (régió) számára egy-egy teljes kötelempéldány-sort juttat. A régióon belül a kötelempéldányok a részesedésre szakterületenként meghatározott könyvtárakba kerülnek. A részesedő könyvtárak olyan nagyobb felsőoktatási vagy szakkönyvtárak (valamint néhány megyei könyvtár), amelyek gyűjtő- és szolgáltatási körébe az egyes szakterületek jól beilleszkednek, és amelyek felkészültségükönél fogva vállalni tudták a kötelempéldányok fogadását, megőrzését és rendelkezésre bocsátását a régió egész területére vonatkozólag. Az OSZK a teljes kötelempéldány-sort a szakterületi besorolás megjelölésével juttatja el a régióba, tehát minden régióban azonos sajtótermékek kerülnek az azonos szakterületen illetékes, részesedő könyvtárakba. (Az OSZK a kötelempéldányokat a minden régióban kijelölt „regionális központi könyvtárnak” küldi meg, a régióon belüli továbbítás a regionális könyvtár és a részesedő könyvtárak feladata.) A kötelempéldányok elosztása szempontjából regionális központi könyvtárrá minősített és a régióon belüli részesedésre kijelölt könyvtárak a következők:

ÉSZAK-DUNÁNTÚL (Fejér, Győr-Sopron, Komárom, Vas, Veszprém megye)

Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely (1, 4, 12, 13)

Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Keszthely (5, 10)

József Attila Megyei Könyvtár, Tatabánya (7, 8)

A Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtára, Győr (2, 6, 9)

A Markusovszky Kórház Könyvtára, Szombathely (11)

A Tanárképző Főiskola Könyvtára, Szombathely (3)

DÉL-DUNÁNTÚL (Baranya, Somogy, Tolna, Zala megye)

A Pécsi Tudományegyetem Könyvtára, Pécs (1, 2, 4)

Megyei Könyvtár, Pécs (13)

A Mezőgazdasági Főiskola Könyvtára, Kaposvár (10)

Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár (12)

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára (5, 11)

A Pollack Mihály Műszaki Főiskola Könyvtára, Pécs (6, 7, 8, 9)

A Tanárképző Főiskola Könyvtára, Pécs (3)

DÉL-ALFÖLD (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megye)

A József Attila Tudományegyetem Könyvtára, Szeged (1, 2, 3, 4, 5, 6)

Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét (9, 10)
 A Nehézipari Műszaki Egyetem Kohó- és Fémipari Főiskolai Karának Könyvtára,
 Dunaújváros* (7)
 Somogyi Könyvtár, Szeged (8, 12, 13)
 A Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, Szeged (11)
 ÉSZAK-ALFÖLD (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Szolnok megye)
 A *Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Debrecen* (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)
 Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Debrecen (10)
 A Debreceni Orvostudományi Egyetem „Kenézy” Könyvtára, Debrecen (11)
 Megyei Könyvtár, Debrecen (12, 13)
 ÉSZAK-MAGYARORSZÁG (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád megye)
 II. *Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc* (1, 2, 4, 7, 9, 10, 12, 13)
 Központi Orvosi Könyvtár, Miskolc (11)
 A Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára, Miskolc (5, 6, 8)
 A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Könyvtára, Eger (3)
 (Folytatjuk)

Mohor Jenő

* A dél-alföldi régióban nem látták kellően kihasználhatónak a bányászat és a kohászat szakirodalmát, a dunaujvárosi főiskolai könyvtár viszont örömmel vállalta a nagyrészt fő gyűjtőkörébe illő kiadványokat, természetesen a dél-alföldi igények kielégítésének kötelezettségével együtt. Az előkészítő egyeztetések eredményeként tehát ez a rész-sor „átlépte” a régióhatárt.

A helyismereti munka időszerű kérdései

A Könyvtárosegyesület Bibliográfiai szakbizottsága, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1977. szeptember 27—28-án Kecskeméten tanácskozást szervezett a helyismereti könyvtári munka kérdéseiről. Hogy e konferencia kiemelkedő jelentőségét világosan érzékeltessük, szükség van némi történeti visszapillantásra is. A ma már „klasszikus” kezdőpontnak tekinthető gödöllői értekezéslet (1961) előtt is voltak ugyan helyismereti tanácskozások (például az 1955-ös országos helyismereti bibliográfiai értekezéslet, az 1959. évi egri helytörténeti konferencia), máig ható érvényűnek és a tevékenység távlatait is meghatározónak azonban a *gödöllői országos bibliográfiai munkaértekezéslet* bizonyult. A helyismereti szempontból alapvető referátumot *Berza László* tartotta *A helyismereti bibliográfiai tevékenység aktuális problémái* címmel. Ez a terjedelmében rövid, mindössze hét oldalas referátum olyan fontos kérdéseket tárgyalt, mint a helyismereti bibliográfia célja, tartalma, megjelenési formái; a helyismereti gyűjtemény és bibliográfia kapcsolatai stb. A fejlődés nagyrészt azon az úton indult el, amelyet a gödöllői konferencia megszabott, s az ott kimondott tételt: a helyismereti gyűjtés és feltárás alapvető intézménye a megyei könyvtár, 1964-ben miniszteri rendelet iktatta jogszabályba. A későbbiek során is voltak szakmai tanácskozások, 1974-től pedig immáron egységes szervezésben, tervszerű egymásutánban került sor a legfontosabb helyismereti kérdések, problémák megtárgyalására a szakemberek, a helyismerettel elméletileg és gyakorlatilag foglalkozók meglehetősen széles körében. A Könyvtáros mindegyikről beszámolt, s közölte a konferenciák ajánlásait. (Az első három tanácskozás anyaga a közelmúltban közös kiadványban jelent meg.) A konferenciák a legfontosabb részletkérdéseket vizsgálták meg tüzetesen: a sajtóbibliográfiák kérdéskörét, a sajtórepertóriumokét, a hírlapok feltárását, a képgyűjteményekét. Úgy látszott azonban — és ezt a tavalyi szentendrei konferencia résztvevői szinte egyhangúlag leszögezték —, hogy éppen napjainkban ismét át kellene gondolni a helyismereti munka teljes kérdésszövevényét: kijelölni a tevékenység helyét, szerepét a könyvtárügyben, különös tekintettel a közművelődési könyvtárügyre, megfogalmazni a fejlődés, illetve a további munkák irányát, feltételeit, módzatait. Ezek jegyében került sor a mostani konferencia megrendezésére.

A kecskeméti tanácskozás jellegéről, jelentőségéről keveset mond ugyan, mégis érdemes megemlíteni, hogy igen nagy, csaknem száz volt a résztvevők száma. Az eddigi szokásoktól eltérően nemcsak a megyei könyvtárak helyismereti munkával foglalkozó dolgozói, néhány, a helyismeret iránt elkötelezett megyei igazgató, valamint

a kérdéssel elméletben is foglalkozó szakember jött el a konferenciára, hanem szinte minden megyei könyvtár igazgatója, a tudományos nagykönyvtárak képviselői, a honismereti mozgalom munkásai és a „B”-típusú könyvtárak munkatársai is. Az előadások érintették a tárgykör szinte minden vonatkozását: Péter László a helyismereti kiadványok rendszerét vázolta, Csüry István a nagykönyvtárak helyismereti feladatairól, szerepköréről szolt — egyben a helyismereti munka tudományrendszertani helyét is kijelölte, a helyismeretnek mintegy „filozófiáját” nyújtva —, Banos József a honismereti mozgalommal való kapcsolatok viszonyait vázolta fel, Bényei Miklós a helyismereti gyűjtemények problémáit, a gyűjtés és a feltárás mozzanatait elemezte igen alaposan. Az előkészületek során úgy látszott, mintha nem minden megyei könyvtár vezetője érezte volna eléggé fontosnak a könyvtári helyismereti munkát. Ám a konferencia felszólalásai, megállapításai teljesen ellentmondtak az előzetes, kedvezőtlen benyomásoknak. Egyetértés alakult ki a tekintetben, hogy a helyismereti munka a megyei könyvtárak alapvetően fontos tevékenysége, az egész könyvtár munkájának szerves része. A fejlődési irányzat is az igények növekedése és differenciálódása felé mutat. A helyismereti munkában a megyei könyvtár több szempontból is egyedül, csak általa megvalósítható, tudományosan is értékelhető nyújthat. Ezt a nézetet már önmagában is szép eredménynek tekinthetjük. A konferencia másik fontos eredménye az, hogy az előadásokból és a felszólalásokból egyaránt kiderült: a szakmai közvéleményben tudatosodott a gyűjtemény elsődlegessége. Megfelelő gyűjtemény, bázis nélkül ugyanis nem lehet jó kiadványokat (bibliográfiákat, tájékoztatói műszereket, kronológiákat stb.) készíteni. A konferencia előadásai és vitája természetesen számos feltáratlan, további vizsgálódásra, tisztázásra váró feladatot is kijelölt. (Lásd az ajánlásokat.) A közeljövőben különösen két problémacsoport vár tisztázásra. Az egyik a *helyismereti gyűjtemények különböző kapcsolódásai*: a közgyűjteményi együttműködés (levéltárakkal, múzeumokkal) általában is fontos feladat, a helyismereti tevékenységben azonban szinte életbevágó. Ugyancsak fontos a könyvtárak közötti gyűjteményi kooperáció kialakítása. (A kiadványok esetében ez már megfelelő módon kialakult, de az együttműködés továbbfejleszhető.) Szóba került a gyűjtemény és a tevékenység könyvtáron belüli kapcsolódásainak kérdésköre is. Ez nem választható el a helyismereti gyűjtemény legkedvezőbb struktúrájának, modelljének kialakításától, de még fontosabb a könyvtári munkák rendszerében elfoglalt helyének kijelölése. Ilyen tekintetben általában az a vélemény alakult ki, hogy — jóllehet a helyismereti gyűjtemény viszonylag elkülönül a könyvtár többi részétől, és ez az elkülönülés (szakrészleggé válás) kedvezően értékelhető, sőt előmozdítandó — be kell épülnie a nagy könyvtári folyamatokba (feldolgozás, gyarapítás stb.). A könyvtári futószalag áthalad a helyismereti gyűjteményen is, az itteni munkatársak — a helyismereti gyűjteményi csoport — csak a többlet „szerelesek” végzik el, a sajátosan helyismereti katalógus-szerkesztési stb. feladatokat látják el.

Ugyancsak értékes eredménynek tekinthetjük azt is, hogy a konferencia résztvevői megállapították: bár egyedül a megyei könyvtárak számára írja elő jogszabály a helyismereti gyűjtemény létrehozását, *kialakulóban van egy tágabb helyismereti rendszer is*. Ennek kifejlesztésében szerepet kívánnak vállalni a tudományos nagykönyvtárak is — amint ez Csüry István előadásából és Frey Tamásnénak, a Műegyetemi Könyvtár osztályvezetőjének állásfoglalásából egyértelműen kiderült. Természetesen nem a régi elgondolás felújításáról van szó (mint ismeretes 1958-ban miniszteri utasítás kötelezte az egyetemi könyvtárakat — a budapesti kivételével — tájbibliográfiái, sőt gyűjteményi munkára), hanem arról, hogy azok a tudományos gyűjtemények, amelyek helyismereti szempontból értékes dokumentumokkal rendelkeznek, s amelyek helyzetüknél fogva értékes helyismereti információk birtokában vannak (az egyetemi könyvtárak például a saját tanáraik, oktatóik tudományos munkásságának faktográfiai feltárásával mindenképp foglalkoznak), ezeket az információkat adják közre, s valamiképpen kapcsolódjanak be a helyismereti publikációs tevékenység rendszerébe. A nagy könyvtárak arra is hajlandóságot mutatnak, hogy feltárási, közreadási módszereiket egyeztessék a közművelődési könyvtárak módszereivel. Az együttműködésre tehát tág lehetőségeket nyitott a kecskeméti konferencia, ha a javaslatok egyúttal újabb feladatokat, megvizsgálásra érdemes új problémákat is felvetnek. Párhuzamosan — és az említett tendenciát mintegy erősítve — jelentkezett a konferencián egy másik törekvés is. Köztudomású, hogy a „B”-típusú könyvtárak jó része rendelkezik helyismereti gyűjteménnyel, néhány ilyen könyvtár kiemelkedő értékeknek is birtokában van. A konferencia egyértelműen amellet foglalt állást — és ennek hangsúlyozását főként a „B”-típusú könyvtárak képviselői szorgalmazták —, hogy a helyismereti tevékenység rendszerében szükség van a kisebb közművelődési könyvtárak részvételére is. Az ilyen jellegű munkák gondozása, támogatása természetesen az illetékes megyei könyvtárak feladata. Olyan támogatás ez, amely bőven kamatozhat és kamatozik is. (V. K.)

AJÁNLÁSOK

A helyismereti tevékenység (gyűjtemények, kiadványok) áttekintésével, elvi, általános kérdéseinek vizsgálatával foglalkozó tanácskozás (Kecskemét, 1977. szeptember 27—28.) a következő ajánlásokat fogadta el:

1. A helyismereti tevékenység különféle formáinak és publikációs eredményeinek áttekintése arról győzte meg a résztvevőket, hogy e tevékenységi ág hasznos termékeket produkált, módszerei fejlődtek, javult munkahelyi bázisa és személyi ellátottsága, de még számos megoldandó feladat van a helyismereti munkában: ezek részint a szervezeti, illetve a gyűjteményi megalapozással, részint a módszerek, technikák kérdésével, illetve az utánpótlás, szakképzés kérdéseivel kapcsolatosak. A megállapítások alapján úgy tűnik, hogy számos kérdésben csak a feldolgozás alapjául szolgáló irodalomra és a szükségletek tartalmi kérdéseire irányuló kutatások alapján lehet előre lépni. A következő témák tanulmányozása látszik időszerűnek:

a) Természeti és társadalomtörténeti, földrajzi egységek Magyarországon és ezek viszonya a helyismereti bibliográfiák rendszerében;

b) Az irodalmi termelés történeti struktúrája Magyarországon;

c) A felhasználói szükségletek, különös tekintettel a kutatás, a közművelődés, a közigazgatás, a tervezés stb. szükségleteire;

d) A szaktudományos, illetve szakmai információs folyamat és a helyismereti információs folyamat összefüggései, különös tekintettel a fenti szükségletekre;

e) A helyismereti munka szervezeti kérdései, a személyzeti feltételek (szakemberigények, szakképzés stb.).

2. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak, továbbá a nagy tudományos könyvtáraknak (amennyiben erre megvannak a feltételeik) a megyei könyvtárak mellett fontos feladataik vannak a helyismereti tevékenység rendszerében, mégpedig mind a voltaképpeni helyismereti munkában — önálló gyűjtés és publikálás —, mind az operatív tevékenységben. — A megyei könyvtárak továbbra is szorgalmazzák és segítsék a kisebb („B”- és „C”-típusú) könyvtárak helyismereti tevékenységének megindítását, továbbfejlesztését.

3. A könyvtárak elsősorban helyismereti gyűjteményük kiépítését szorgalmazzák (ebben mintául szolgálhat — kicsiben, arányosan — az FSZEK Budapest Gyűjteménye). A megyei könyvtárak törekedjenek arra, hogy önálló helyismereti munkatársakra, később részlegre bízzák a helyismereti gyűjtemény és bibliográfiai munka gondozását, anélkül, hogy ezt a munkát a könyvtár többi tevékenységétől (például a feldolgozástól, tájékoztatástól stb.) elszakítanák. Kiadványok (bibliográfiák stb.) megjelentetésére csak akkor vállalkozzanak, ha feltételeit — elsősorban gazdag gyűjteményükben — megteremtették.

4. A kiadványok fontossági sorrendjét gondos mérlegeléssel tervezzék meg. Fordítsanak különös gondot publikációik szakmai ellenőrzésére, hozzáértő, elfogulatlan lektor megbízására.

5. A megyei könyvtárak a hozzájuk beérkező, más megyékre vonatkozó kötelempéldányt továbbítsák az illető megyébe, illetve — ha meg kívánják tartani — értesítsék a kiadvány megjelenéséről az érdekelteket.

6. Az FSZEK Budapest Gyűjteménye mellett szakemberekből álló részleget kell szervezni, amelynek hivatali kötelessége lesz az országos jellegű folyóiratok és napilapok megyei vonatkozású adatainak retrospektív központi feltárása.

7. Javasoljuk a Könyvértékesítő Vállalatnak, hogy a könyvtárak részére tegye lehetővé a nem hivatásos könyvkiadók által megjelentetett kiadványok beszerzését, a róluk való tájékozódást stb.

8. Javasoljuk, hogy 1978-ban Szekszárdon a helyismereti-helytörténeti gyűjtemények gyűjtőkörével és az együttműködéssel kapcsolatos kérdések tisztázására a múzeumok és levéltárak dolgozóival együttes tanácskozásra kerüljön sor.

9. A tanácskozás résztvevői kívánatosnak tartják, hogy a fejlett helyismereti gyűjteményekkel rendelkező könyvtárak a gyűjteményépítési és a bibliográfiai munkán felül kapcsolódjanak be a tudományos kutatásba is.

A klubkönyvtárakról tíz év után

Szolnok megyei tapasztalatok

A Szolnok megyei Könyvtár módszertani tevékenységének keretében a közel-múltban megvizsgálta a klubkönyvtárak munkáját, közelebbről a megyei könyvtárhálózatban betöltött helyüket, szerepüket, feladatuk teljesítését. Vizsgálódásunk a 105/1968. MM utasítás célkitűzéseinek végrehajtásából indult ki.

A rendelet kibocsátását követően országos vita bontakozott ki, elsősorban a Könyvtáros és a Népművelés hasábjain. (Könyvtáros 1971/2., 6., 8. és 12. sz.) A vitázó felek nézeteiből már akkor kicsendült az utasítás bizonyos pontjainak eltérő értelmezése, némi aggodalom, a könyvtárügyet féltők pesszimista, a rendeletlőt sokat várók optimista megnyilvánulása. Csaknem egy évtized telt el a rendelet megjelenése óta. Végiglapozva, beleolvastatva az akkori írásokba, úgy érezzük, nem árt néhány megállapítás, érv és ellenérv felett elgondolkodni és a megfelelő tanulságokat levonni.

Nézzünk csak a rendelet mellett állást foglalók érvei közül egy-kettőt: a klubkönyvtárak differenciált népművelési és szórakozási lehetőségeket nyújthatnak; alkalmazhatják az ismeretterjesztés változatosabb módszereit-formáit; megvalósíthatják a rétegpolitikát a népművelésben; sokoldalú művelő-nevelő tevékenységet folytathatnak; céltudatosabban használhatják fel a helyi anyagi-társadalmi erőforrásokat stb. Egyszóval: előrelépésnek tekintették a klubkönyvtár létrehozását nemcsak könyvtári, hanem népművelési vonatkozásban is.

A vitában megszólalók jó része azonban nem ilyen rózsásnak látta a rendelet gyakorlati megvalósításának útját. Voltak, akik súlyos hibaként vetették fel a rendelet egyértelműségének hiányát. Szerintük a rendelet egyebek között azt sem mondta ki kategorikusan, hogy a klubkönyvtár csak a kis lélekszámú településeknek, peremkerületeknek, kiszemelteknek lehet egyetlen közművelődési alapegysége; szerződéses ellátásról — önálló állománygyarapításról beszélt; a klubkönyvtár vezetőjének munkaidejét szétválasztotta könyvtári és klubtevékenységre. Rámutattak az összevont szervezetből adódó olyan veszélyekre is, hogy az egyik vagy a másik régebbi intézmény sajátosságai uralkodóvá válhatnak az intézmény egész működésében stb.

Mi abból az alapelvből indultunk ki, hogy a 105-ös utasítás a szocialista közművelődést, a falu, illetve a kisebb közösségek, települések kulturális felemelését kívánta szolgálni. Valóban eszményi elképzelésről tanúskodik, arról a törekvésről, hogy e szűkebb közösségek tagjai egy helyen, egyetlen intézmény keretein belül elégíthessék ki az egyéni érdeklődésüknek megfelelő tanulási, szórakozási, művelődési igényeket. Csakhogy mindezek megvalósításához kellő politikai, gazdasági, személyi és tárgyi feltételek szükségesek, mert nélkülük a rendelet nemes céljai is csak papíron maradnak.

De kialakultak-e, léteznek-e ma ezek a feltételek? Szükség volt-e klubkönyvtárra mindenütt, ahol azt létrehozták? Hogyan váltak valóra az intézményhez fűzött remények? Vizsgálódásunknak tehát a Szolnok megyei valóság elfogultágtól mentes feltárása volt elsődleges célja, hiszen a felmerült kérdéseket csak így lehet tárgyilagosan megválaszolni.

Szolnok megyéje 29 klubkönyvtára közül 22-ben végeztünk összehasonlító vizsgálatot, különféle könyvtári mutatószámok alapján. Közülük igyekeztünk minél többet — és nem is egyetlen alkalommal — meglátogatni. Végül is a statisztikai adatokból és saját tapasztalatainkból levont következtetések részben választ adtak a sok éven át felgyülemlett kérdésekre, részben pedig új kérdéseket, problémákat vetettek fel.

Hónapokig zárva

A 105-ös MM utasítás kimondja, hogy „a klubkönyvtár olyan intézmény, amely lehetőséget nyújt a rendszeres könyvkölcsönzésre, továbbá a könyvek, az újságok és a folyóiratok helybenolvasására.”

Lássuk, hogyan valósult meg a *rendszeresség*. A 22 klubkönyvtár közül tizben a dolgozók cserélődése olyan mértékű volt, hogy hetekig, de egyik-másik hónapokig (sőt kettő egy évig is) kénytelen volt zárva tartani, mivel az utódlásról sem az illetékes tanácsnak, sem a járási könyvtárnak nem sikerült gondoskodnia. A számításba vett személyek általában a következőkkel indokolták elzárkózásukat: nem megfelelő a bérezés; gyakran kell késő estig bent tartózkodni az intézményben; a könyvtári munkát zivizesen vállalják, de a klub, illetőleg a művelődési ház feladataitól félnek;

tartanak attól, hogy elődjük restanciáit csak hosszú idő múlva pótolhatják; időnként, különösen a hétvégeken részegeskedésre, verekedésekre kerül sor a klubkönyvtárban. Ám a már munkában álló könyvtárosok helyettesítése is megoldatlan betegségük, szabadságuk, főként pedig szülei szabadságuk idején.

Tiszakürtön például hónapokig az intézmény takarítónője látta el a klubkönyvtárosi teendőket, *Vezsenyén* háromnegyed évig, *Tiszagyendán* egy évig volt zárva a könyvtár — hogy csak a kirívóbb példákat említsük. A *tiszabői* klubkönyvtár január óta vezető nélkül van. (Jelenleg egy képesítés nélküli pedagógusnő végzi a könyvkölcsönzést. Ez nem túlzottan megnyugtató megoldás.) Baj van a nyári nyitvatartásokkal is. *Tiszaugon* a könyvtárvezető szabadsága idejére megbízott ugyan a községi tanács egy helybeli lakost a kölcsönzés ellátásával, az épületet mégis zárva találtuk — nyitvatartási idő alatt. *Tiszakürtön* fél órával a zárás előtt már senki sem volt az épületben.

A rendelet általunk idézett mondata kiemeli a könyvek, folyóiratok és újságok *helybenolvasási lehetőségét*. Azokban a klubkönyvtárakban, amelyek új épületben, modern berendezéssel kezdtek működni, nem okoz különösebb gondot a helybenolvasás. Annál rosszabb a helyzet ott, ahol maradt minden a régiiben, csak a címtáblát cserélték ki. Tipikus példája ennek *Örményes*. A csaknem 1300 lakosú község egyetlen művelődési intézményét a hajdani, elhanyagolt, omladozó kastélyban helyezték el, amely egyben iskolai tantermeket, termelészövetkezeti irattárat is magában foglal a könyvtár számára irigylésre méltó termekben. A „klubkönyvtár” ugyanis 25 négyzetméter alapterületen szorong, s a könyvtároson kívül legfeljebb két olvasó befogadására alkalmas.

Szerencsére a klubkönyvtárak egy része új épületben kezdte meg működését, csakhogy... A klubkönyvtári épületek tervrajzait tanulmányozva rá kellett döbbernünk, hogy a hibás elgondolás azokban már születési állapotukban benne volt. Úgy tudjuk, nem Szolnok megyei különlegesség az egy-egy községben felépült klubkönyvtári épületmonstrum, benne 100—200 személyes színházterem, tágas előcsarnok, 1—2 klubhelyiség, s végül a már beköltözéskor szűk, raktár nélküli könyvtár. A *tiszaugi* vagy a *mezőhéki* klubkönyvtár egyaránt példa erre. A színházterem testnevelési órák színhelyül is szolgál a bordásfallal, különféle tornafelszerelésekkel és a tornatermekre oly jellemző, nem éppen kellemes izzadság- és tornacipőszaggal egyetemben. A klubhelyiség távol esik a könyvtártól, így — mivel a felügyeletet képtelenség két helyen egyszerre megoldani — a folyóiratolvasás is a könyvtárba szorulna, ha elférne ott. Hasonló a helyzet *Tiszaderzsén* is. A község szinte egyetlen, feltűnően nagy épülete a művelődési ház, illetve klubkönyvtár, amelyet nagy anyagi áldozattal és a helyi társadalmi erők mozgósításával hoztak létre. A városi igényeket is kielégítő színházterem kihasználtságáról csak annyit, hogy nemrégiben a szolnoki Szigligeti Színház előadását nehezen összeverebuvált nyolc ember tekintette meg. A tágas udvar egy részén építkezés folyik. Sajnos, nem könyvtári raktár (mint ahogyan reméltük), hanem KISZ-klub épül. Mellette a már kész ifjúsági klub. Nem hisszük, hogy részrehajlók vagyunk, ha megkérdőjelezzük a külön ifjúsági klub és külön KISZ-klub szükségességét, amikor a könyvtárnak még mindig nincsen raktára.

Gyengébb teljesítmények — sok a szakképzetlen könyvtáros

Az utasítás szerint a klubkönyvtár létesítése, működtetése *elsősorban az 1500-nál kevesebb lakosú településeken indokolt*. Tudvalevő, hogy Szolnok megyét a nagy lélekszámú községek jellemzik, így talán túlzottnak is tekinthetjük a klubkönyvtár-létesítés mértékét: az érintett községeknek éppen a felében 1500-nál több lakos él. Véleményünk szerint az 1800—2000 lélekszámú községek közművelődési igényeit nem is elégíthetik ki ma már az utasítás által megszabott követelmények: tv, rádió, lakosként 2—3 kötet könyv, s az 5—7 újság, folyóirat. A Szolnok megyei klubkönyvtárak könyv- és folyóiratgyűjteménye természetesen már jóval a norma fölött van. hiszen átlagosan 4,2 könyv jut egy-egy lakosra és 18 folyóirat egy-egy könyvtárra.

Az utasítás 10. pontja szerint a klubkönyvtár vezetését nem teljes napi munkaidőben foglalkoztatott dolgozó látja el. Kérdés azonban, hogy a rendeletben meghatározott nyitvatartási idő elegendő-e — különösen az 1500-nál nagyobb lélekszámú község komplex művelődési feladatainak elvégzésére. Hiszen mindazt, amit az utasítás kíván — helyesen — a klubkönyvtárártól, heti 12—16 órában nem lehet megvalósítani és leboncolítani. Minket azonban az előírásoknál is jobban foglalkoztat az élet, az tudniillik, hogy milyen a főfoglalkozásban alkalmazott klubkönyvtárvezetők teljes munkaidőjének kihasználtsága. A teljes munkaidőben dolgozó 18 intézményvezető egy része ugyanis a nem teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozókra megállapított

nyitvatartási idő szerint fogadja az olvasókat. A helyzet visszassága még élesebben kirajzolódik, ha arra gondolunk, képesek-e ily módon kielégíteni a magas lélekszámú községek és olvasók általános és sajátos igényeit.

Vizsgálatunk — mint korábban említettük — egyben összehasonlító jellegű is volt. A klubkönyvtárak működését, tartalmi munkáját összevetettük az önálló községi könyvtárak adataival. Eredmény: a klubkönyvtárak általában kedvezőbb tárgyi feltételek között működnek, mint a községi könyvtárak, a főbb teljesítmény-mutatók mégis fordított arányokat jeleznek.

	a klub- könyvtárakban	a községi könyvtárakban
Az egy lakosra jutó könyvbeszerzési keret (Ft)	8,91	5,89
az egy lakosra jutó kötettség	4,21	2,94
alapterület az előírásokhoz képest, százalékban	58	50
olvasói arány a lakosság százalékában	19,6	20,8
az egy olvasóra jutó évi kötetforgalom	22,1	32,2
az egy könyvtári órára jutó kötetforgalom	11	18
az egy felnőtt olvasóra jutó évi látogatások száma	7,8	9

A könyvtári munka jó részét azonban nehezen lehetne számokban kifejezni. Ezek közé tartoznak a katalógusok, a nyilvántartások, a könyvtári rend, a hatókör, együttműködés stb. Megállapítottuk, hogy az önálló községi könyvtárak katalógusai teljesebbek, nyilvántartásaik pontosabbak, általában véve szolgáltatásaik, tájékoztató tevékenységük, az olvasókkal való egyéni, illetve csoportos foglalkozásaik színvonalasabbak és igényesebbek, könyvtári fegyelmük szigorúbb. S ez a tény szorosan kapcsolódik a könyvtárosok cserélődéséhez. Pontos adataink nincsenek arról, hol és mikor történtek személyi változások, a korábbi feljegyzésekből azonban kiderül, hogy vannak könyvtárak, amelyek szabályos időközönként, kétévenként, sőt évente cserélnek gazdát. Úgy érezzük, ma is aktuális Szente Ferenc 1968-ban megfogalmazott véleménye: „A tiszteletré méltó kivételétől eltekintve — ezeket nem láttam még — általában nem érezni az intézmények belső képén a jó gazda keznyomát.” A *tiszabői* klubkönyvtárban például az olvasóknak mindössze 10 százaléka iratkozott át erre az évre, az egész volt olvasótábor fel kell majd szólnia a soron következő könyvtárosnak. A katalógusocédulák a könyvtár különböző zugaiban elrejtve, gumikkal kisebb-nagyobb csomókba kötve állnak, a végrehajtások több éves kintlevőségeket követelnek.

A gyakori személycserével szinte mindenütt együttjár a könyvtári fegyelmegsértése, az állomány védetlensége, az olvasók fokozatos elmaradása.

A közművelődési feladatok ellátásához, a kultúra, az általános műveltség terjesztéséhez *szakemberek kellene*k. A szakképzett könyvtárosok mégsem szívesen vállalják a klubkönyvtárvezetői munkát, vagy ha vállalják is, mielőbb keresik a lehetőséget, hogy városi, nagyközségi könyvtárakba kerülhessenek. Nem is egy főiskolát végzett könyvtárosunk kezdte klubkönyvtárosként, s került be nagyobb könyvtárba az évek során. Érthető tehát, hogy a szakképzettségi arányok a klubkönyvtárakban jóval kedvezőtlenebbül alakultak, mint a községi könyvtárakban. A klubkönyvtárakban dolgozó főfoglalkozású könyvtárosoknak csak 11 százaléka rendelkezik középfokú szakképzettséggel (a községi könyvtárakban 39 százalék); az alapfokú képzettségük, illetve a szakképzetlenség aránya egyaránt 44,5 százalék (a községi könyvtárakban 43, illetve 18 százalék).

A részfoglalkozású, illetve a tiszteletdíjas könyvtárosok szakképzettségét is figyelembe véve a következő arányokat kapjuk: a klubkönyvtárosok 8 százaléka rendelkezik közép-, 50 százaléka alapfokú szakképzettséggel, 42 százalékuik szakképzetlen; a községi könyvtárakban viszont 27, 49, illetve 24 százalék a szakképzettségi arány. A legnagyobb gondot az okozza, hogy a főfoglalkozású klubkönyvtárosoknak csaknem a fele még alapfokú könyvtárosi szakképzettséggel sem rendelkezik, s mindössze 11 százalékuknak, számszerint 2 (!) könyvtárosnak van középfokú képzettsége.

Bár hagyományossá vált, hogy évenként 4—5 napos továbbképzésen vesznek részt, a könyvtárra vonatkozó alapismeretekkel csupán 1—2 órán keresztül ismerkedhetnek, s ez rendkívül kevés. Tulajdonképpen „betanításukról” a megyei, járási módszertani könyvtáros, jó esetben pedig az előző könyvtárvezető gondoskodik.

A fenntartók felelőssége

Vizsgálódásunk arra is kiterjedt, hogy a klubkönyvtárrá szervezés kedvező változást eredményezett-e az épületet, a berendezést, az igénybevételt és a szolgáltatásokat illetően. A 22 klubkönyvtárból 13 költözött új épületbe, teljes berendezést 12 kapott, de a berendezés egy részét a többiben is kicserélték. Bár a rendelethől és a klub-

könyvtári vitából egyértelműen kiolvasható klub és könyvtár egyenrangúsága, a gyakorlat mégis az, hogy a fenntartók többet áldoznak a klub berendezéseire, a könyvállomány pedig a régi könyvespolcokon szorong. De azok a könyvtárak, amelyek 8—10 évvel ezelőtt új, korszerű bútorzatot kaptak, sem tarthatják meg a végtelenségig az egykor vonzó, izléses környezetüket, ha a könyvtárosok a fenntartók segítségével nem gondoskodhatnak az elhasználódott, elkopott berendezések rendszeres cseréjéről.

A klubkönyvtári átszervezés előtti évet alapul véve, 3,3 százalékos olvasólétszám-csökkenéssel számolhatunk. Az okokat talán az elmondottak magyarázzák. A vizsgálat által feltárt hibák és hiányok a fenntartók és a hálózati alközpontok felelősségére egyaránt utalnak. Azoknak a könyvtárosoknak véleménye szerint, akik több éven át voltak klubkönyvtárvezetők, két főfoglalkozású munkatárs szükséges — különösen a nagyobb községekben — ahhoz, hogy színvonalas népművelői és könyvtárosi munka folyjék a községekben. Ennek azonban alapfeltétele kellő anyagi megbecsülésük.

A megyehatárt átlépő tanulságok

Vizsgálódásunk csak a Szolnok megyei klubkönyvtárakra terjedt ki, így az általa adott állapotrajz bizonyos területeken eltérhet az országos helyzetképtől. Az intézmények tartalmi munkáját szándékosan nem elemeztük részletesebben, nem akartunk a hatásköri túllépés hibájába esni. Ezért érezzük egyre nagyobb szükségét annak, hogy tágabb körben kerüljön sor gyümölcsöző eszmecserére, mégpedig a fenntartók és a művelődési irányító szakemberek, könyvtárosok és klubkönyvtárosok között. Régen vitatott és újonnan felmerült kérdéseket tűzhetnének a megbeszélés napirendjére: betöltheti-e hivatását a könyvtár klubkönyvtári keretekben? Mi okozza és hogyan lehetne megakadályozni a klubkönyvtárakban a dolgozók cserélődését? Hogyan képes ellátni a közös tanácsú községek könyvtárait egy klubkönyvtár? Mennyire kihasználtak, és milyen hatósugarúak klubkönyvtáraink? Megfelelő-e a klubkönyvtárak kétoldalú — művelődési házi és könyvtári — módszertani segítése?

Abban mi — népművelők és könyvtárosok — bizonyára egyetértünk, hogy mielőbb meg kell oldani a klubkönyvtárak működését, tárgyi, személyi ellátottságát, módszertani segítségét érintő gondokat annak reményében, hogy a klubkönyvtárak gondjaik megoldása után felzárkózhatnak majd a közművelődési feladataikat jól ellátó intézmények sorába.

Lengyel né Molnár Klára

Lapozgató

● **Nagyon tanulságos olvasmány a KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG 77/3. száma, amely szinte valamennyi közleményét egyetlen gondolat köré csoportosította: a gazdaság és a művelődés kölcsönhatása a fő témája. Nemcsak a gazdasági-gazdaságossági és gazdálkodási kérdésekkel foglalkozik, hanem a kultúra árával, a kulturális „ráfördítésok” mértékével és arányaival, a művelődési területek közötti felosztásával is. A cikksorok megállapításai alkalmasak a fenntartók szemléletének formálására, ezért jó, ha a könyvtárosok nem bizzák a véletlenre, hogy kezükbe kerül-e a folyóirat.**

● **OKTÓBER ELSEJÉVEL HATÁLYBA LÉPETT AZ MSZ 3419—77. SZ., A könyvtárak és szakirodalmi tájékoztatási intézmények adatait tartalmazó adatárak című országos szabvány, amely lényegében megegyezik a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet, az ISO 2146—1972. sz. szabványával. Érvénye az új Minervára és mindenfajta hálózati, illetve egyéb könyvtári, valamint dokumentációs intézményi címjegyzékre kiterjed. Meghatározza a kötelező minimális adatok körét, ezek sorrendjét és a kiadványként megjelenő adattárak szerkesztési elveit, egyebek között a mutatókra vonatkozó követelményeket és a tipográfiai előírásokat is.**

● **A ČITATEL', a szlovák könyvtárosok folyóirata szeptemberi számában közli Marta Weissovának, az érsekújvári (Nové Zámky) járási könyvtár igazgatónőjének magyarországi tanulmányútjáról szóló, fényképekkel illusztrált cikkét. A lap októberi száma az újjáépített keszthelyi Helikon kastélyt és annak könyvtárát mutatja be.**

Petrozsénytől Budapestig

Beszélgetés a 70 éves Kéki Bélával

Aki valamelyik könyvtárban, szerkesztőségben vagy könyvkiadónál találkozik Kéki Bélával, aki szaccikkjeinek kiérlelt mondatait olvassa, vagy színes, lebilincselően érdekes előadásait hallgatja, egyszóval aki ismeri fürge mozgását és mozgékony szellemét, hitetlenkedve csóválja a fejét: „Már hetven éves volna?” De bármennyire valószínűtlennek tűnik is, ennek az évnek az utolsó előtti napján Kéki Béla betölti életének hetvenedik esztendejét. A közelgő születésnap alkalmából találkoztunk, hogy változatos pályájának, mozgalmas életének főbb állomásairól beszéljünk.

Tizenöt éven át — 1930-tól 1944-ig — számottevő szerepet töltött be az erdélyi magyarság kulturális életében, részben mint a Pásztortűz című szépirodalmi folyóirat szerkesztője, részben pedig mint irodalmi, színházi és zenei bírálatok írója. Eközben tíz évig könyvtárosként is dolgozott, csak öt évre „hütlenedett el” a pályától. A második világháború után — a hadifogságból hazatérve — Budapesten telepedett le, és hamar felismerte, hogy az itteni viszonyok között tevékenységének határait szűkebbre kell vonnia: végleg a

könyvtárosok közösségéhez csatlakozott, és szakirodalmi munkássága ettől kezdve következetesen csak az írás-, könyv- és könyvtártörténet művelésére irányul.

— *Bár szokványosnak tűnhet, mégis fel kell tennem a kérdést Kéki Bélának: hogyan került kapcsolatba a könyvekkel, hogyan készült a könyvtárosi pályára?*

— Ez tulajdonképpen két kérdés, külön válaszolok is rájuk. A könyvekkel nagyon korán, még kisgyermek koromban alakult ki igen szoros, mondhatnám: családi kapcsolatom. Szülővárosomban, a Zsil völgyi bányásztelepülésen, Petrozsényben 1910 táján élénk kulturális élet indult a munkásság körében. Színjátzó együttes alakult, és ebben két nagybátyám is tevékenyen részt vett. Az előadások jövedelméből a kör tagjai kölcsönkönyvtárt alapítottak. Az államhatárok megváltozása után a színjátzó együttes feloszlott, könyvtárát szétszórták a tagok között, így került hozzánk mintegy 4—500 könyv. Jól emlékszem a tizkötetes Tolnai-Világtörténelemre, Márki Sándornak Thököly- és Rákóczi-életrajzára, a nekem sok gyönyörűséget szerző Jókai- és Milkszáth-regényekre. A külföldi szerzők művei közül a többséget Ohnet érzélgős történetei és Verne sárga papírkötésben sorakozó kalandregényei alkották. Míg korábban végignéztem a színjátzó kör minden előadását, most mohó kíváncsisággal vetetem magam a könyvek olvasására. De eszembe sem jutott, hogy könyvtáros legyek; szüleim inkább zenei pályára szántak. Apám kitűnően hegedült, szólamve-

zetőként játszott a petrozsényi bányászzenekarban (egyébként esztergályos volt, de zenekari szereplése miatt kiemelték az esztergapad mellől). Engem hetéves koromtól taníttatott zongorázni és hegedülni. A gyulafehérvári katolikus gimnáziumot is azért hagytam ott az ötödik osztály elvégzése után, s mentem át Marosvásárhelyre, mert Erdélyben ott működött akkor a legszínvonalasabbnak tartott zeneiskola. Bár nagyon élveztem a zongorázást és az elméleti tárgyakban (összhangzattan, formatan) is képeztem magam, mégis újból és újból felülkerekedett bennem az irodalmi érdeklődés. Egyre inkább úgy éreztem, hogy írásban jobban ki tudnám fejteni magam, mint zenében. Mégsem mondanám, hogy zenei tanulmányaim kárba veszttek: egyrészt ki-fejlesztették bennem az érzéket a prózai írások belső ritmusa és gördülékenysége iránt, másrészt zenei ismereteimet jól kamatoztathattam később, zenekritikusi működésem idején.

— *S még az érettségi után sem gondolt arra, hogy könyvtárban helyezkedjék el?*

— Nem, bár egyre nőtt bennem a szorongás, hogy jövőmet illetően apám álmai és saját terveim egyformán szertefoszlanak, hisz szüleimnek nem állt módjukban engem tovább taníttatni. Az érettségi sikeres letételének napján azonban

hivatott gimnáziumunk igazgatója és közölte: a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán folytatott tanulmányaimat az erdélyi katolikus egyház ösztöndíjával, ha vállalom, hogy a diploma megszerzése után hazatérve valamelyik katolikus gimnáziumban tanítok. Így lettem 1926 őszén *Horváth János, Gombocz Zoltán és Eckhardt Sándor* lelkes hallgatója. Sajnos, a második félévben már szállingóztak otthonról a hírek, hogy a román kormány a Magyarországon szerzett oklevelek közül csak az orvosi és mérnöki diplomákat hajlandó homosítani, a Pesten szerzett tanári diplomával tehát otthon sohasem taníthatok. Kiváló tanáraink egyetlen óráját sem mulasztottam el, de ettől kezdve még sűrűbben jártam színházba, hangversenyekre, operaelőadásokra. Hallottam Bartókot zongorázni és gyönyörködtem Kodály Psalmus Hungaricusának lenyűgözően szép előadásában. Azután hazautaztam és 1927 őszén a kolozsvári egyetemen folytattam tanulmányaimat — újra elsőévesként.

— *Magyarországi egyetemi éve alatt bizonyára látogatta a pesti könyvtárakat is?*

— Igen, az Egyetemi Könyvtárban fordultam meg legtöbbször, de a legnagyobb hatást a Fővárosi Könyvtár tette rám, amely akkor még a Károlyi-kertre néző régi épületében működött. 1927 márciusában itt láttam azt a nagy élményt nyújtó Beethoven-kiállítást, amelyet a zeneköltő halálának századik évfordulójára rendeztek. E kiállítás emléke arra sarkallt, hogy később, könyvtári pályámon a kiállítás-rendezésre mindig nagy súlyt helyezzek. S itt ismerkedtem meg a tizedes rendszerű szakkatalógussal, amelyet még 1914-ben Szabó Ervin hozott létre.

— *Nem hiányoztak-e Kolozsvárt a Pesten megszokott folyóiratok és szakkönyvek?*

— Ami a magyar szakirodalmat illeti, ebben a tekintetben 1929 őszén változás állott be. A kolozsvári piarista atyák — mivel a rendházban is volt könyvtárunk — gimnáziumuk húszezer kötetes könyvtárát átengedték a kolozsvári egyetem magyar hallgatóinak. Megnyílt a Lyceum-könyvtár, amelynek az volt a fő feladata, hogy gyűjtse a magyar nyelven bárhol megjelent tudományos műveket és szakfolyóiratokat, legyenek azok akár természettudományi, akár orvosi, filozófiai, történeti, jogi, irodalom- vagy művészettörténeti tárgyúak. A könyvtár igazgatója, *dr. György Lajos* irodalomtörténész a napi négyórás elfoglaltsággal járó gyakoronoki állásra engem alkalmazott. Nem magam választottam tehát a könyvtárrosságot, hanem egy könyvtárigazgató szemelt ki erre a pályára. 1929 decemberében — harmadéves egyetemi hallgató

koromban — kezdtem el a könyvtári munkát. Hol leltárkönyvet, hol folyóiratnyilvántartást vezettem, felügyeltem az olvasóteremben vagy éppen kölcsönöztem. Igazgatóm azonnal bekapcsolt a szerkesztésében megjelenő *Erdélyi Irodalmi Szemle* technikai munkálataiba, sőt mindjárt jó néhány ismertetést is íratott velem lapja számára.

— *Megtalálta tehát az igazi pályát, ahol hivatástudattal eltelve dolgozhat?*

— Valóban ez történt. Azonnal lemondtam a tanári pályáról, mit sem törődve azzal, hogy elvesztem az ösztöndíjamat. Sőt, úgy éreztem, hogy béklyók hullanak le rólam, s végre szabadon, vonzódásaimnak megfelelően választhatom meg az egyetemen hallgatott tárgyakat. Újabb évek feláldozása árán végül is magyar irodalom, pedagógia és esztétika szakokból szereztem meg az abszolutúriumot.

— *S hogyan folyt tovább a munka a Lyceum-könyvtárban?*

— 1930-ban György Lajos megszüntette az Erdélyi Irodalmi Szemle kiadását, viszont megindította a nagy múltú *Erdélyi Múzeum* új folyamát, majd az *Erdélyi Iskola* című neveléstudományi folyóiratot. Mindkét lapnál technikai szerkesztői munkát végeztem, és egyre gyakrabban kaptam kéziratelőkészítő, ún. olvasószervezői feladatokat. A gyorsan gyarapodó Lyceum-könyvtár régi állományából igazgatómmal együtt kiválogattuk az RMK körébe tartozó műveket, s örültem, hogy inaskodhattam mellette, amikor addig ismeretlen töredékek meghatározásával bibelődött.

— *Alakulóban volt tehát a jövőendő könyvtörténész és könyvtáros pályája?*

— Igen, de egyre világosabbá vált előttem az is, hogy nem sokáig maradhatok félállásban a kis, még főnyi személyzettel dolgozó könyvtárban. 1935-ben írni kezdtem több kolozsvári folyóiratba és egy napilapba is, és 1936 elején örömmel fogadtam el a meghívást a *Pásztortűz* szerkesztőségébe, ahol az egyik napilaphoz elszereződött *Dsida Jenő* örökébe léptem. Rövidesen rám hárult a szerkesztés minden munkája, szabadon, minden korlátozás nélkül dolgozhattam. Így nyílt rá lehetőségem, hogy a lapnak az *Új Idők*re emlékeztető, nekem igen ellen-szenves formátumát átalakítsam. Nyolcadrét alakú, kéthasábos szedésű, sok illusztrációval gazdagított, havonta 64 oldalon megjelenő irodalmi magazinná formáltam a *Pásztortűz*et.

— *A Lyceum-könyvtárral tehát 1936-ban végleg megszakadt a kapcsolata?*

— Igen, ezek voltak a „hütlenség” évei, egyre távolibbnak tűnt a könyvtárosi pálya. A *Pásztortűz* szerkesztése mellett zenekritikákat írtam a *Keleti Újság* számára, és *Lakatos István* kollégámmal

együtt több kolozsvári folyóiratban és napilapban harcot indítottunk annak érdekében, hogy a kortárs magyar muzsika két kimagasló nagyságának, Bartóknak és Kodálynak a művészete útát találjon az erdélyi közönséghez.

— *Mikor kanyarodott vissza útja a könyvtárak világába?*

— 1940 szeptemberében. A II. bécsi döntés nyomán válaszut elé kerültem: határoznom kellett, hogy végleg a sajtó területén maradok-e, vagy élek a kínálkozó lehetőséggel, és igyekszem bekerülni a kolozsvári Egyetemi Könyvtárba. Bevallhatom, hogy az adott politikai helyzetben nem volt nehéz a választás: a Pásztortűz szerkesztői feladatainak megtartása mellett már néhány nap múlva az Egyetemi Könyvtár munkatársa lettem.

— *Bizonyára örömmel fogadták az Egyetemi Könyvtárban?*

— Ezt éppen nem mondhatnám. A könyvtár akkor kinevezett igazgatója, *Valentiny Antal* közölte velem, hogy ő is szokta olvasni a Pásztortűzet és zenekritikáimat, és nem kíván gátolni szerkesztői és kritikai tevékenységemben, de azért a könyvtárban is szeretné némi hasznomat venni. Így hát azt a feladatot szánta nekem, hogy bizonyos mennyiségű katalóguscédulát naponta be kell osztanom a betűrendes katalógusba. Alig telt el egy hét, újra hivatott, és elmondta, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium az egész Észak-Erdélyre kiterjedő könyvtárfejlesztési terv kidolgozását kéri tőle. A felmérés és a javaslat elkészítését igazgatóm rám bízta. A feladatot sikerült néhány nap alatt megoldanom, és az elkészült tervezet, a jelek szerint, anynyira megnyerte igazgatóm tetszését, hogy abbahagyta velem a cédulabeosztást, és másnap már a könyvtár titkári posztján dolgoztam.

— *A kolozsvári Egyetemi Könyvtár volt tehát könyvtári pályájának második állomása?*

— Igen, és egyben a nagykönyvtári iskola. Igazgatóm kifogásolta, hogy nincs semmi gyakorlatom a decimális osztályozásban, s emiatt a könyvtárban indult szakozási tanfolyamot velem is elvégeztette. De még nagyobb nyereséggel járt számomra újabb elhatározása. *Valentiny Antal* 1901 óta állt a könyvtár szolgálatában, nyugdíjba készült, s arra a gondolatra jutott, hogy négyévtizedes tapasztalatait és azokat a hárományokat, amelyeket a könyvtár hágományokat, amelyeket a könyvtár három kiváló igazgatója (*Szabó Károly, Ferenczi Zoltán, Erdélyi Pál*) örökített utódaira, beszélgetésnek során átadja nekem. Sokat tanultam tőle! Utóda, *dr. Herepey Árpád* a folyóirat- és hírlaptár élére állított.

— *Mi történt az újságírás és -szerkesztés terén?*

— A Keleti Újságtól már korábban, 1941 elején pedig a Pásztortűztől is megváltam, de 1941 őszén ismét visszatértem a kritikáirához. A kolozsvári magyarságnak igen kedvelt lapja volt annak idején a déli órákban megjelenő *Ellenzék*, ennek a lapnak lettem a színi- és zenekritikusa.

— *S hogyan alakult könyvtári pályája a felszabadulás után?*

— A hadifogságból hazatérve, családi okokból nem mentem vissza Kolozsvárra, hanem Budapesten telepedtem le, és az Országos Széchényi Könyvtárban helyezkedtem el. Az első években címleirással foglalkoztam és az adremaüzem vezetését bízták rám. 1949 májusában *dr. Tolnai Gábort*, könyvtárunk főigazgatóját, aki egyben minisztériumi főosztályvezető is volt, római nagykövetté nevezték ki, és akkor a hét intézményt — az öt országos múzeumot, az Országos Levéltárat és az Országos Széchényi Könyvtárat — összefogó Nemzeti Múzeum tanácsa főigazgatóvá *dr. Varjas Bélát* választotta meg, a főigazgató-helyettesi posztra pedig engem állított. Varjas Bélával összefogva nagy lendülettel láttunk munkához.

— *Milyen eredményekre emlékezik legszívesebben a Széchényi Könyvtárban töltött éveiből?*

— *Varjas Béla* igazgatósága idején sok új gondolat vetődött fel, és a könyvtár sok problémáját sikerült megoldani, ezek közül néhányban nekem is kezdeményező szerepem volt. A Széchényi Könyvtár például ekkor még nem rendelkezett folyóiratolvasó-teremmel. Az első hónapokban, amíg *Varjas Béla* a színházterületi tár létrehozásán fáradozott, én minden erőmet arra összpontosítottam, hogy egy raktárterem kiürítése és berendezésének lebontása révén minél előbb megteremtjük a folyóiratolvasó-termet; már 1949 szeptemberében megnyitottuk, és azóta is jól működik. A beérkezett folyóiratokat addig egy nagy méretű bekötött naplóban tartották nyilván. Erőteljesen szorgalmaztam ennek a munkafolyamatnak a korszerűsítését. A megoldások között választottam, végül is a hírlaptár vezetőjének, *dr. Dezsényi Bélának* a javaslata bonyolult a legjobbnak, ő ugyanis svájci példákra hivatkozva a kardexre való áttérést ajánlotta. Akkor még módunkban állt, hogy a Nemzeti Múzeum épületén belül is növeljük raktári férőhelyünket, ennek érdekében egymás után több termet alakítottunk át vasállványozatos könyvraktárrá. Gyakran megfordultam a raktárakban, és elszomorodva láttam, hogy a sűrű használat miatt mennyire rongálódik az állomány. Így jutottam arra a gondolatra, hogy új kötelepéldány-rendelet

kiadását kellene kezdeményeznünk, amely a nemzeti könyvtár részére minden új kiadványból két példányt juttat. Javaslatom arra is kiterjedt, hogy a kiadványok két példányra azonos raktári számot kapjon, s a műzeális példányt „M” betűindexszel különböztessük meg a használatba vett példánytól. Egyik debreceni utam alkalmával láttam, hogy — hála Nyireő István és Korb Flóris előrelátásának — az Egyetemi Könyvtár bőségesen rendelkezik raktári férőhellyel. Felvetettem a gondolatot, hogy az új rendelet a debreceni Egyetemi Könyvtárnak is juttasson minden hazai nyomdatermekből kötelespéldányt, és az OSZK a könyvanyagot feldolgozva továbbítsa Debrecenbe. Azon is munkálkodtam, hogy nemzeti könyvtárunk a sima folyószámos rendszerről térjen át a betűindexes numerus currens szerinti raktározásra.

— *Meddig dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban?*

— 1952 júniusáig. Ebben az időszakban a nagy iparfejlesztéssel párhuzamosan erősen megnőtt, 2500-ról 8500-ra emelkedett a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatóinak a létszáma, ez időszerevé tette a műegyetemi könyvtár nagyarányú fejlesztését is. Különböző munkahelyekről ide irányítottak erre alkalmasnak talált szakembereket, s engem is minisztériumi utasításra áthelyeztek a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába. Ettől kezdve 1968 végéig — nyugdíjba vonulásomig — itt dolgoztam, előbb mint az olvasószolgálati osztály vezetője, majd 1957-től igazgatóhelyettesként.

— *Milyen feladatok vártak itt megoldásra?*

— Nekem elsősorban az olvasószolgálat korszerűsítéséről kellett gondoskodnom. A kölcsönzés meggyorsítása érdekében bevezettem a kétkártyás kölcsönzést, megszerveztem a katalógustermi gyors tájékoztatást és a forgalom részletes statisztikai nyilvántartását, szorgalmaztam a könyvtárközi kölcsönzés felendítését és olvasótermi kézikönyvtárat állítottam fel. Akkori igazgatónk, *Kondor Imre* azonban tudományos tájékoztató és bibliográfiai csoport létrehozását is elhárította. Új mérnök-munkatársaink beilleszkedésének elősegítése és feladatkörük kialakításának gondja kezdetben szintén rám hárult. 1952 végén az egyetem rektorához intézett előterjesztésben azt fejtettem ki, hogy az egyetem nemcsak hallgatóinak szakmai felkészítéséért felelős, hanem a diákok személyiségének harmonikus fejlődéséért is, és ebbe a hallgató-ság közművelődési igényeinek minél teljesebb kielégítése is beletartozik. Nagyobb összeget kértünk szépirodalmi és ismeretterjesztő művek beszerzésére, és ígér-

tük, hogy ezeket majd szabadpolcra tesz-szük ki. Az akkori rektor, *dr. Vörös Imre* 30 000 forint átutalásával válaszolt beadványunkra. Az ebből az összegből beszerzett könyveket 1953 elején a kölcsönzési térben mindenki számára hozzáférhetően, szabadpolcon helyeztük el.

— *Miért nem adtak hírt a sajtóban erről a vállalkozásról, hisz a szabadpolc alkalmazása nálunk csak több mint fél évtizeddel később vált általánossá?*

— Könyvtárunk mint az ország legnagyobb műszaki egyetemének könyvtára nem kérkedhetett azzal, hogy a műszaki egyetemi tankönyveket és szakkönyveket ugyan nem, de a szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket szabadpolcra helyezi. A drága műszaki egyetemi tankönyvek és szakkönyvek védelmét azonban nem tudtuk volna kellőképp megoldani. A hallgatóknak különben sem volt okuk panaszkodni, mert az olvasóterem tőzsomszédságában levő raktárhelyiségben 20 000 kötet állt rendelkezésükre a legkeresettebb tankönyvekből és szakkönyvekből. A kiszolgálás ebből a raktárból nem percek, csak 10–20 másodpercet vett igénybe.

— *Úgy tűnik, hamar megtalálta helyét a műegyetemi könyvtárban is?*

— Igen, s ebben nagy része volt annak a kitűnő könyvtárosgárdának, amely akkor a könyvtárban dolgozott. Az én feladatomból volt a továbbképzés megszervezése is. Havonta kétszer gyűltünk össze, és a könyvtár megfelelő nyelvtudással rendelkező munkatársai felváltva szerepeltek: ismertették a számukra kiosztott külföldi szakkönyveket, illetve a szakfolyóiratok legértékesebb cikkeit.

— *A könyvtár ma jogosan büszke folyóiratállományának gazdagságára és teljességére...*

— 1957-ben, már *Ladányi Antal* igazgatósága idején, *dr. Kósa Győző* lett a folyóiratosztály vezetője. Ő igen alkalmas volt arra, hogy a könyvtár folyóiratállományát gyökeresen újjászervezze. Mivel annak idején a hazai könyvtárak folyóiratfeldolgozási munkájában sok hiányosság és következetlenség mutatkozott, először is a folyóiratok címléírásai szabályzatát kellett elkészíteni. Ennek elvi alapjait Kósa Győzővel együtt dolgoztuk ki. Miután Kósa útmutatója és példatára megjelent nyomtatásban, akkor — 1959-ben — indult meg a folyóiratfeldolgozás országos érvényű szabványának előkészítése. Már Kolozsvárt *Valentiny Antal* intelmei között is nagy hangsúlyt kapott az a követelmény, hogy egy nagy költséggel fenntartott közkönyvtárban nem lehetnek „foghíjasok” a könyvsorozatok és a folyóiratok évfolyamai. A gyarapítást végző könyvtárosoknak nemcsak az újonnan megjelent könyvek és folyóiratok közt kell válogatniuk, hanem —

bármilyen nagy erőfeszítésbe kerüljön is — pótolniok kell a hiányokat. Ladányi Antallal egyetértésben hosszabb időn át évi 100 000 devizaforintot sikerült kapnunk és költenünk főleg a két világháború alatt keletkezett hiányok pótlására. A folyóiratosztály munkatársainak munkáját dicséri, hogy nemcsak az újabban megjelent, hanem a 18. század vége táján és a 19. század elején indult műszaki folyóiratok is teljesen hiánytalan sorokban találhatóak meg a műegyetemi könyvtárban.

— *Részt vett-e a könyvtár technikai fejlesztésében?*

— A technikai fejlesztésre a könyvtár mérnök-munkatársai tették a legtöbb javaslatot, magam csak közreműködtem a keresztülvételben. Így például 1960-ban sokat fáradoztam azon, hogy Rank-xerox berendezéssel a hazai könyvtárak közül elsőként a műegyetemi könyvtárat szerelhessük fel.

— *Beszélgetésünk során egy rendkívül színes könyvtáros életpálya képe tárult élénk. Köztudomású azonban, hogy Kéki Béla a gyakorlati könyvtárosi tevékenységen felül kutató- és oktatómunkával is foglalkozott.*

— Az egyetemi könyvtárosképzés 1949 februárjában kezdődött az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészkarán, s akkor egy fél éven át a könyvnyomtatásnak Gutenbergtől napjainkig terjedő történetét adtam elő. Amikor 1952-ben — műszaki egyetemi áthelyezéssel egy időben — Varjas Béla lemondott az egyetemi könyvtáros tanszék vezetéséről, hogy minden idejét az Országos Széchényi Könyvtár igazgatásának szentelhesse, az új tanszékvezető, *dr. Haraszthy Gyula* engem kért fel az írás-, könyv- és könyvtártörténet előadására. Mivel írástörténeti tanulmányokkal kedvtelésből már 1942 óta foglalkoztam, kellemes meglepetés volt számomra, hogy lehetőségem nyílt a témában való elmélyedésre és annak előadására. Négy tanéven át vettem részt az egyetemi oktatásban. Ezzel párhuzamosan három tanéven át a budapesti Pedagógiai Főiskola könyvtáros tanszékén is tanítottam, és 1952-től mostanáig részben a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat szervezésében, részben közművelődési könyvtárak meghívására országsszerte előadások százait tartottam a magyar és az egyetemes írás-, könyv- és könyvtártörténet köréből.

— *A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1973-as évkönyvében igen érdekes tanulmányát olvashattuk „Stílusirányzatok századunk magyar könyvművészetében” címmel. Ez a cikk sok újat mondott számunkra arról, hogy Moholy-Nagy László milyen fontos szerepet játszott a korsze-*

rű, új tipográfiai formák kialakításában. Folytatja-e erre vonatkozó tanulmányait?

— Szeretném folytatni, s talán sikerül önálló kiadvánnyá érlelnem. Mindenesetre annyi eredményt máris hozott számomra, hogy beválasztottak a „Szép magyar könyv”-verseny fősürijébe.

— *1968 végén nyugállományba vonult, és két év múlva megjelent „Az írás története” című munkája, ami arra vall, hogy csak a hivataltól vált meg, a munkájától nem.*

— Régen dédelgettem termem volt, hogy korábbi tanulmányaim és az újabb tudományos kutatások eredményeit ötvözve megírjam írástörténeti munkámat. Bár tudtam, hogy a magyar könyvpiacra hiánycikk az írás ötezeréves múltját tárgyaló mű, kis könyvem sikere mégis felülmúlta minden várakozásomat. 1975-ben második kiadása is gyorsan elkelt, sőt — mint erről a *Könyvtárosban* olvashattak — német kiadására sem kellett soká várnunk. Fogadtatása a Német Demokratikus Köztársaságban is kedvező volt. Könyvem ez év végére ott is elérkezik második kiadásához.

— *Egész munkásságából kitűnik, hogy mindig élénken foglalkoztatták a közéleti problémák, és szívesen vállalt társadalmi megbízásokat. Kérem, erről is szóljon olvasóinknak.*

— A két világháború között a romániai magyar fiatalság életének legnagyobb eseménye az 1937 októberében megrendezett *Vásárhelyi találkozó* volt. Ez a politikai megmozdulás, a mi népfrontmozgalmunk elindítója, feledhetetlen élményt jelentett számomra. Örülök, hogy résztvevője, sőt iskolaügyi és művészetpolitikai vitájának szereplője is lehettem. Budapesten akkor kapcsolódtam be a könyvtáros közéletbe, amikor 1956 tavaszán megindult a Szabó Ervin Kör szervezése, és engem választottak a kör titkárává. Bár ez sok munkával és nagy leköötöttséggel járt, 1961-ig végeztem a titkári teendőket. Ekkor kellett kialakítani a kör programját: előadásokat, ankétokat, könyvtári tapasztalatcseréket, nyomdálátogatásokat, hazai és külföldi társasutasásokat szerveztem. A Szabó Ervin Körnek, illetve a belőle kinőtt *Magyar Könyvtárosok Egyesületének* tagsága azzal hálaolta meg ötévi munkámat, hogy utána másfél évtizeden keresztül minden küldöttközgyűlés újra beválasztott az elnökségbe. Közben egyik tanulmányom anyagát gyűjtve arra az adatra bukkantam, hogy a magyarországi könyvtárosok 1907-ben Temesvárott vándorgyűlést rendeztek. Könyvtárosegyesület ekkor még nem működött, vándorgyűlést azonban már tartottak. Ez ösztönzött arra, hogy javasoljam egyesületünk elnökségének: rendezzünk mi is évente vándorgyűlést; s

örömmel tölt el, hogy évről évre sor kerül e nagyszabású találkozókra. Szorgalmaztam — másokkal együtt — az egyesület évkönyvének kiadását is, míg végül is rám bízta az 1973-as évkönyv szerkesztését. Talán közéleti tevékenységként említhetem azt is, hogy mint az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtárépítési és berendezési szakbizottságának elnöke, sok épülő vagy átépítésre váró könyvtár tervének elbírálásában vettem részt *Sallai István, Tombor Tibor és Vince Pál* társaságában. Kiemelkedően fontos feladatot kaptunk 1958-ban: állásfoglalást kértek tőlünk abban a kérdésben, hogy a budai várhegyen az egykori királyi palota nyugati szárnya alkalmas-e az Országos Széchényi Könyvtár befogadására. Bizottságunk hangsúlyozta, hogy szerencsésebb megoldás volna egy könyvtári célra tervezett épületbe költöztetni nemzeti könyvtárunkat, de ha erre nincs kilátás, akkor a budavári palota F-szárnya elfogadható, főltéve, ha a hatalmas épületszárny két udvarának beépítésével két toronyraktárt létesítenek. Ugyan-

csak társadalmi munkásként vettem részt nyolc tudományos könyvtár felülvizsgálatában. Mindenütt az olvasószolgálati és tájékoztató munkát vizsgáltam, kivéve az Országgyűlési Könyvtárat, ahol mint a bizottság elnökének a felülvizsgálat vezetése volt a feladatom. Végül kivételesen kedves megbízatás volt számomra, hogy nyugdíjba vonulásom után néhány évig a Könyvtáros szerkesztő bizottságának a munkájába is bevontak.

— *Nagyon köszönöm, hogy változatos életútjáról, a könyvtárakban töltött évtizedekről beszámolt olvasóimknak. Engedje meg, hogy befejezésül arról faggassam: jelenleg mivel foglalkozik, mik a tervei?*

— Sajnos, mostanában sokat betegeskedem, és ezért — gondolom — talán helyesebb, ha a tervekről nem beszélünk.

— *A Könyvtáros olvasói, szerkesztősége és a magam nevében kívánom, hogy egészségét mielőbb visszanyerve újabb alkotásokkal lépjen élete nyolcadik évtizedébe.*

Végh Ferenc

Partnerekkel együtt

Műszaki könyvtárak a konzerviparban

A Konzervipari Vállalatok Trösztjéhez 15 vállalat tartozik, mindegyiknek van különböző szervezeti formában működő műszaki könyvtára. A vállalatok egy részénél külön kezelt szakszervezeti és műszaki könyvtárak tevékenykednek. A külön műszaki könyvtárakat mellék- vagy részfoglalkozású könyvtárosok kezelik, de a vállalaton belüli fejlődés eredményeképpen hét gyárban — Nyíregyházán, Békéscsabán, Kecskeméten, Nagykörösiön, Szigetváron, Nagyatádon, valamint a Konzervipari Szállítási, Készletező és Szolgáltató Vállalatnál — a szakszervezeti és a műszaki könyvtár összevont üzemi könyvtárként működik. Ezeket — az ezernél kevesebb dolgozót foglalkoztató, imént említett Szállítási, Készletező és Szolgáltató Vállalat könyvtárának kivételével — főfoglalkozású könyvtárosok kezelik. Az összevonas bevált, a többi gyárnak is ezt javasoljuk, mert így gazdaságosabb és szakszerűbb könyvtári szervezet alakulhat ki, mint a külön kezelt könyvtárak esetében.

Mind a külön műszaki, mind az összevont könyvtárak hálózati központja az Agroinform, melynek elvi irányításával ágazati „alközpontként” a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet könyvtári és dokumentációs osztálya irányítja az iparág könyvtári tevékenységét. Az alközpont 1975-ös felmérése nagyon változó és egyenlőtlen fejlődést tárt fel a hálózatban. A könyvtári és dokumentációs osztály olyan, modern műszaki információs rendszer kialakítására törekszik, melynek alapja a könyvtár. E könyvtárak azonban a rájuk rótt nehéz feladatot csak úgy tudják megoldani, ha segítséget, támogatást kapnak valamilyen együttműködési rendszertől. A konzervipari információs rendszer az ösztönzést együttműködési terveihez az 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendeletből merítette. A könyvtárügyi tvr. szerint ugyanis a könyvtárak feladatai közé tartozik a szakirodalmi és információs szolgáltatások nyújtása, a könyvtárközi kölcsönzés, a bibliográfiai-szakirodalmi tájékoztatás, más könyvtárak szolgáltatásainak közvetítése, továbbá az ezekkel kapcsolatos gyűjtő, nyilvántartó és feldolgozó tevékenység is. A könyvtárak azonban mindezt nem egyedül, hanem együttműködve, a könyvtári rendszerek útján végzik. A konzervipari műszaki könyvtárak szakterületi rendszert alkotnak az Agroinform vezetésével és a Konzerv- és Paprika-

ipari Kutatóintézet (KPKI) műszaki könyvtárának irányításával, de a területi együttműködés lehetőségeit is kihasználják, s többféle együttműködési forma kialakítását tervezik.

Első helyen az állományfejlesztés

A megyékben működő SZMT központi könyvtárakkal a konzervipari „hálózat” úgy alakít ki együttműködést, hogy — a fenntartó jogait tiszteletben tartva — a KPKI és a megyei SZMT központi könyvtárak közösen fogják ellátni a *szakfelügyeletet*.

A könyvtári munka szakkérdései közül első helyen az állománygyarapítás áll. Vannak nagyon gyenge műszaki könyvtárak is, amelyeknek például csak 800 kötetes az állományuk, és ez is igen rossz elhelyezési körülmények közt található. A fejlődés lehetséges útját a nagykorú, 14 000 kötetes állományú műszaki könyvtár mutatja. Tapasztalataink és a szakirodalom szerint kb. 2000 kötetes törzsállomány kialakítása mindenütt szükséges, míg a külön feladatkörrel felruházott könyvtárakat az eléjük tűzött céloknak megfelelően kell fejleszteni. Így például lesznek a rendszerben továbbképző könyvtárak és műszaki információs bázisként működő könyvtárak is, melyeknek állományukat nagy mértékben szakosítaniuk kell. A helyes állománykialakítás érdekében felül fogjuk vizsgálni a kis műszaki könyvtárak és a különleges feladatkörű, szakosított könyvtárak állományának összetételét, és javaslatot teszünk a fejlesztés irányára. Fontos szerepet szántunk a terszerű állományapasztásnak is.

A szakfolyóiratok beszerzésére tervet dolgozunk ki, hogy a vállalati és a kutatóintézeti rendeléseket összehangolhassuk. Az új beszerzések elősegítésére a Műszaki, a Közgazdasági és Jogi, valamint a Mezőgazdasági kiadó közvetlen kapcsolatot fog létesíteni a konzervipari könyvtárakkal. Az új kiadványokat népszerűsíteni is fogjuk: minden megbeszélésünkön (évente három alkalommal) az említett kiadók egyikét felkérjük kiállítás szervezésére.

Az állományfejlesztéssel kapcsolatban felhívjuk a figyelmet a helyi lehetőségekre is. A Kecskeméti Megyei Könyvtár műszaki részlegével, valamint a nyíregyházi könyvtárközi bizottsággal már felvettük a kapcsolatot, és minden megye területén gyümölcsöző együttműködést szeretnénk kialakítani a területi vezető könyvtárak és a konzervipari műszaki könyvtárak között. E könyvtárak állománya az együttműködés következtében ki fogja egészíteni egymást.

Nagyon fontos információs tevékenység a *műszaki fordítás*. Nagyarányú fordítási tevékenységet végez az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI), az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és az Agroinform. A fordítások elsősorban a referáló lapok alapján rendelkezhetők meg. Az Országos Húsipari Kutató Intézet referáló lapját például a hústermékekkel foglalkozó valamennyi — öt — vállalat műszaki könyvtára számára megrendeltük.

Vállalataink műszaki könyvtáraiból feltűnő módon hiányoznak a fordításgyűjtemények, pedig ez a dokumentumfajta nagyon fontos a vállalati szakembereknek, mert sokszor szól részletkérdésekről, gyakorlati megoldásokról. Sajnos, a túlzott munkafelhalmozódás, vagy a megfelelő szakfordító hiánya, illetve az OMKDK fordítási rendszerének túlzott központosítása akadályozza az informálás gyorsaságát és hatékonyságát. E területen a helyi lehetőségek kihasználásával decentralizálásra van szükség. A megyei MTESZ szervezetek segítségével arra törekszünk, hogy más iparágakkal együttműködve területi műszaki fordító bázisokat hozzunk létre.

Az iparági műszaki információtól a könyvtárosnapokig

További együttműködési feladatunk a *műszaki információ* terén mutatkozik. Ennek rendszerét a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet fogja kidolgozni. Az általános konzervipari műszaki információ vállalati szinten történnék. A vállalati könyvtáros azonban a vezetők támogatása nélkül nem képes az információk áramoltatására, munkájában támogatásra szorul.

Az általános konzervipari információs tevékenység mellett ki fogunk alakítani speciális *iparági műszaki információt* is olyan területen, mint például a fűszerpaprika, a tézsta, a bébiétel és a gépészet. A tézstaipari műszaki információ megszervezésére javaslatot tettünk a kalocsai, a békéscsabai vállalatoknak és a Gyümölcs- és Főzelék-konzervgyárnak. A fűszerpaprikával kapcsolatos információs tevékenységben részt vehetnek a szegedi és a kalocsai vállalatok, a bébiétel gyártására vonatkozó tájékoztatásban pedig a kecskeméti, a nyíregyházi gyár és a GYÚFÓ. A gépészeti-technológiai információs munkában a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet gyártásfejlesztési osztálya és az oktatási intézmények vesznek majd részt.

Javaslatunk szerint ezeknek a speciális információs tevékenységeknek a központja egy-egy vállalat műszaki könyvtára legyen. Itt a többi érdekelt vállalattal együttműködve kialakíthatók volna a témákra vonatkozó különféle dokumentációs gyűjtemények. Ebben a munkában a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet módszertani segítséget nyújt, a feldolgozó munkához támogatást ad és összehangolja a végrehajtást.

A munkálatokba bekapcsolhatók a nagy országos könyvtárak is. Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központtól például irodalomkutatás és témafigyelés rendelhető; az érdekelt műszaki könyvtárakban másolat-gyűjtemény alakítható ki, továbbá fordításgyűjtemény, prospektus- és fotótár kialakítása is hasznos lehet. Egymást tájékoztató publikációk megjelentetésére is gondolunk.

A Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet 6 szakembert foglalkoztató könyvtárán kívül több munkatársa van a nyíregyházi (2), a nagyatádi (2) és a nagykőrösi üzemeknek (3). A többi helyeken egy-egy könyvtáros dolgozik a műszaki könyvtárban. A több dolgozót foglalkoztató könyvtárak mind összevont — szakszervezeti és műszaki — vállalati könyvtárak. (A szakszervezeti és a szakkönyvtár összevonása azzal az előnnyel járt, hogy a nagyobb könyvtárakban a nagy elfoglaltságú könyvtárosok mellé segédedőket — például nyugdíjasokat — tudtak alkalmazni.)

A könyvtáros két helyen — Pakson és Kalocsán — szakképzettség nélküli, a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézetben középfokú könyvtárosi, Nagykőrösön és Szigetváron pedig tanítóképző intézeti végzettségű. A többiek alacsonyabb képesítéssel rendelkeznek. Vannak, akik a következő évben fogják elkezdni tanárképző főiskolán a könyvtárosi tanulmányaikat. A Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet könyvtárából, valamint a nagykőrösi és a szigetvári könyvtárakból főiskolai államvizsgára jelentkeztek. A könyvtárosok hozzáértését közös munkamódszerek kialakításával és fejlesztésével is javítani szeretnénk, ezért évente két alkalommal ún. *könyvtáros-napokat* rendezünk, mindig más-más könyvtár és vállalat szervezésében.

Úgy véljük, hogy az imént felsorolt feladatok elvégzése után könyvtári együttműködési rendszerünk már alkalmas lesz arra, hogy hatásos műszaki információs rendszerként működjön.

Szentgyörgyi Tibor

Lapozgató

● Az **ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉK 1976. évi kötete, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének kiadványa az elmúlt év kereskedelmi forgalomba került könyveit sorolja fel (a tankönyvek kivételével) betűrendben, s a címléírások végén a könyvtárosok tájékoztatására közli az Új Könyvek c. állománygyarapítási tanácsadó megfelelő tételszámát is. Az 1950 óta folyamatosan — ráadásul az utóbbi években nagyon frissen — megjelenő kötetek kitérő mutatókat (szakrendi, sorozati, név- és címmutató) tartalmaznak, s mivel emiatt is igen alkalmasak a könyvtári szolgálatban a gyors áttekintésre, tájékozódásra-tájékoztatásra, remélhetőleg minden olyan könyvtárba bekerülnek, ahol komolyan veszik a kérdező olvasót.**

● A **HORIZONT** című Veszprém megyei közművelődési tájékoztató, amely évekkal ezelőtt magába olvasztotta a megyei könyvtárügyi híradót, idei első számában közli Varga Béla *Milyen újságokat és folyóiratokat olvasnak a munkások Veszprém megyében* című és Turi Lajosné *Olvasóportrék a Veszprém megyei Könyvtárból* c. írását. A Horizont 2. számában Sebő József a 75 éve létesült Ajkai Iparos és Polgári Olvasókör történetéből közöl adalékokat, a mai könyvtárügy azonban csak a hírek között szerepel a tájékoztatóban.

● A **MAGYAR KÖNYVKIADÁS ADATAI 1976** című statisztikai gyűjteményben, amelyet *dr. Varga Alajosné* állított össze és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése jelentetett meg sokszorosításban, érdekes számokat olvashatunk könyvkiadásunk fejlődéséről: az elmúlt évben csaknem 36 ezer mű jelent meg, több mint 126 millió példányban. Egy év alatt a példányszám több mint 20 millióval növekedett. Az utolsó tíz évben a kiadott művek száma tízezerrel, a példányszám csaknem ötvenmillióval nőtt. A legutóbbi öt évben a művek száma tartósan meghaladta a 30 ezret, a példányszám pedig minden esztendőben a 100 millió fölé emelkedett.

Mit értek el, merre haladjanak?

Vélemények a szakszervezeti könyvtárügy helyzetéről, fejlesztéséről IV.

Ahol 1000-nél többen dolgoznak, főhivatású könyvtárosra van szükség

CSÖKE ANNA, a Pest megyei SZMT könyvtár igazgatója

A Pest megyei SZMT könyvtár működéséhez kedvezőbb lett a légkör az irányelvek megjelenése óta. Az illetékes szakszervezeti szervek (SZMT, megyei bizottságok, szakszervezeti bizottságok) testületi ülésen foglalkoztak a könyvtár levékenységgel és meghatározták a fejlesztés irányát, mértékét.

Sajnos, a nagyobb fejlődés nem ott következett be, ahol nagy volt a lemaradás.

Szakszervezeti könyvtárainknak már nemcsak az olvasás iránti igény felkelése a feladatuk, hanem a meglévő olvasási készség szintjének emelése, illetve az igények magasabb színvonalon történő kielégítése is.

Bár könyvtáraink alapterülete nem éri el a kívánatos nagyságot, az elmúlt időszakban jelentősen bővültek a könyvtárhelyiségek, továbbá új helyiségeket is kialakítottak vagy építettek részükre.

Az önálló könyvtárakban megfelelőbb, rendszeresebb lett a könyvbeszerzés. Letéti könyvellátásunk minőségileg javult, megoldottuk az új könyvek idejében való eljuttatását a kiskönyvtárakba, a letéti I. típusú könyvtárakba pedig a kézikönyveket is. A beérkező könyvigényeket, ha módunkban áll, 24 órán belül ki-elégítjük.

Teljessé vált a munkásszállások könyvtári ellátása, s a nagy területen fekvő üzemekben nőtt a fiókkönyvtárak száma.

A személyi feltételek minőségileg javultak. A megye 22 főhivatású könyvtárosa közül felsőfokú szakképzettséggel 14-en rendelkeznek. A társadalmi munkás könyvtárosok részére évente egy-két alkalommal alapfokú tanfolyamot szervezünk.

Az SZMT könyvtár gépkocsit kapott, amelynek munkába állításával megjavult a hálózat könyvtári ellátása, illetve a propagandatevékenység.

Nem sikerült megvalósítani öt középüzemünkben a főhivatású könyvtáros alkalmazását, illetve megjavítani az önálló könyvtár egyéb működési feltételeit. Ezek okai részben az átszervezés, profilváltás, a termelési gondok, de hátrányosan játszott közre bennük a könyvtárral szembeni kedvezőtlen fenntartói szemlélet is.

Nem sikerült végrehajtanunk a könyvtárak kategorizálását az Alapelvek igényeinek megfelelően: több helyen ma is a működési feltételek megteremtése nélkül tartanak fenn önálló könyvtárat a kisüzemek.

Az Alapelvek előírja, hogy az SZMT könyvtár rendelkezjen folyóiratokat a letéti könyvtárak részére, és valóban jelentékeny összeget fordítunk is e célra, ám valamennyi letéti könyvtárnak csak a jelenleginél nagyobb összegből tudnánk lapokat előfizetni.

A központi és a körzeti könyvtárakban naprakészek az előírt katalógusok, a letéti könyvtáraknak viszont még nem tudunk katalóguscédulákat adni.

Új, káros tünet a társadalmi munkás könyvtárosok nagymérvű cserélődése. A nőknél elsősorban a gyermekgondozási szabadság igénybevétele, illetve a munkahely és a családi állapot változása a legfőbb ok.

Az üzemekben legyen a gazdasági vezetés feladata és szerepeljen a vállalat fejlesztési tervében a könyvtárhelyiség kialakítása, illetve építése, mégpedig a megfelelő normák alapján.

Rendezni és egységesíteni kellene az üzemi könyvtárosok státusát, bérét. Jelenleg éppen azok a könyvtárosok kapják a legalacsonyabb bért, akik munkásolvasó-

kat látnak el. A könyvtáros könyvtárosi státuson legyen. Szükséges a szakszervezeti könyvtárosok tiszteletdíjrendszerének módosítása is.

Az Alapelvek 2000 dolgozón felüli létszám esetén javasolja a főhivatású könyvtáros beállítását. Tapasztalataink szerint az 1000 dolgozónál többet foglalkoztató üzemekben már szükséges lenne a függetlenítés, melynek segítségével az adott munkahelyen minden biztonnal el lehetne érni az 50—70 százalékos olvasói átlagot.

Pest megyében 1971-ben 587 517 Ft volt a könyvekre fordított összeg, az 1976-os évben 1 127 581 Ft, egy-egy ellátott dolgozóra 10 Ft jutott. Még ezt a felemelt összeget is alacsonynak tartjuk, hisz a kézikönyvek és a törzsanyag kínálatánál gazdagabb olvasmányválasztékot kellene nyújtaniuk könyvtárainknak.

A jelenlegi hagyományos gyűjtemények mellé elsősorban zenei részlegeket kellene létesíteni, espedig a művelődési házzal

nem rendelkező munkahelyeken és a munkásszálásokon.

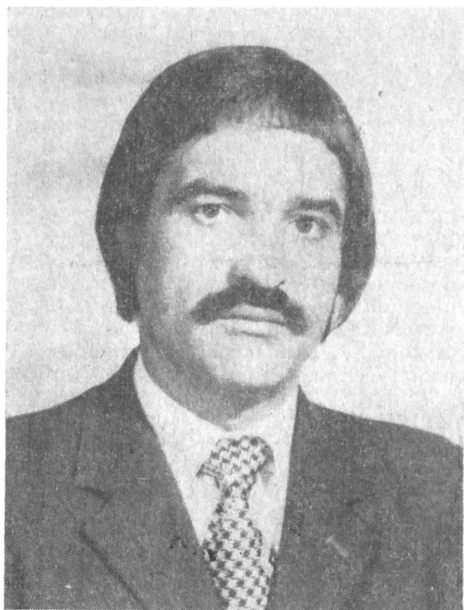
A közép- és a nagyüzemekben időszűrűvé vált a tájékoztató szolgálat kiépítése, s ezzel együtt a könyvtár szolgáltatásainak erőteljes propagálása.

Mivel a szétszórt telephelyű üzemek esetében a legtöbb helyen csak a központban működik könyvtár, meg kell oldani a könyvek eljuttatását egészen a munkahelyekig, a fizikai dolgozóig.

Olyan könyvtárakra van szükség, amelyek az üzemben bázisai a munkásmozgalmi, politikai, a szakmai irodalomnak, s a legszorosabban együttműködnek a műszaki könyvtárral (szakkönyvtárral) és a közművelődés többi intézményével.

A meglévő anyagi és szellemi erők célszerűbb kihasználása végett szorosabb, céltudatosabb együttműködésre van szükség a megyei könyvtárral, főleg a könyvtárak telepítése, az állományfejlesztés, a propaganda, a könyvtárosok képzése stb. területén.

Minden területen van javítanivaló

DR. BARDÓCZ ANTAL, a KPVD SZ központi könyvtárának igazgatója

A Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátóipari Dolgozók Szakszervezetének könyvtári hálózatára az elszórt, viszony-

lag kis egységek nagy száma a jellemző, s ez a tény nagymértékben megnehezíti munkánkat. A mintegy 250 könyvtár közül 5 önálló (15—30 ezres könyvvállomány), 54 letéti, a megmaradt 191 pedig jelenleg még önálló költségvetéssel rendelkező, társadalmi munkás könyvtárossal működő — az előírásoknak megfelelően — be nem sorolt könyvtár. Ezek minősítése folyamatban van, s a tervek szerint 1977. december 31-ig minősítésüket befejezzük.

Könyvtári hálózatunkban 1976-ban nagymérvű fejlődés indult meg, melynek következményeként másfél év alatt 22 letéti könyvtár szerveződött, 12 új helyiségbe került és szabadpolcossá vált. Az Alapelvek megjelenése óta elsősorban a könyvtári rendezvények tekintetében számottevő a fejlődés. A szocialista brigádok kezdeményezésére évente mintegy 70—80 író—olvasó találkozózt rendezünk. Ugrásszerűen nőtt a könyvankétok, irodalmi előadások, irodalmi vitaestek száma, és ezzel együtt színvonala is. Nyilvánvaló, hogy az ilyen rendezvények az olvasók számának növekedését is maguk után vonják. Örvedetesen fejlődik az olvasási kultúra is.

A vállalati szakszervezeti bizottságok a kulturális tevékenység részeként évente megtárgyalják és értékelik a könyvtári munkát is. Szakszervezetünk 1974-ben az

„Olvasó munkásért” mozgalom keretében meghirdette a *Könyvet minden dolgozónk kezébe* mozgalmat. Sajnos, ez utóbbit a vállalatok szakszervezeti bizottságai helytelenül értelmezték, és igen sok helyen a könyvtári tevékenységet könyvterjesztéssel próbálják helyettesíteni. Fellendült a szocialista brigádok érdeklődése is a könyvtár iránt. Kulturális vállalásaikban szerepel a könyvtári beiratkozás, illetve a rendszeres olvasás. *„Szocialista brigádok a könyvtárakért”* címmel mozgalom indult hálózatunkban, melynek célja a könyvtárak jobb körülmények közé juttatása, a könyvtári kultúra színvonalának emelése.

Az Alapelvek megjelenése óta a könyvtár fenntartója, a KPVDSZ budapesti bizottsága nagy erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy megjavítsa a központi könyvtár tárgyi és személyi feltételeit, s ezáltal a könyvtárhálózat tagkönyvtárainak tevékenységét is fellendítse. A KPVDSZ budapesti bizottságának anyagi erejét korábban nagymértékben lekötötte a művelődési központ működési költségeinek előteremtése, a központ több millió forintot átépítése.

Az Alapelvek megjelenése óta nem sikerült még elérnünk a vállalatoknál, hogy legalább a dolgozónként előírt 8 Ft-os könyvtárfejlesztési hozzájárulást adják meg könyvtáraiknak. Ennek okát abban látom, hogy alacsony a jóléti alap, melyből a könyvtárak támogatására fordítandó összeget elő kell teremteni. Ehhez még az is hozzájárult, hogy az szb-titkárok sem értékelték megfelelően a könyvtári munkát. Ez a helytelen szemlélet az utóbbi időben kezd már kedvezőre fordulni.

Könyvtári hálózatunkban kevés az olvasó. Dolgozóinknak mintegy 15 százaléka olvas intézményeinkben.

A központi könyvtár tárgyi és személyi feltételei sem megfelelőek. Az érvényben levő SZOT-határozat előírásaihoz viszonyítva két könyvtáros hiányzik a létszámából. Am ha figyelembe vesszük azt is, hogy a könyvtári hálózat megszervezése — a vállalati könyvtárak minősítése — most van folyamatban, azt kell mondanunk, hogy központi könyvtárunk négy munkatársat nélkülöz. Központi könyvtárunk helyisége rendkívül kicsi, 80 m² alapterületű; költségvetésünk igen szűkös: a könyveszerzési keret az 54 letéti könyvtár részére csak 60 000 Ft. A központi könyvtár munkatársainak anyagi megbecsülése nem kielégítő.

A hálózat tagkönyvtárainak elhelyezése, felszerelése nem megfelelő, a könyvtárak állományának mintegy 40—50 százaléka elavult, használhatatlan. A selejtezés, amit négy-öt évvel ezelőtt már el kellett volna végezni, most van folyamatban.

A vállalatok könyvtárosai társadalmi

munkásként tevékenykednek. Hálózatunkban könyvtárosi tamfolyam több mint öt éve nem volt, a könyvtárosi értekezletek is csak 1976 óta rendszeresek.

Nem sikerült még megvalósítani az egységes nyilvántartást sem. Igen sok könyvtárban a könyvek elemi védelme (bélyegzése, leltározása stb.) sincs megoldva. A könyvtárosok nagy része még a legszükségesebb, alapvető könyvtári adminisztrációs nyilvántartásokat (munkanapló, beiratkozási napló sbb.) sem vezeti. A szükséges jelentéseket, elsősorban az év végi statisztikai jelentést a könyvtárak mintegy 30 százaléka nem hajlandó megküldeni a központnak.

Véleményem szerint elsősorban a könyvtári hálózat megszervezésében kell előrelépni. Ez természetesen függvénye annak, sikerül-e megteremteni a központi könyvtár eredményes működésének tárgyi és személyi feltételeit. Függvénye továbbá annak is, hogy tudunk-e érvényi szerezni a SZOT-határozatnak, hogy vállalataink szakszervezeti bizottságai az eddigieknél nagyobb összeget fordítanak a könyvtáraik támogatására.

Javítani kell a központi könyvtár módszertani tevékenységét, amiről az elmúlt évig nem is beszélhettünk. Természetesen növelni kell hálózatunkban az olvasók számát is. A szakszervezeti könyvtárak feladatának tartom a közművelődési törvény és a könyvtári tvr. értelmében a munkásművelődés hathatós segítségét. A szakszervezeti könyvtáraknak a művelődés, az önművelés műhelyévé kell válniuk. Ehhez azonban a könyvtárakat olyan állapotba kell hozni, hogy feladataiknak megfelelhessenek.

Szorgalmazni kell a közös műszaki és szakszervezeti könyvtárak létrehozását

BELICZA ILONA, a békéscsabai SZMT könyvtár igazgatója

Az Alapelvek megjelenése után a Békés megyei SZMT könyvtár is elkészítette középtávú fejlesztési tervét. Arra törekedtünk, hogy könyvtárainkat a megfelelő típusba sorolják be, és működési körülményeik megfeleljenek az előírásoknak. 1970-ben 14 önálló könyvtárunk volt, közülük azonban csak 4 felelt meg a követelményeknek. Az eltelt időszakban nem kis nehézségek árán több mint 10 000 kötet könyvet vettünk át az SZMT könyvtár állományába. Több esetben megnehezítette munkánkat a szakszervezeti bizottság ragaszkodása a „saját könyvtulajdonhoz”.

Fontos feladatként kezeltük a könyvtárak helyiségviszonyainak javítását. 1971 óta több mint 10 könyvtárunk kapott új elhelyezést, illetve korszerű berendezést, köztük a békéscsabai Vasutas Góckönyvtár, a 8. sz. Volán Vállalat, az 1. sz. Téglagyár, az orosházi üveggyár könyvtára stb. Ezen a területen azonban változatlanul vannak még gondjaink.

Önálló és letéti I. típusú könyvtáraink közül három közös elhelyezést kapott a műszaki könyvtárral, mindegyiket főfoglalkozású könyvtáros kezeli. Főfoglalkozású könyvtárosaink száma — a vállalati státusban levőkkel együtt — tizennégy, a szükségesnél kevesebben vannak.

A könyvtárakba a könyveket és a rendszeres csereszállományokat 1975 óta a könyvtár mikrobuszának segítségével juttatjuk el. 1974-ben 20 000, 1976-ban több mint 40 000 kötet könyvet mozgattunk meg hálózatunkban. Az átkölcsozvási állomány igény szerinti rendelkezésre bocsátása is meggyorsult.

Állandó gondunk a nem főfoglalkozású könyvtárosok cserélődése. 1971 óta 5 alkalommal tartottunk alapfokú könyvtáros tanfolyamot (1977-ben például 43 résztvevővel). A cserélődés okai: a tiszteltidő hiánya, illetve kis összege, valamint az, hogy igen magas a gyermekgondozási szabadságon levők száma. Ez egyébként nagy gondot okoz a főfoglalkozású könyvtárosok helyettesítésében is. A főfoglalkozású könyvtárosok továbbképzése megoldatlan.

A szakmai megyebizottságok nem minden esetben segítik munkánkat. Ez elmondható egy-két szakmai szakszervezeti központról is.

Az anyagi hiánya miatt nem tudunk a letéti könyvtárak részére periodikumokat rendelni. A körzeti és az önálló könyvtárainkba azonban járnak a szükséges lapok.

A szervezeti és működési szabályzat szerint a központi könyvtáraknak kell hálózatukat propaganda-anyagokkal ellátniuk, ezt a feladatot azonban a rendelkezésünkre álló állami támogatásból és könyvtárunk jelenlegi technikai felszereltsége mellett nem tudjuk teljesíteni. A megoldást csak a propaganda-anyagok központi előállítására hozná meg (pl. a Könyvtárelőadó révén).

Az eddigieknél több rendezvényre volna szükség. Számuk növelése nemcsak anyagi kérdés: nagyon nehéz alkalmas előadót, író-találni, vidéki előadásokat kevesen vállalnak még a különféle könyvhetek, könyvhónapok (például műszaki könyvhónap) alkalmával is.

A szocialista brigádokkal könyvtáraink 1971 óta kötnek szerződést. E kapcsolatot a jövőben tovább kell fejleszteni, változatosabbá, vonzóbbá kell tenni. Elsősorban a kisközségek, csoportok folyamatos foglalkoztatását kívánjuk szorgalmazni.

Három éve Békésben megyei vetélkedőket szerveznek a munkásbrigádok részére. Könyvtárosaink a vetélkedő minden témakörében segítik a brigádok felkészülését és részt vesznek a lebonyolításban is.

Megyénkben — általunk fenntartott

könyvtárral — igen sok olyan gyáregység, telephely működik, melynek központja a megyén kívül van. Közülük többen nem juttatják el hozzánk a könyvtáraiknak szánt anyagi hozzájárulást.

A közművelődési törvényről sok szó esik, sok gazdasági vezető hivatkozik rá. El kell érni, hogy a vállalatok gazdasági

vezetői ugyanolyan gondot fordítsanak a könyvtár elhelyezésére, berendezésére, a könyvtáros személyének kiválasztására, mint a szakszervezeti bizottságok vagy az SZMT könyvtár. Szorgalmazni kell a jövőben is a közös fenntartású, vagy közös kezelésű műszaki és szakszervezeti könyvtárak létrehozását.

A feltételek javítását várjuk

NAGY FERENC, az egeri SZMT Könyvtár igazgatója

Hálózatunkban a könyvtárak működési feltételei az utolsó öt-hat évben lassan javultak. Ez részben magyarázható azzal is, hogy Heves megyében aránylag kevés az ipari nagyüzem. Szép eredménynek tartjuk, hogy — amint erről a Könyvtáros is hírt adott — az SZMT központi könyvtár a közelmúltban 340 négyzetméter alapterületű új otthont kapott. A hálózat 14 könyvtára jutott új, önálló helyiséghez (például az Egercsehi Bányüzemé 80, az egeri 4. sz. Volán Vállalaté 70, a recski ércbányáé 60 négyzetméter alapterületen). Ezekon kívül 8—10 letéti könyvtár jobb körülmények között dolgozik az utóbbi években (új szekrények, kedvezőbb elhelyezés). Személyi feltételeink is javultak: hat munkatárssal nőtt a főfoglalkozású könyvtárosok száma. Két éve gépkocsi áll a központi könyvtár rendelkezésére, amely lehetővé teszi a folyamatos letéti ellátást.

Az olvasók száma az elmúlt években emelkedett. Javult a módszertani munka és a propaganda színvonala. Könyvtáraink mind több író-olvasó találkozót,

irodalmi estet szerveznek. Növekedett a hálózat hírlapállománya is. Állománygyarapítási keretünk némileg emelkedett. A letéti könyvtárak fenntartói 8 Ft-os fejlesztési hozzájárulásukat majdnem kivétel nélkül befizetik.

Kapcsolatunk javult a többi könyvtárral és művelődési intézménnyel, főleg a tanácsi könyvtárakkal. Hálózati rendszerünket nem sikerült teljesen az Alapelvek szerint alakítani. Több könyvtár nem besorolásának megfelelő tevékenységet folytat (önálló, letéti I—II.). Az ok: az üzemek még nem tudják megteremteni számukra az előírt működési feltételeket. Ez természetesen hátráltatja mindenfajta tevékenységünket is. Területi jelleggel működő könyvtáraink működési feltételei még nem kielégítőek (például a Belpátfalvai Cementgyár könyvtaráé), minőségi munkájuk az átlagnál gyengébb (Egercsehi, Parádsasvár). Gondot okoz az is, hogy a városokban sok a kis, 40—60-as létszámú üzemben működő letéti könyvtár. Fenntartásuk szükségességét a jövőben felülvizsgáljuk. Több letéti könyvtárban még a dolgozónkénti két kötet sincs meg, és nem kielégítő a katalógusok kiépítésének üteme. Ennek oka a könyvtárosok szakképzetlensége, illetve nagyfokú cserélődése, mégpedig főleg a letéti könyvtárakban.

Feladataink nagy részben az elmondottakból következnek: lényegesen növelni kell a könyvtárak kézikönyv-állományát. Főleg az önálló könyvtárak könyvbeszerezési tevékenységét kell ellenőriznünk és megjavítanunk. Hatékonyabb tevékenységet kell kifejteni a munkások, főleg a szocialistabrigád-tagok olvasóvá nevelése, politikai műveltségük fejlesztése érdekében. Javítani kell kapcsolatainkat az üzemek gazdasági és társadalmi vezetőivel, mivel azok még korántsem kielégítőek. Sok helyen tizedrangú kérdésnek tekintik a könyvtár mostoha helyzetének megjavítását, ezért az üzemektől elsősorban a működési és személyi feltételek javítását, nagyobb anyagi és erkölcsi támogatást várunk.

A feltételek javulásáról adhatunk számot

KOMORÓCZY ALAJOSNÉ, a debreceni SZMT könyvtár igazgatója

A SZOT Elnökség 1971. évi állásfoglalása a közművelődési törvény, az új könyvtári törvényerejű rendelet nagymértékben hozzájárult feladataink sikeres fejlesztéséhez. A gazdasági vezetés és a társadalmi szervek szemléletének kedvező változása nyomán a tartalmi munka megjavításához szükséges intézményfejlesztésről, a tárgyi és a személyi feltételek javulásáról, elsősorban a könyvtárak jobb elhelyezéséről adhatunk számot. Ebben fontos szerepük volt az egységes könyvtárfejlesztési és fenntartási normatíváknak, amelyeket a SZOT Elnökség 1971. évi állásfoglalása rögzített.

Az eltelt időszakban több könyvtárunk költözött új vagy átalakított helyiségbe (Dohány-gyár, Járműjavító Vállalat, 6. sz. Volán, Magyar Golyóscsapágy Művek, Tisza Cipőgyár, a Berettyóújfalusi Elzett, a Hajdúböszörményi Egyesült Izzó-üzem, a MÁV Klub, a Húsipari V., Baromfifeldolgozó V., BHG, Tanért). A működési feltételek javításával párhuzamosan törekszünk a kis- és életképtelen könyvtárak megszüntetésére, szem előtt tartva, hogy az egymásra épülő, egymást kiegészítő könyvtárak feladata a mind magasabb színvonalú könyvtári szolgáltatás megteremtése.

Jóllehet 1971-hez viszonyítva csökkent a könyvtárak száma (1971-ben 118, 1976-ban 87), az olvasói létszám, a kötetforgalom és a rendezvények számának növekedéséről beszélhetünk. A hálózatunkhoz tartozó ellátott dolgozók száma kis eltéréssel azonos (1971-ben 65 700, 1976-ban 66 900), a jobb feltételek mellett mű-

köd könyvtárak eredményei sokat javultak az elmúlt öt évben: 1971-ben 16 700 olvasó 249 000 kötetet, 1976-ban pedig 21 500 olvasó 350 000 könyvet kölcsönzött. Rendezvényeink száma: 1971-ben 167, 1976-ban 432 volt. Sikerült elérnünk, hogy megfelelő feltételek esetén ugyanazon helyiségben kapjon otthont a közművelődési és a szakkönyvtár (Járműjavító Vállalat, 6. sz. Volán, Berettyóújfalusi Elzett).

A SZOT Elnöksége által kiadott állásfoglalás hathatósan segítette a létszámfejlesztést, a megfelelő emberek kijelölését a könyvtári munkára. Néhány adat:

Év	az összes	a fő-foglalkozású	a rész-foglalkozású	a tiszteletdíjas	a társadalmi munkás
1971	124	10	2	27	85
1976	148	20	7	37	84

Az önálló könyvtárakban sem sikerült mindenütt megteremteni — vagy csak kezdeti eredményekről számolhatunk be — a helybenolvasás lehetőségét.

A központi könyvtáraknak nagyobb összegű állami támogatást kellene kapniuk. A jelenlegi anyagi támogatás ugyanis nem követi a megnövekedett feladatokat. Az anyagi erők összpontosításakor jobban figyelembe kellene venni a könyvtárakra váró feladatokat, azt, hogy a szakszervezeti könyvtárak a kulturális nevelőmunka alapintézményei. A SZOT által meghatározott létszámnormatívákat nem mindenütt a kívánatos módon valósította meg a gazdasági vezetés. Azt sikerül elérni, hogy szakképzett embert vegyenek fel, de alkalmazása esetleg már vitatható módon történik meg: például a személyzeti osztályon előadónak osztják be.

Feladataink között a legfontosabbnak azt tartom, hogy továbbra is rendszeresen, kitartóan közreműködünk a feltételek jobb megteremtésében; az olvasók számát növelnünk kell — különös tekintettel a fizikai dolgozókra és a szakmunkástanulókra —; az újonnan létesített üzemegységeket be kell kapcsolnunk a hálózatba; a munkát színvonalasabbá kell tenni, s még nagyobb súlyt helyezni a területi munkára. Eredményesebb kapcsolatok és együttműködés kialakítására törekszünk az állami és — ha szükséges — az iskolai hálózattal, annak érdekében, hogy mindig a megfelelőbb körülmények között működő könyvtár gondoskodjék az adott területen a feladatok legjobb ellátásáról.

Mikrofilmezés — igen, de nem mindenáron

Mind több könyvtár jut arra az elhatározásra, hogy állományának gyarapítására, kiegészítésére mikrofilmen szerzi meg az egyébként beszerezhetetlennek tűnő dokumentumokat. Ezt a folyamatot jelzi az is, hogy az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilmtára az elmúlt öt esztendő alatt több mint három millió mikrofilmfelvételt szolgáltatott a különféle magyar könyvtáraknak.

A mikrofilmmek a könyvtári munkában való mind szélesebb körű használatára irányuló törekvés feltétlenül helyes. Vannak azonban nem egészen megnyugtató jelenségek is. Már korábban is előfordult, hogy olyan könyvtárak kezdeményezték mikrofilm-laboratórium létesítését, amelyek jelenlegi, de a jövőbeli igényeit is egyetlen jól felszerelt *foliólaboratórium* kielégíthetné, anélkül, hogy drága, nagy teljesítményű mikrofilmező berendezéseket kellene munkába állítani.

Az elmúlt néhány hónapban egymás után érkeztek a hírek arról, hogy a tanárképző főiskolákon is mikrofilm-laboratóriumokat hoznak létre. Ez az elhatározás önmagában természetesen nem kifogásolható, sőt esetenként helyes is lehet. Azonban nagy teljesítményű gépekkel mikrofilmezésre berendezkedni csak pontosan meghatározott célok szolgálatában, s határozottan körvonalazható igények kielégítésére szabad. A tanárképző főiskolák esetében arról van szó, hogy az ország négy helyén viszonylag rövid időn belül négy nagy teljesítményű mikrofilmfelvevő berendezést állítottak, illetve állítanak munkába a hozzájuk tartozó egyéb berendezések (előhívó, másoló stb. készülékek) többé-kevésbé teljes garnitúrájával. A négy mikrofilmfelvevő berendezés teljesítménye a legserényebb számítások szerint is évi 1,2 millió felvétel, azaz mintegy 2 millió dokumentumlap. (Ráadásul ehhez a gépek 85 százalékos kihasználása is elegendő.) A gépi előhívó berendezések teljesítménye általában nagyobb, mint a felvevőké, tehát az előhívógépek kihasználása ilyen teljesítmény mellett még kisebb lenne.

Ha csak negatív filmet állítanak elő, ekkora teljesítmény esetén a normális üzemmenethez — felvételezés, hívás — legalább két jól képzett, mikrofilmzési ismeretekkel és szakmunkás képesítéssel rendelkező fényképész szükséges a gépek mellé. Ha pedig diapozitív olvasófilmet is készítenek, legkevesebb három szakember kell a feladatok ellátására. Mindez azonban még csupán a film előállítására, nem beszéltünk a dokumentumok mikrofilmzésre való előkészítéséről, sem az elkészült filmek feldolgozásáról, nyilvántartásáról, tárolásáról stb.

A kapott tájékoztatásból az derült ki, hogy a tanítóképzőknek ilyen méretű, évi 1,2 millió felvételt előállító mikrofilmzésre nincs szükségük. Akkor viszont kell-e az egész nagyszabású berendezkedés? Hiszen egyetlen fényképész egy reprotállványra szerelt kisfilmes fényképezőgéppel — napi három tekerics filmet véve alapul — évente 10—15 ezer negatív mikrofilmfelvételt készíthet. Ennél többre a jelek szerint ma még nincs szükség, s valószínűleg később sem lesz igény évi egymillió felvételre. Olyan gazdagok volnánk, hogy a több százezer forintot érő berendezésekkel, a kezelésükhöz szükséges szakemberek foglalkoztatásával ilyen nagyvonalúan bánhatunk?

Ha a főiskolákon egyáltalán szükség van — és miért ne volna szükség? — mikrofilmek előállítására, nem lett volna helyesebb egy, országos feladatokat ellátó mikrofilm-laboratóriumot létesíteni valamelyik főiskolán, s oda összpontosítani gépeket és szakembereket. Az Országos Oktatástechnikai Központ irányításával *egyetlen* ilyen laboratórium kiszolgálhatná az összes főiskolát.

A berendezések végül is már a főiskolákon vannak, munkára készek, tehát jó lenne, ha valóban érdemes célokra használnák és — főleg — kihasználnák őket. A főiskolákon pedagógusokat, könyvtárosokat és népművelőket képeznek, akiknek jövőbeli munkájában mind nagyobb szerepet kap a technika, egy részük esetében pedig talán a mikrofilm is. Ezért a már folyó oktatás-technológiai képzés keretében fel lehetne használni ezeket a berendezéseket a hallgatók képzésére, akik gyakorlati stúdiumként — a magnófelvétel készítése, fotózás stb. mellett — a mikrofilmzés alapfogalmait és némi gyakorlatát is elsajátíthatnák. Különösen a könyvtár szakosoknak lennének hasznosak az ilyen ismeretek. (Átadásukhoz persze megfelelő képzettségű oktatókra is szükség van.)

Érdeemes azon is gondolkodni, hogy ezek az új mikrofilm-laboratóriumok miként hasznosíthatnák a már régen működő — gyakran több évtizedes múltra visszatekintő — laboratóriumokban (az Akadémiai Könyvtárban, a Statisztikai Hivatal Könyvtárában, az Országos Széchényi Könyvtárban és másutt) felhalmozódott tapasztalatokat.

Utolsó megjegyzésként: a Széchényi Könyvtár nemzeti könyvtári szolgáltatásai között szerepel a könyvtárak (beleértve a főiskolai könyvtárakat is) ellátása az állományában levő alapnegatívokról készített mikrofilm-másolatokkal (Könyvtáros, 1977. 9. szám). Az ily módon megszerezhető, kész mikrofilmekből kellene először állományt létrehozni, s ezzel párhuzamosan *a technikai feltételeket is megteremteni a mikrofilmek olvastatásához*. Jó minőségű, könnyen kezelhető és elegendő számú olvasókészülék, valamint alkalmas helyiség nélkül a mikrofilmek — az új laboratóriumokban készültek is — használatlanul fognak heverni a szekrényekben.

Ónódy Miklós

a könyvtárak életéből

Műszaki egyetemi könyvtárosok szakmai szemináriuma

A műszaki egyetemek — a budapesti Műszaki, a miskolci Nehézipari, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem — könyvtárvezetői és népes munkatársi gárdája (mintegy 40 gyakorló könyvtáros és könyvtári alkalmazott) a veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának vendégeként szeptember 29—30-án szakmai szemináriumra gyűlt egybe Bakonyoszlópon, a Veszprém megyei KISZ vezetőképző-táborban.

Az új kezdeményezésnek számító szakmai szeminárium első előadója, *dr. Héberger Károly* (BME) A korszerű egyetemi könyvtári modell című előadásában sok, személyesen meglátogatott külföldi könyvtárban szerzett és csaknem 250 szakirodalmi közleményből leszűrt tapasztalatait összegezve felvázolta, milyen lesz az ezredforduló időszakában az egyetemi könyvtárak épülete, szervezete, felszereltsége, szolgáltatásainak köre. Előadásában különös hangsúlyt kapott az a felelősség, amely a jövő könyvtárosaira, információszakembereire s mindazokra hárul, akik a jövő könyvtárosainak képzéséről gondoskodni hivatottak.

Az első előadáshoz szorosan kapcsolódott *dr. Zsidai József* (NME) beszámolója az 1977. május 16 és 21. között Leuvenben megrendezett VII. IATUL-kongresszusról. A Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének ülészakán ugyanis a könyvtári munka hatékonyságának fejlesztésével foglalkozott a 15 ország képviselőjében megjelent 51 szakember; megtárgyalták az egyetemi könyvtárak belső felépítésének, a könyvtári dolgozók szakmai felkészítésének, a könyvtárközi együttműködés elmélyítésének a következő évtizedekre szóló feladatait.

Dr. Kováts Zoltán könyvtárigazgató (VVE) színes diafelvételek vetítésével illusztrált előadásában a számítógépes könyvtári szolgáltatásokról az Egyesült Államokban és Svédországban szerzett tapasztalatait ismertette. Hangsúlyozta, hogy egyetemi könyvtáraink, elsősorban a műszaki egyetemi könyvtárak felszerelése számítógépekkel már a jelen sürgető feladata, mert a jövő elképzelhetetlen nélkülük, különösen, ha a magyar könyvtárak részt kívánnak venni a nemzetközi munkamegosztásban, a műszaki haladás feltételeként jelentkező információcserében. Beszámolt néhány ígéretes hazai kezdeményezésről is.

A szakmai szeminárium második napjának napirendjén egyetlen előadás szerepelt: *dr. Hiller István* (EFE) a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem új könyvtárépületének tervezése és építése során szerzett tapasztalatokról számolt be, s fényképek, tervrajzok segítségével részletesen ismertette az új, háromszintes, korszerű épület funkciórendszerét.

A festői környezetben megrendezett, magas színvonalú s amellet mindvégig kötetlen megbeszélésekkel tarkított előadások jól szolgálták a műszaki egyetemi könyvtárosok szakmai fejlődését és a személyes kapcsolatok elmélyítését. A jelenlevők megegyeztek abban, hogy ezentúl évenként rendeznek hasonló találkozót. (V. F.)

Szocialista brigádok olvasótábora

A szolnoki SZMT könyvtár az üzemi könyvtárosok, a szakszervezeti tisztségviselők, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat, a Lapkiadó Vállalat és az Országos Közművelődési Tanács segítségével másodszor is sikeresen rendezte meg a szocialista brigádok olvasótáborát. Az olvasómozgalom támogatásában kitűnt csaknem száz szocialista brigád képviselője (többségük fizikai munkás) életre irodalmi élményt kapott Molnár Zoltán, Fekete Gyula, Timár Máté, László Bencsik Sándor, Lakatos Menyhért, Berkesi András és Fábíán Zoltán íróktól, Keresztes Ágnes, Soós Zoltán, Iluh István költőktől, Bajor Nagy Ernő, Szilágyi Éva, Valkó Mihály újságíróktól. A tartalmilag-művészileg értékes irodalmi alkotások szép tolmácsolásában nemcsak a tábor lakói, de hivatásos művészek (Hőgye Zsuzsa, Balassa Gábor) is közreműködtek.

Az egyhetes időtartamú budapesti együttlét arra is jó alkalom volt, hogy ellátogassanak olyan közművelődési intézményekbe, mint a Láng Gépgyár Művelődési házána könyvtára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, az Ady-émlékszoba, a szentendrei múzeumok és a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza. E látogatások hatására a jövőben minden bizonnyal több brigád iktatja majd budapesti kirándulásának programjába e fontos kulturális intézmények megtekintését.

Az igényes és igényt fejlesztő szórakozási alkalmak: barangolás a budai hegyekben, sétahajózás a Duna-kanyarban, a szabadtéri műsorok (Ecséri lakodalmas, Kolumbiai Táncegyüttes, Bajazzók és Parasztszület, Shakespeare: Tévedések vígjátéka), valamint egyéb előadások, a városnéző körséta és az FSZEK mozgókönyvtárána megtekintése — mind-mind sikert aratott.

A tábor résztvevői meggyőződtek arról, hogy a szórakozást még nyáron is tartalmasabbá lehet tenni, ha segítségül hívjuk a könyveket, a munkahelyi közösségek ösztönző hatását; továbbá arról, hogy a korunk színvonalán álló művészet és irodalom nélkül jóval sivárabb és szegényesebb volna életünk.

A táborozás végén a legtöbben azt kifogásolták, hogy kevés az egy hét, „ki kelene harcolni, hogy legalább tíz napig tartson a táborozás!” Valóban kevés idő jutott a brigádművelődés jövőjét segítő, főként módszertani jellegű beszélgetésekre. A tábor lakói nagy elismeréssel szóltak a színvonalas és tartalmas programról, az írók átlagon felüli aktivitásáról és közéleti érzékenységéről, a hat olvasókör vezetőjéről — akik között nemcsak könyvtáros és népművelő, de munkás is volt —, az étkezésről és a szállásról, melyről a SZOT Központi Iskola gondoskodott — osztályon felüli színvonalon.

D é n e s P á l

a szolnoki SZMT könyvtár igazgatója

A játék és a gyermek

A fenti címmel gyermekkönyvtáros továbbképzést rendezett 1977 szeptemberében a szegedi Somogyi Könyvtár Csongrád, valamint Heves, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megye gyermekkönyvtárosai számára 110 könyvtáros részvételével. A továbbképzés témájához — a résztvevők örömeire — véletlenszerűen több jeles esemény is kapcsolódott: az ipari vásár idején Budapesten megrendezett első gyermekjáték-kiállítás, az *Interplayexpo*, a *Prizma 13* iparművészcsoport szegedi s máshol is megrendezett játékkiállítása, a *Vizuális játékok* kiállítása októberben a budapesti József körúti kiállítóteremben és a Magyar Televízióna a közelmúltban indult, sokat ígérő „*Játék-e a játék?*” című sorozata.

A továbbképzésen elhangzott előadások a játék és a gyermek kapcsolatának legfontosabb kérdéseit érintették: *A játék és a nyelv*, illetve *A játék és a könyvtár* címmel *Vargha Balázs* irodalomtörténész, *A játék és a zene* címmel *Forrai Katalin* zenepedagógus, *A játék és a társadalom* címmel *Mónus Ferencné* gyermekkönyvtáros, *Vetélkedőjátékok* címmel *Győri György*, a Köznevelés rovatvezetője, *Játékos módszerek a művészeti nevelésben* címmel *Csalog Judit* középiskolai tanár tartott előadást.

Az előadásokban is hangsúlyozott alapelvet — hogy ti. a gyermek számára minden életkorban és minden társadalmi helyzetben meg kell adni a játékhoz való jogot és lehetőséget — a továbbképzés gyermekfoglalkozásainak programja is tük-

rözte: ugyanis óvodásoknak, alsó, illetve felső tagozatos általános iskolai tanulóknak, valamint győgyepedagógiai csoportoknak is volt bemutató gyermekfoglalkozás.

A tanácskozás résztvevői meglátogatták a Somogyi Könyvtárat, Csongrád megye városi gyermekkönyvtárát, valamint találkozó keretében beszélgettek a *Kincskereső* szerkesztőségének tagjaival.

A továbbképzés ideje alatt a vendéglátó szegedi gyermekkönyvtár helyiségeiben tartalmas kiállítás mutatta be a szegedi és a megyei könyvtárak foglalkozási anyagát, mindazokat az ábrázolási, kifejezési módokat-lehetőségeket, tevékenységformákat, amelyek az irodalmi művek élményszerű befogadását segítik. A síkbeli ábrázolás megoldásai közül a rajz, a rongykollázs, fonalkollázs, a síkpapír-báb, a meseposztócska; a térbeli megjelenítési lehetőségek közül: a papírbáb, a fakanál, a kesztyűbáb, a terménybáb, a gyékénybáb, valamint az anyagmintázás volt látható. A kiállítás külön értékes részét alkotta a *Kincskereső* című ifjúsági lap nyári olvasótáborában készített feljegyzésekből, rajzokból, naplókából és egyéb dokumentumokból összeállított gazdag bemutató.

dr. Mónus Ferencné
a hódmezővásárhelyi városi gyermekkönyvtár vezetője

Könyvtárosok és olvasók párbeszéde

„Kedves Olvasónk! Már régóta tervezzük olyan összejevetelt, amelyen olvasóinkat tájékoztatjuk könyvtárunk munkájáról: az állomány alakításáról, gyarapításáról, az Olvasószolgálat tevékenységéről. Olvasóink pedig elmondhatják a könyvtár életére, munkájára vonatkozó észrevételeiket, tapasztalataikat, javaslataikat. Most adunk hírt arról is, hogy 1977 nyarán lényeges átalakításokat végzünk a könyvtár felnőtt-kölcsönzőjében és olvasótermében. Az átalakítás lényege az úgynevezett szakrészleges tájékoztatás bevezetése. A szakrészleges tájékoztatás az elmélyültebb kutatómunka, a helybenolvasás és a kölcsönzés változatosabb lehetőségeit egyaránt megteremti. Olvasóink tájékoztatása, kéréseinek, kérdéseinek, igényeinek és javaslatainak megismerése végett 1977. május 10-én, kedden délután 5 órakor előadótermünkben könyvtári fórumot rendezünk, amelyen az Ön részvételére is számítunk. Tisztelettel meghívjuk Önt, és kérjük, hogy véleményével segítse elő megbeszélésünk sikerét.”
— ilyen szövegű meghívót küldött szét a tavasszal a tájékoztató könyvtárosok kijelölése alapján 300 olvasójának a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár. Annak ellenére, hogy ilyen összejevetelt a könyvtár első ízben rendezett, mégsem vett részt rajta a kívánt számú olvasó, csak 32-en jelentek meg. A megbeszélés a résztvevők rendkívül tevékeny közreműködése miatt mégis sikeres volt.

Szita Ferenc könyvtárigazgató megnyitó előadásában a könyvtár működésének elsősorban azokról a területeiről szólt, amelyek még a naponta megforduló olvasók számára is csaknem ismeretlenek: a könyvtár személyi, gazdasági helyzetéről, arról, hogy mennyi pénz jut évente könyvekre, folyóiratokra, mikrofilmekre, hanglemezekre, milyen a könyvtár állományának összetétele, hányan és kik olvasnak, milyen feladatok elé állítják az olvasók a tájékoztató szolgálat könyvtárosait stb. Majd az olvasószolgálati tér alaprajzának segítségével ismertette a szakrészlegek kialakításának tervét. Az igazgató tájékoztatását követő beszélgetés során csaknem valamennyi megjelent olvasó nemcsak kérdésekkel, hanem megszívlelendő észrevételekkel is hozzájárult a megbeszélés eredményességéhez. A felszólalók dicsérték a könyvtár választékos állományát, hosszú nyitvatartási idejét csakúgy, mint a könyvtárosok figyelmességét. A következőkben néhány olvasói észrevételt és javaslatot ismertetünk a legérdekesebbek közül:

O. L., orvos: Az újonnan beszerzett könyvekről és folyóiratokról célszerű lenne listát elhelyezni az olvasóteremben is. — Kár, hogy a könyvtárat nem lehet a város főutcája felől megközelíteni. Az épület egy téren még jobban érvényesülne, ha nem volna eldugva rég lebontásra ítélt házak mögé. *(Válasz: Az új városrendezési terv ezt a kérdést ebben az ötéves tervidőszakban előreláthatólag megoldja.)*

K. L., technológus: Kétségtelen, hogy egy nagy könyvtárnak sok folyóiratot kell vásárolnia, de nem megy ez a könyvvásárlás terhére? Elsősorban a műszaki polcokon jobban fel kellene hívni az olvasók figyelmét bizonyos témakörökre, több kiemelésre lenne szükség. Meg kellene gyorsítani a folyóiratok kötését, a hónapos kiesések gondot okozhatnak a kutatóknak.

M. M., egyetemi hallgató: Köszönet a könyvtár műszaki figyelőszolgálatának a tanuláshoz nyújtott sok segítségért. Ezt a szolgálatot azonban népszerűsíteni kellene a vállalati műszaki könyvtárak körében is. A megyei könyvtár jó műszaki állományát még tovább lehetne fejleszteni, ha a könyvtár minden évben rendszeresebben beszerezné a *Mérnöki Továbbképző Intézet* kiadványait.

L. D., tudományos kutató: Elsősorban a könyvtárközi kölcsönzés gyorsaságáért jár köszönet a megyei könyvtárnak, az 1945 előtt kiadott magyar és külföldi szépirodalmi művek azonban meglehetősen hiányosan találhatók a könyvtárban. Ennek az állománycsoportnak a fejlesztésére is gondoljon a könyvtár.

N. M., a megyei KISZ-bizottság munkatársa: A kölcsönző közepén el kellene helyezni egy ötletládát (kívánságládát), ahová bárki bedobhatná egy papírlapon a kérését, s ezt másnap a könyvtárosok feldolgoznák. Az átalakítás után több téma kiemelésével kellene megkönnyíteni az olvasók könyvválasztását. Az elavult szabálykönyveket bátrabban vonják ki a könyvtárosok a forgalomból. Tegyék változatosabbá a műsorfüzetek rendkívül szegényes kínálatát.

K. P. A., tanárnő: A zeneszeretők örömmel nyugtázzák, hogy mind jobban bővül a könyvtár hanglemeztára. Nagyon jó, hogy az irodalmi esteken kívül megindították a zenei estek sorozatát is. Ha lehetséges, az új lemezekről rendszeresebben értesítsék a zenekedvelő olvasókat. A „Nagy emberek — nagy évfordulók” sorozatot ki kellene bővíteni zeneszerzőkről szóló kiadványokkal is.

H. I., múzeumigazgató: Nagyon jó a könyvtári környezet, szívesen jönnek ide az emberek. Az ilyen olvasókonferenciába be kellene kapcsolni a társintézményeket is. A könyvtár sok jó szolgáltatása mellett váljanak az olvasóikkal való ilyenfajta találkozók is rendszeresebbé és differenciáltabbá is. Életkor, életmód, szakma szerint szintén össze lehetne hívni az olvasókat, és az olvasók találkozója később kiszélesedhetne könyvek megvitatásává is. Különösen a középiskolás korosztályt lehetne erre eredményesen mozgósítani. Hasznos volt felvetni azt a gondolatot, hogy az üzemi műszaki könyvtárak jobban támaszkodjanak a megyei könyvtár szolgáltatásaira. Ez elősegítené eredményesebb működésüket. A folyóiratállomány választéka jó, sőt még tovább kell növelni, mert a jövő kutatói számára nélkülözhetetlenek a bekötött szakfolyóiratok. Jó gondolat a szakrészleges tájékoztatás megvalósítása.

Ez a pár felszólalás is — amelyre az érintett területekért felelős könyvtárosok azonnal válaszoltak — figyelmeztette a könyvtár vezetőségét: az ilyen fórumokat a jövőben sokkal rendszeresebbé kell tenni. A könyvtárosok különösen a rétegek szerinti olvasói találkozások bevezetésétől várhatnak sokat, hiszen az olvasótábor csaknem 60 százaléka 25 év alatti. A javaslatot elfogadva ugyanis a könyvtár elhatározta, hogy a *14 éven aluli olvasóknak, illetve szüleiknek olvasókonferenciát rendez a gyermekkönyvtárban, s összejövetelre hívja a közép- és a főiskolás, valamint a szakmunkástanulókat is, mégpedig olyan időpontban, amikor már véleményük lehet a július 4 és 10-e között lebonyolított szakrészleges átalakításról.* Ezeket a tájékoztató összejöveteleket a jövőben minden év első negyedében megtartja a könyvtár.

Valamennyi találkozás, még az esetleg gyérebben látogatott is a mindkét fél számára előnyös ismerkedésen kívül elmélyíti a személyes kapcsolatokat, és hasznos adalékokat szolgáltat a módszerek továbbfejlesztéséhez. Ez a kaposvári első, több mint kétórás könyvtári fórum egyik legmegszívlelendőbb tanulsága.

Sipos Csaba

a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa

Készségeik mérhetően fejlődnek

Az iskolai alapismeretek elmélyítése, a gondolkodás fejlesztése, a közösségi ember nevelése, az olvasásra nevelés, az önművelési igény kialakítása egyaránt fontos feladata iskolának és közművelődésnek, tehát a közművelődési könyvtárnak is. Különösen indokolt és fontos az iskola és a közművelődési könyvtár jó kapcsolata a községekben, ahol nem érvényesül a városokra jellemző intézmények — színház, múzeum stb. — kisugárzó hatása.

A Sárbogárd II. (Sárszentmiklós) klubkönyvtár és a 2. sz. általános iskola felismerte a közös feladatokat és tervszerűen, folyamatos együttműködéssel próbálja kialakítani a munkakapcsolat kínálat lehetőségeit. Ez a közös munka már hatéves múltira tekint vissza. Olyan módszereket dolgoztunk ki, amelyek — remélhetőleg — a legnagyobb mértékben kifejlesztik a tanulók képességeit, növelik az oktató-nevelő munka hatékonyságát és segítik a tanulók személyiségének kibontakozását.

A könyvtári gyermekfoglalkozások két nagy csoportra bonthatók: a szabadidős programokra és az iskolai tanórákhoz kapcsolódó foglalkozásokra.

A szabadidős programok

A könyvtár megismertetése, a gyermekek könyvtárba szoktatása már az óvodás korban megkezdődik. Az óvodai csoportok részére havonként rendezünk a könyvtárban *mesedélutánokat*. A nagycsoportosok részére olyan foglalkozásokat is tartunk, amelyeken a gyerekek kérdéseire a könyvek segítségével válaszolunk. Ezekkel a foglalkozásokkal az a célunk, hogy már az óvodás korúak is a könyvtárba szokjanak, tanulják meg, hogyan kell ott viselkedni, kölcsönözni és vigyázni a könyvekre. (Sok olyan felnőtt olvasóm is van, akit óvodás korú gyermeke hozott el először a könyvtárba, s azóta is együtt kölcsönöznek könyvet.)

Mire ezek az óvodások iskolába kerülnek, természetes szokásukká válik a könyvtárba járás. Az első, második osztályos tanulók részére már olyan programokat szervezünk, amelyek a szórakoztatáson felül aktivitásra is készítik őket. Ezeket a *foglalkozásokat az évi egyszeri kötelező könyvtárlátogatás helyett* vezettük be. Ugyanis a többszöri foglalkozásokkal valóban el tudjuk érni, hogy a tanulók megismerjék a könyvtárat és használni is tudják egy idő után. Sőt, maguk tartanak kis könyvismertetőket és bemutatják az új könyveket. Megismerkednek az *Ablak-Zsiráf* használatával, rajzos versenyeken, vetélkedőkön adnak számot tudásukról.

Ezek a szabadidős tevékenységek korosztályonként más-más tematikát és módszert igényelnek. Nem törekedve a teljességre szólnék néhányról:

Az I—IV. osztályosokat megtanítjuk a *kézikönyvek használatára*. A nevelők segítségével és irányításával a gyermekek összegyűjtik azokat a kifejezéseket, idegen szavakat, amelyekkel tanulmányaik során találkozhatnak, de amelyek pontos fogalmát nem ismerik, majd a „Búvárkodás a kézikönyvtárban” c. foglalkozásokon ezeket a fogalmakat önállóan megkeresik a kézikönyvekben, leírják és napközis foglalkozáson beszámolnak róluk. Nagyszerű érzés ezeken a foglalkozásokon figyelni a gyerekeket! Tízéves korukban már teljes biztonsággal kezelik a lexikonokat, forgatják a kézikönyvtár könyveit. A felsős napközis csoportokkal negyedévenként új témát dolgozunk fel, például a magyar nyelv és irodalom, a földrajz stb. köréből. A szakktanár közli a napközis nevelővel, melyik tantárgyban kívánatos bővíteni az ismereteket, amelyek tárgyalását az előírt óraszám nem teszi lehetővé, noha a tanulókat érdekelné. A megadott témák feldolgozásáról ütemtervet és ajánló bibliográfiát készítünk, s a továbbiakban a tanulók aktivitására támaszkodva birtokba vesszük a könyvtárat. Amikor már az anyagot összegyűjtötték, csoportos munkával, közösen dolgozzuk fel a megadott témát. A feldolgozás módja mindig változik. Lehetőséget teremtünk arra, hogy szinte egyénekenként bontakoztathassák ki képességeiket a tanulók, s azt hiszem, ezért tudtuk elérni, hogy minden tanuló nagyon tevékeny a foglalkozáson. *Varga Lajosné* napközis nevelő véleménye szerint a foglalkozás az ismeretek rendszerezésével, gyakorlásával nagyban segítette a beszédkézséget és a kombinatív készséget. Vetélkedő jellege: a csoportmunka, a versengés maradandó élményt nyújtott nekik, hanglejtésével és módszerével egyaránt mély érzelmi hatást keltett a tanulóknál.

Iskolai tanórák a könyvtárban

Már év elején ütemtervet készítünk azokról az órákról, amelyeket a nevelők a könyvtárban kívánnak megtartani. Ezt a tervezetet az igazgató és a szakfelügyelet is jóváhagyja. Az ún. *rendhagyó órákat* a szaktanár vezeti. A szemléltető eszközöket és anyagokat (dialemez, könyvek), valamint az ajánló könyvjegyzéket a könyvtáros állítja össze. Rendhagyó órákat tartunk akkor is, ha ünnepi megemlékezés a cél. (A *házánk felszabadulásának évfordulóján szervezett ünnepi órára szovjet vendégeket is meghívtunk*.) Ilyen esetekben könyvkiállítással tesszük ünnepivé a környezetet.

A *témaindító órák* célja, hogy egy-egy témakör tárgyalása előtt felhívjuk a tanulókat figyelmét arra, milyen, a témával kapcsolatos könyvek, lemezek, képzőművészeti anyagok találhatók a könyvtárban. Ilyen esetekben lehetőség nyílik rá, hogy a tanulók megismerkedjenek a szakkönyvekkel. A katalógus használata, kezelése megkönnyíti a bűvárkodást. Felismerik, milyen fontos a katalógus kezelésének ismerete, hiszen nélküle nem boldogulnának. Ezek ún. komplex foglalkozások, és nem csupán azért, mert az eszközök lehető legszélesebb körét alkalmazzuk, hanem inkább azért, mert tartalmilag igyekszünk összetett ismeretanyagot nyújtani, kaput nyitni a világra. Természetesen ilyenkor is megkapja a csoport az ajánló jegyzéket. A csoport könyvkölcsönzését fokozott figyelemmel kísérem és tájékoztatom a szaktanárt, ő pedig összegyűjti azokat a kívánságokat, kérdéseket, amelyek a tananyaggal kapcsolatban felmerültek. (A IV. osztályban *A mi világunk* témakörben így vált szükségessé egy záró foglalkozás is: ezen meghívott TIT-előadó válaszolt a tanulók kérdésére és remek diárorszaggal tette szemléletessé a naprendszerrel, az űrkuptatással kapcsolatos kérdéseket.)

A témazáró foglalkozások célja a tanulók ismereteinek összegezése, kiegészítő ismeretek nyújtása, a beszédképesség fejlesztése. Ezek a foglalkozásokon tudom lemérni, mennyien és milyen alapon olvasták el az ajánlott könyveket, hogyan tudják ezeket hasznosítani. A foglalkozásokon szinte minden tanuló használja a kézikönyvet, lexikonokat is. Mindenfajta foglalkozáson igen nagy hangsúlyt helyezünk a szép és helyes beszédre.

A témazáró és -indító foglalkozások a pedagógus és a könyvtáros legszorosabb együttműködését kívánják. Lényeges többletmunkát adnak ugyan mindkettőjüknek, de ezek a leghatékonyabb formák, több okból is: irányítottá válik az olvasás, a gyermekek megtanulják kezelni a katalógust, könnyen eligazodnak a könyvtárban. Olvasási és beszédképességük mérhetően fejlődik. A könyvtári olvasók számának növekedése, a szakkönyvek ugrásszerűen megnőtt kölcsönzése is ezt igazolja.

Az egész napos iskola második osztályában kísérletképpen bevezettük az *olvasónapló* írását. Nem volt kötelező, ennek ellenére minden tanuló szívesen vezeti. Így kívántuk rászoktatni a tanulókat arra, hogy figyeljék meg és jegyezzék fel az író nevét, a kiadási évet, a kiadót. És írásos, rajzos véleményt is mondhattak a könyvről. Az év végére 6—10 mondatos fogalmazások születtek! Év közben pedig saját kívánságukra a tanulók könyvismertetést, könyvajánlást is vállalhattak.

Általános gyakorlattá vált, hogy az *osztálykirándulásokat könyvtári foglalkozás előzi meg*. Rá kell szoktatni a gyerekeket arra, hogy a könyvek segítségével ismerjék meg a várost, a tájat, amit majd fölkeresnek. Örömmel tapasztaltam, hogy az olvasók számottevő többsége ugyanígy járt el a tanítási szünetben, nyaralása, kirándulása előtt is: először a könyvtárban keresett könyvet.

Befejezésül néhány mondat a környezetről, amelyben a munkánkat végezzük. A klubkönyvtárat 1969-ben kezdték kialakítani egy régi típusú művelődési házból, 10×15 méteres toldalékszárny építésével, amelybe irodát, szociális helyiségeket telepítettek, és itt adtak helyet a 10×10 méteres könyvtárhelyiségnek is. Az új épületrész 1973-ban készült el, még ugyanabban az évben — három hónapi működés után — az új szárny tartóoszlopai megrepedtek, a helyiség használhatatlanná vált. Az oszlopok megerősítése után ismét birtokba vehettük az igazán esztétikus kiképzésű, világos, hangulatos helyiséget. 1976 tavaszán azonban a könyvtári szárny falán repedések keletkeztek, és 1976. augusztus 18-án a helyiséget életveszélyessé nyilvánították. Azóta ismét a régi épületrész nagytermében berendezett könyvtárban tevékenykedünk, amely egyben klubterem és más csoportok próbaterme is.

Az épületben ezenkívül két 3,5×7 méteres kisterem is van, közülük azonban az egyik nem használható, mert beázások miatt a mennyezet omladozik, a parketta elrohadt. A tető rossz szerkezeti megoldása miatt a nagyterem, a másik kisterem és az előtér mennyezete is átázik. Igaz, csak akkor — ha esik az eső.

Varga Lászlóné

a sárbogárdi klubkönyvtár vezetője

SZEMÉLYI HÍREK.

Nyugdíjba vonult SZÖLLŐSY KÁLMÁN, a Pécsi Városi Könyvtár igazgatója, aki az 1949-ben szervezett vidéki közművelődési hálózat első munkatársai közé tartozik: a Pécsi Körzeti Könyvtár vezetőjeként kezdte könyvtárosi pályafutását. Utóda BERTÓK LÁSZLÓ, a Pécsi Tanárképző Főiskola könyvtárának munkatársa, a pécsi írócsoport titkára. Nyugdíjba ment FODOR PÁLNÉ, a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatója is, aki húsz évig állt Baranya megye tanácsai könyvtárhálózatának irányítói posztján. A Nógrád megyei Könyvtár igazgatója ismét KOJNOK NÁNDOR, aki néhány évig a megyei művelődésügyi osztály helyettes vezetőjeként tevékenykedett. — A Gyulai Városi-Járási Könyvtár vezetésében nyugdíjazás miatt következett be a változás: DR. NÉMEDI ENDRE igazgató több mint huszonöt évet töltött a pályán — társadalmi munkás szakszervezeti könyvtárosként kezdte, s 1957-ben lett főhivatású könyvtáros. Utóda KISS LÁSZLÓ, a Pest megyei Könyvtár, korábban pedig az Encsi Járási Könyvtár munkatársa. A Nagykánizsai Városi-Járási Könyvtár új igazgatója DR. TAMÁS ISTVÁN főiskolai tanár, a Gyöngyösi Városi-Járási Könyvtáré PELLE SÁNDOR tanár, aki a Gödöllői Agrártudományi Egyetem gyöngyösi karán volt nevelő. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában LENDVAI ISTVÁNNÉT, a XIX. kerületi, 16-os sz. könyvtár vezetőjét a XVI. kerületi, 45-ös sz. könyvtár vezetőjévé; KULI ÁGOTÁT pedig a kelenföldi, 3-as sz. kerületi könyvtár helyettes vezetőjévé nevezte ki a hálózat igazgatója.

ÍRÓ-OLVASÓ TALÁLKOZÓ színhelye volt a közelmúltban a Landler Jenő Művelődési Ház díszterme. A meghívott íróvendég,

Hírek

Csurka István válaszolt az üzem dolgozóinak kérdéseire, amelyek írói munkásságára és a mai magyar irodalom helyzetére vonatkoztak. A találkozó házigazdája a „Vásárhelyi Pál” szocialista brigád volt; Bajkó János brigádvezető a találkozó végén ajándék serleggel kedveskedett az íróknak. (S. G.)

SZABÓ ERVIN NEVÉT VETTE FEL a Győri Városi Könyvtár KISZ-alapszervezete 1977. október 4-én. A Petőfi-emlékkönyvtárban rendezett ünnepségen Révész Ferenc, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója tartott megemlékezést a névadóról, majd a KISZ-alapszervezet tagjai előadták a Szabó Ervinről összeállított irodalmi műsorukat. (F. Z.)

ZICHY MIHÁLY SZÜLETÉSÉNEK 150. ÉVFORDULÓJA alkalmából klubfoglalkozást rendeztek a 23-as Szabó Ervin kerületi könyvtárban. A foglalkozás során a könyvtár körzetébe tartozó iskola VIII. osztályos tanulói megismerkedtek a művész tevékenységével, alkotásaival, végigkísérték életének főbb állomásait. Megtekintették a 31 tablón elhelyezett több mint 40 fényképet, továbbá 24 könyvet, folyóiratot és új-

ságcikket, Zichy működésének állomásait pedig térképen kísérték figyelemmel. A kiállítást, melyen az évfordulóra megjelent Zichy-albumot is bemutatták, az FSZEK-től és a zalai (Somogy megye) múzeumtól kapott dokumentumokból, valamint a könyvtár saját anyagából állították össze. A klubfoglalkozáson résztvevő 19 tanuló között az előadás után élénk vita alakult ki a kiállított képekről és a művész alkotásairól. (F. M.)

69 ÉVES KORÁBAN ELHUNYT dr. Gáspár István, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ osztályvezetője, aki a Közgazdasági Dokumentációs Központ megszűnéskor, 1955-ben került az OMKDK-ba, s ott több mint két évtizeden keresztül szerkesztette a Műszaki Lap szemle: Üzemszervezés — Ipargazdaság című referáló folyóiratot.

A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM 60. évfordulója tiszteletére kiállítás nyílt szeptember végén Nyíregyháza, a Móricz Zsigmond Megyei Könyvtárban a Közalkalmazottak Szakszervezetének Szabolcs-Szatmár megyei Bizottsága és a megyei könyvtár rendezésében. Szanthoffer Imre grafikusművész kiállítását Hegedüs Lászlóné dr., a Megyei Pártbizottság osztályvezetője, a szakszervezet központi vezetőségének tagja nyitotta meg. (M. J.)

IFJÚSÁGI OLVASÓTÁBORT szervezett az idén is a Győr-Sopron megyei Tanács, a TIT, a Népművelési Tanácsadó és a HNF megyei bizottsága. A 42 középiskolás fiatal az ifjú művészek vezette kiscsoportos foglalkozásokon nemcsak irodalommal és más művészeti ágazatokkal ismerkedett meg, hanem a Szigetköz néprajzával és a megye irodalmi életével is. (B. F.)

Az Ady-kép változásai II.

Az Ady-életmű körül dúló polémiák nyomán 1929-ben *A Toll* elnevezésű korabeli folyóirat szerkesztőse arra a gondolatra jutott, hogy ankétot rendez a vitás kérdések egyeztetésére, tisztázására. Az ankétnak nem kevés résztvevője volt, a vélemények akár futólagos ismertetése is meghaladná azonban e cikk terjedelmét, ezért most csupán Kosztolányi Dezső azóta is sokat emlegetett írását mutatjuk be.

Kosztolányi abból indul ki, hogy Adynak nem is annyira a költészete, mint a személye körül „egy legenda keletkezett, mely ártalmára van neki is, az irodalomnak is”, azért szembe akar szállni „az őt körülfelhőző divathóborttal, az írástudatlanok árulásával, a halhatatlanság puszpajjtásaival”, s közben igyekszik majd „megkeresni helyét irodalmunkban” „tárgyilagosan”, amennyire egy embertől kitelik, s kimutatni „nem csekély művészi értékét és óriási művészi fogyatkozásait, költői fejlődését és hanyatlását, a modorosságban való megrekedését és a politikától való elkorcsosodását”. (!) Kosztolányi szerint ugyanis az ő cikke megjelenésig Ady költészetéről — éppen mert munkássága kezdettől fogva politikai lobogónak számított — nem született objektív értéktétele. „Annak idején — írja —, hogy Ady gyönyörű indulása után egyre-másra ontotta egyes értékű verseit, majd zuhanni kezdett abba a túrhetetlen modorosságba, mely végül teljesen elnyelte, ellenségei oly alantas szempontból, oly barbár politikai ürügyek alatt kapcsáskodtak vele, oly cudarul megtagadtak minden értéket kitérítő verseitől is, hogy a jobbak, a lelkiismeretük s az ízlésük nevében átállottak kifogást emelni ellene, még magas, művészi okokból is, különben még úgy tetszhetett volna, hogy az írástudók az írástudatlanokkal cimborálnak. Az, amit haddan ez a belátásuk tiltalmazott, később elvakult fullajtárjai miatt vált lehetetlenné.” Adynak tehát — folytatja Kosztolányi — „Határozottan szerencséje volt mind az ellenségeivel, mind a barátjaival. Nekik köszönhette, hogy róla soha egyetlen sor irodalmi kritikát nem írtak, csak otromba ledorongolásokat és hozsannás beszámolókat, csak pártkörü förmedvényeket és émelygő áradozásokat, melyeknek hőfokát nem egyszer maga a költőfejedelem szabta meg.”

Kosztolányi az Ady-életművet is láthatóan a maga sajátos művészetelméleti fel fogása alapján közelíti meg: úgy véli, kárára vált Adynak, hogy költészetében összekeveredtek a „homo politicus és a homo aestheticus” fogalmai, rosszabb költő lett azáltal, hogy politikus is volt. „A költő a kifejezés művésze — írja. — Ha politikai költészetre vetemedik, két veszedelem fenyegeti. Vagy néven nevezi, hogy mit akar, s akkor tartalmas, de művészileg lapos és unalmas. Vagy pedig csak céloz erre, megszűröl, tétován, s akkor puffogóvá, fráziscséplővé, jelszavassá válik, afféle dörgedelmes néptribunná.”

Ez volna Kosztolányi szerint Ady esete is: „Gondolatvilágának gyökere: a meszianizmus... Ezt a keleti miszticizmust átveszi minden profétáló kenetességével, s megfejelve újabb szólamokkal, valami ellentmondó bölcselletté gyúrja... Pessimizmus... nem mély, csak külsőleges. Alapjában egy felületen, könnyen hívó optimizmus lakozik benne”. Költészete is egysíkú: „attól kezdve, hogy párizsi tartózkodása alatt megzéli hangját, a politikai küldetés és a halál pózában áll, anélkül, hogy ki mozdulna belőle.” Érzelmi világa is kívánnivalókat hagy: „humortalan, száraz és izzó”. Nem is szólva műveltségéről: „a francia szellem a pórúsáig se hat, műveltsége újságírós, értesültsége kávéházi”, s „melldőngető, magyarkodó formában fejezi ki, hogy nyugat-európai”. „Szomorú vátesz” csupán, akinek még prózája is „csak a hírlapi vitákban melegszi föl, különben csikorgó, kurtalélegzetű, emberei papirosfigurák”. Általában is: „szegényesek művészi eszközei. Lézengő sorai nem a keresetlenségről tanúskodnak, csak az összefogás hiányáról, a pongyolaságról”.

Kosztolányi végül így foglalja össze álláspontját: Ady „Lendülete bátorítólag hatott egyesekre, de vezérkedése csak társadalmi jellegű volt. Az irodalmi matéria, melyet hozott, nem alkalmas a folytatásra, mások fejlesztésére. Csak jelszavai kerin genek, de szavai nem váltak vérré, mint Petőfiéi, vagy Aranyéi. Nyelve sokszor íz sen magyar, de szókincese nem gazdag. Azok az újítások, melyekkel kísérletezett, összetételei, elvonásai nem szerencsések, többnyire kiagyaltak, mestenkéltek... Ke-

vés költő hagyott maga után annyi selejtest, művészileg idétlent és modorost. Mégis jelentős tehetség volt. Maradandót alkotott azzal a harminc-nyolcvan versével, mely pályája szerencsés termékének tekinthető. Nem tündököl a lángész káprázató fényével. Helye nincs is se Petőfi, se Arany, se Vörösmarty, se Berzsenyi mellett, csak az érdekes, csonka nagy tehetségek között.”

Kegyetlen és igaztalan ítélkezés ez, s Kosztolányi hiába igyekszik meggyőzni olvasóit, hogy féltékenysége csupán a „mérhetetlenné dagasztott” hírnévek szőlője, „melyet jogtalanul és hazugnak, kártékonynak és megtevésztőnek” érez, s hogy „ez a féltékenység jogos”, mert „minden nagy költőnk, minden értelmes, művelt olvasónk érdekeit szolgálja” — a jövő nem hozta meg számára sorainak várt „igazolását”. Csaknem egy évtized múlva például, amikor *A Toll* újabb Ady-anekdotát rendez, s „főleg fiatal költőkhöz és esztétikusokhoz” (többek közt Bálint Györgyhöz, Fodor Józsefhez, Németh Andorhoz, Vas Istvánhoz) fordul, hogy „mondjanak véleményt Adyról”, Komlós Aladár e kérdéssel foglalkozó cikke mindössze két vonatkozásban ad igazat Kosztolányinak. Abban, amit Kosztolányi „Ady híveinek terrorizmusáról írt”, s abban, hogy merete vállalni „különvéleményét”, amire „ha valaki olyan kiváló képviselője egy stílusideálnak, mint ő a magáénak”, joga volt. Egyebekben azután — éppen az említett szabad véleménynyilvánítás jogán — pontról pontra szembehelelyezkedik Kosztolányi megállapításaival. Írásából talán elegendő, ha a legkardinálisabb tételről, Ady politikai költészetéről szóló okfejtését idézzük:

„Kosztolányi lesújtó véleménnyel van Ady politikai költészetéről. Szerinte bajos is manapság jóra való politikai verseket írni, miután a költő, ha néven nevezi, hogy mit akar („az általános, egyenlő, községekre is kiterjedő, titkos választójogot, a hadikölcsönök valorizációját, a munkáskórházakat és napközi otthonokat”), tartalmas lesz ugyan, de művészileg lapos és unalmas, ha pedig csak céloz rá, puffogóvá, fráziscséplővé válik. Kosztolányi ebben az okoskodásban Ady egyes szélsőbaloldali kritikusaival találkozik, akik zavarosságot és sokértelműséget lobbantanak a költő szemére. Valamennyiük tévedése onnan ered, hogy félreértik a politikai költő szerepét. A Kosztolányi felállította dilemma... azon a felfogáson alapszik, hogy a politikai költő konkrét célokért, a hadikölcsönök valorizációjáért stb. küzd. De erről szó sincs! A politikai költő számára a politika kérdései éppúgy érzelmek s nem hideg megfontolások tárgyai, mint a szerelem vagy a halál, ő éppúgy alaktalanul forrongó érzéseket akar megérzéskíteni, mint minden költő. Ha Kosztolányi érvelése helyes volna, akkor argumentumait ki lehetne terjeszteni s azt mondhatnám például, hogy az ő egyik legszebb verse, *Az első ősz* anachronisztikus és zavaros, mert az őszről is vagy úgy kell írni, mint egy természettudós, feljegyezve a légköri változásokat és megállapítva a növényekben végbemenő vegyi folyamatokat, s ekkor tartalmas lesz a költő, de lapos és unalmas, mint Kosztolányi teszi, csak távolról céloz ezekre az ember, s akkor puffogóvá, fráziscséplővé válik. Akárki akármit mond, jó verset csak érzelmi állapot alapján lehet írni, jó politikai verset is...”

De helyteleníti Kosztolányi nézeteit a „proletár utókor”: napjaink marxista kritikája is. Varga József, az 1966-ban napvilágot látott egyik Ady-monográfia szerzője például ezt írja: „Kosztolányi felfogása védhetetlen: egyéni megbántottságát egy olyan történelmi pillanatban vetítette rá az Ady-műre, amikor a legnagyobb szükség volt e nagy progresszív érték minden sorára.”

A Toll-vita azonban — éppen a legvégletesebb álláspontok ütköztetése révén — mégiscsak hasznos volt: hozzájárult ahhoz, hogy a harmincas években megszülessenek az első nagyszabású kísérletek a valóban objektív Ady-kép kialakítására.

Először Schöpflin Aladárnak, a Nyugat-nemzedék kiváló esztétájának 1934-ben megjelent *Ady Endre*-monográfiájáról emlékezzünk meg, amely immár átfogó, teljes pályakép kialakítására törekszik. Schöpflint nem annyira az életrajzi tények foglalkoztatják, mint inkább maguk a művek, s könyvének nagy érdeme, hogy Ady verseinek értő elemzése mellett felhívja a figyelmet a költő prózastílusának kimagasló értékeire is: „A maga kora irodalmában — írja — és még inkább hírlapirodalmában messze kitűnik Ady prózai stílje. Jobb prózát nem írt akkor senki és hasonló jót is csak kevesen.” Ugyancsak magá helytálló az, amit Schöpflin Adynak és a munkásságának a kapcsolatáról megállapít: „...Adyt nem politikai program vezette a proletár-táborba, hanem a forradalmi gondolat. A munkásságban látta az egyetlen tényezőt, amelytől forradalmi megmozdulást lehetett várni...” Vitatkoznunk kell azonban Ady első korszakára vonatkozó eszmefuttatásával, amikor is a költő társadalomkritikáját „mélylélektani” alapokra helyezi: „Ady lelkében történt valami belső szakadás, talán nem is valami alkalmi okból, talán az idegrendszer valami megmagyarázhatatlan sérelméből, vagy vele született defektusából. Ez kimutatható szerelmében is, megmagyarázza sivár örömtelenségét, szerelmi ingerültségét, önkínzását és asszonykínzását. Nem a szerelemmel volt meghasonulva és nem a fajtájával volt meghasonulva, hanem önmagával. Ezt a belső meghasonlást vetítette ki az

egész világra, ez táplálta kielégületlenségét, a minden dolgok teljességére való kíváncsiságát. Azokat a szadisztiikus indulatokat, amelyeket szerelmi költészetében látunk, fedezzük fel magyarverseiben is. *Ostorozni, akit szeret* — ebből a lelki állapotból származott az a káromlás, amit fajtájára sívított. Schöpfung vitatkozik azokkal, akik kezdettől fogva „javító reformer szerepet magyaráztak bele” Ady költészetébe. Ez állhat — írja — későbbi korszakára, amikor ő maga is elfogadta a politikai költő szerepét, amelybe hívei és politikai barátai beállították, de az *Új versek* idejében még nem volt meg benne ez a tudatosság. „Pszichiáter pontosabb magyarázatát tudná adni mindennek... De bizonyos vagyok benne, hogy a jóindulat sugallta politikai magyarázatnál közelebb jár az olyan versek igazi magyarázatához, mint az *Egy párizsi hajnalon, A Gare de l'Est-en, A lelkek temetője, A magyar Ugaron.*”

Ugyancsak 1934-ben lát napvilágot Szerb Antal *Magyar irodalomtörténet-e*, amelynek Ady-fejezete sajátos kettősséggel fejezi ki a kortársi nyugatos kritika álláspontját. Szerb Antal értő és szuggesztív szavakkal szól mindenekelőtt az Ady-vallotta társadalmi küldetés lényegéről:

„Kortársait az döbbenette meg, hogy néha olyan keserűen beszélt a magyarságról, mint előtte senki. A magyar író általában dicsőítette a fajtáját, mert mikor a magyar irodalom megindult, semmire sem volt ekkora szükség, mint nemzeti ön-bizalomra. Csak az államférfi-íróknak, Zrínyinek, Széchenyinek és a maximális erkölcsi követelésű Kölcseynek voltak ítélő szavai — mert bennük élt legerősebben a külön magyarság víziója. A nyugati irodalmakban nagyon gyakori az író, aki nemzetét ostorozza: a német irodalom legnagyobbjai ezt tették, a Goethe—Hölderlin—Nietzsche—George sor; az angol irodalomban szinte kötelező formáság az angolokat támadni.

Ady támadása a magyarság ellen ugyanolyan gyökerű, mint Zrínyié, Széchenyié, Kölcseyé. Támadta a jelen magyarját a jövő magyarja kedvéért. Nemcsak támadta: gyűlölte sokszor, idegesen érzékeny természetének hirtelen fellobbanó gyűlöletével. De ez a gyűlölet csak a szerelem másik arca volt. Azért gyűlölte a magyart, mert nagyon is szerette azt a magyart, amilyennek lennie kellett volna és nem volt. Imádta Párizst, és szőnyű mítikus víziókban átkozta a Magyar Ugart, a lelkek temetőjét — mert senki nála égetőbben nem kívánta, hogy a magyar szabaduljon meg keleti tehetetlenségétől, közönyétől. Gyűlöletével és támadásaival fel akarta rázni a magyarságot; lendületet akart adni belé, hogy tanulja el végre Párizstól a gyorsabb élettempót, hogy emberibb és teljesebb életet éljen.”

Fontos megállapítása Szerb Antalnak az is, hogy „Ady sokkal inkább filozofikus költő, semmint a spontaneitásáról alkotott legenda hinni engedné. Éppen itt, eszméletörténeti téren vannak a legerősebb kapcsolatai Európával. Európai gondolat-áramlatok sokkal erősebben hatottak rá, mint európai költők, mint Baudelaire és Verlaine.”

Ugyanakkor Szerb Antal is úgy találja, hogy Adyban „a szocializmus pózzá meredett”, s hogy „költészetének hibái és hiányai” „újságíró természetéből eredtek”, vagyis abból, hogy „Aktualitás-érzéke révén mélyen belemerült a napi politikába, és verseinek egy része vezércikk; bennük oly kérdésekért izzik és lelkesedik, melyek akkor nagyon aktuálisak voltak, de ma az embernek az az érzése, hogy ágyúval lödöz verebekre, Ady verseket pazarol politikusok ellen és mellett, akiknek ma már a nevét sem tudjuk.”

Az 1934-es esztendő ajándékozza meg az érdeklődő korabeli olvasót a polgári Ady-kritika legjelesebb dokumentumával, Bölöni György *Az igazi Ady* c. könyvével is, amelyből már bevezetőben idéztünk. Bölöni — akár Hatvany vagy Földessy — nemcsak kortárs, hanem jóbarát is volt, s főként Ady párizsi tartózkodásainak páratlan alaposágú ismerője. Könyve életrajzi szempontból is igen fontos, számunkra azonban most azok a passzusai a legérdekesebbek, ahol a hazai véleménycserékbe beavatkozik, hogy a torzításokkal és hamisításokkal szemben felmutassa „az igazi Ady”, a forradalmár költő alakját. Bölöni polémikus éllel veszi sorra *A Toll* Ady-ankétjára készült cikkeket, s bevezetőül joggal állapítja meg, hogy bár „Az Ady-revizión vita merőben »irodalminalk« indult, irodalmi jellege dacára letagadhatatlanul a magyar társadalom vitája volt.” Majd így folytatja: „Négy vezérszólam csendült ki belőle. Megszólalt benne az ellenforradalommal nyeregbe jutott vidékies kismemesség Zilahy Lajosban. A nemzeti l'art pour l'art pózában Kosztolányi Dezső tetszelgett, mialatt cikkéből napjai gyászos amoralitásával költői hiúsága és féktelen irigysége dőlt. Az újabb generációnak a magyar élettel szemben való polgári ál-ellenzékesége dolgozott Máraiban: a hit nélküli fölány és nyegleség. Megszólalt Kassák is, s benne a proletár és a harcosszocialista helyett a taktikázó jezsuita beszélt.” E megfogalmazások mai füllel, természetesen, erősnek tűnnek, napjaink olvasója sem vitathatja el azonban Bölöni indulatainak nemességét s álláspontjának alapvető igazságát.

Az elmondottaknál is fontosabbak azok a passzusok, amelyekben — Makkai Sándor *Magyar ja sorsa* c. könyve kapcsán — Bölöni kifejti, hogy miiben látja Ady költészetének valóságos társadalmi tartalmát. „Míg az ellenforradalom kebelén megindult Ady fölött az osztozkodás — írja Bölöni —, a magyar uralkodó osztályok művelt vezetői között voltak olyanok is, akiknek fájt Adyt prédául dobni és igyekeztek a zseni értékét megmenteni a magyar kultúra új honfoglalóitól, másrészt a torz írás-magyarázóktól. Ady ilyen jóakarató kritikásai közül való Makkai Sándor püspök . . . , de ő is összetéveszti Adynál a formát a lényeggel csak azért, hogy Adyt megtarthassa nemzeti költőként az uralkodó osztályok számára. Makkai abban látja Ady szerepét, hogy »egy sötéten látó tragikus nemzedék lelkének kiáltó szava volt és néma, elnémitott, kifejezésre jutni nem tudó vétségköltésének adott rettentő és megrázó hangot egy boldog nemzedék önfeledt és vak uralmának közepette«. Igaz, hogy Ady egy tragikus nemzedék vétségköltése volt, de ez a forma. A lényeg, a tartalom az, amiért Ady sikoltott. Ez pedig a magyar népi elnyomatás volt.” Le kell hát számolni azzal — folytatja Bölöni — „mintha Ady azt hirdette volna, hogy ez a komppország magyar sors, a magyar bánat, a magyar átok, azért volna, mintha valami különös magyar végzet, külön magyar rendeltetés üne a magyarság nyakán. Ady . . . a magyar tragikumot abban látta, hogy a grófokkal, papokkal, urakkal, vagyis az egész feudális és klerikális uralommal szemben az elszolgaiasodott, eltespedt és vezetőiben elbúsult magyarság nem tudta kivívni uralvaival szemben a felszabadulást . . . Ady jelentősége abban áll, hogy azt hirdette: le kell rombolni a magyar márt, a feudalizmus kezéből ki kell venni az uralmat, nyugati országot kell teremteni az elmaradt, az urak bűnei miatt lemaradt magyar földből, mert másként a magyarság elpusztul . . . S abban van Ady tragikumuma, hogy az általa hirdetett magyar tragédia az általa hirdetett okokból, a magyar úri osztály évszázados önzéséből be is következett.”

Ady tehát nem valamiféle magyar végzetben, hanem a forradalom elmaradásában látta a nemzetet fenyegető tragikumot. A költő — írja Bölöni — forradalmár volt, szemben mindazok vélekedésével, „akik Ady szociális ízü verseit, proletár verseit, mondjuk nem magyar, de kimondottan proletárköltészetét, nem akarják Adyénak elismerni, s idegen portékaként lehámlasztják »nemzeti«, »úri«, »fajmagyar« lényéről. Igaz, hogy Ady nem ír verset a nyolcórás munkaidőért, az általános titkos választói jogért, szakszervezeteknek sem lesz házi költője, még azt sem énekl, hogy »világ proletárjai egyesüljete«. Ő megelégszik a magyar Helikon szegény székfűjével s megelégszik azzal a szerény forradalommal, amit számára Magyarország adhat, ha felgyújtja az ódon vármegyeházát, az úri szérűket, Hunnia úri trágyadombját. Ady-nak ezt a forradalmiságát nem látni s lényétől idegennek találni annyi, mint megtagadni Ady igazi lényét, a lázadó bocskoros kisnemest, aki sarkaiból akarja kiforgatni az egész magyar úri világot. Ha azt, amit Ady magyar verseiben hirdet, tudatosan és programosan megvalósítom: kész földosztás, szekularizáció, úri javak elkobzása. Hiába rugdalóznak Ady új barátai: Ady magyar verseiben benne az induló osztályharc. S mindaddig, míg ez a harc élesedik, míg célt nem ért, addig ennek a forradalmi harcnak Ady a költője.”

Szólnunk kell Németh László Ady-tanulmányairól is, így elsőként *Az Ady-vers genezise* c., 1925-ben keletkezett írásáról, amely arra figyelmeztet, hogy az *Új versek* Adyját nem szabad Zeusz homlokából teljes fegyverzetben kikapattanó Pallasz Athénéként szemlélnünk, mivel „A szellemfejlődés öntudatlan mozdulatai fontosabbak az eszesen irányítottaknál. Amit fejlődésünk nagy eredményeinek tartunk, néha csak váratlan learatása annak, ami állítólag stagnáló korszakunkban érett.” Ugyanitt Németh László — igen korán az Ady-irodalomban — szembeszegül a dekadencia vádjával is: „Adyban föltámadt az aloe. Ő maga persze túlozta ezt a dekadensséget. Amint a veleélők tanúsága szerint még a megrokkant, idegbeteg Adyban is érződött a robusztus átkat, ez az ideges remegés is inkább az önmagától megmámorosodott erő reszketése, mint enervált finomkodás.”

E kérdésre Németh László részletesebben tér vissza 1927-es *Az Ady-pör* c. tanulmányában, amelyből bevezetőül már idéztünk. Ady „dekadenciáját” itt már kifejezetten a kordivattal magyarázza: „Ady fölült a kor műzsjának, akit Démónnak hívtak, s ki mint megbomlott hisztérika odamerészkedett az élet szent arculata elé, hogy szélsőséges mozdulatokkal parodizálja az életet. Ez a démon sugallja a hazug hős pózát, a mámorea göziben botorkáló férfit, a részszegül nyelt bor és a temetésül falt csók hazug romantikáját, a hazug férfiaság regényességét, a vérbajt s azon át a halált, mint sötét, hátunk mögött álló műzsját. Ne higgyétek, hogy Ady a költő. azért lett vérbajos, mert megkapta a vérbajt. A vérbajt az emberek igen nagy százaléka megkapja, gyógyítja, s lesz tábeszes, de konzervatív világböles. Ady — költő, azért vérbajos, mert ingernek, szépségnek érezte a vérbajt, különös glóriának, mely költőhöz méltó. S ha az Ady-versben ott lappanganak az örök magyar erők és ott csirázik a magyar hellenizmus, bizonyly ott kísért a démon is, hisztérikus ka-

cájával, elcsuklásával és szélsőségeivel. Vadházasság ez a költészet, a Paraszt-Apollo közt, aki talán a magyar líra nagy szimbóluma és a Démon közt, aki ki fog rothadni a világból, mint kirothadt a rokokónőjáasság és a wertheri érzékenység. A város lánya ez a démon. A városé, mely elfordítja szemét a természet üde hullámszásától, absztrakta utakra tereli a gondolkodást, a konkrét szemlélet szingardagsága helyébe színtelen, elvont eszmeláncokat állít, úgyligy az ember, ha költő akar lenni, tehát színtelen akar szólni, színes maszkot kénytelen keresni a gondolatnak, szójelmez, melyben a vers színpadán megjelenhet. A szímbolizmus belülről kifelé erőlködő masinája ez, Csók kisasszonnyal, Hóvár-bércekkal. Csinált kosztümök a természetes ruhák helyett, karnevál az élet helyébe... Van valami életet pótló hatásosság az Ady lírájában, más nagyszerű erők közé oldva, de mégis felismerhetően: valami a hisztérika túlerősre festett orcaiból... Ady érzi az időket, de nem ér rá bevárni természetes táborát, a magyar parasztságot, amely talán csak holta után állhat mellé."

Németh Lászlót további Ady-írásaiban (*Ady összes versei*, 1930; *Ady Endre*. Felolvasás a debreceni Ady-társaság márc. 2-i előadóestjén) elsősorban Ady gondolkodói mivolta foglalkoztatja, jóllehet ő maga figyelmeztet rá, hogy műveiből nem lehet „bölcséleti rendszereket” kiolvasni, s a költő helyét a 19. és 20. század legnagyobb szellemei sorában jelöli ki: „Mint pszichológus valóban Dosztojevszkij, Proust, sőt úgyl tetszik, Freud rokona; mint gondolkodó Tolsztoj őszintébb öccse, az Unamuno-k és André Gide-ek robusztusabb bátyja; mint kifejező művész a világszerűség elleni kifejezésforradalom sokszor barbár, de egészében nagyszerű hőroza... Az irodalomnak azok közé a jelenségei közé tartozik, melyek ellen mindig lehet érveket találni, de sosem lehet ezekkel az érvekkel elemészteni. A huszadik század Ady líráján kívül még két ilyen szörnyművet ismer: az egyik Proust *Temps perdu*-je, a másik Joyce *Ulysses-e*."

Végül azt elemzi Németh László, hogy mit jelentett Ady életműve az ún. magyarságtudat szempontjából: „Ha a magyarságot idáig a Nyugattal szemben pironkodó korosztudat gyötörte, Ady anélkül, hogy helyzetén egy vonásnyit szépített volna, megmutatta a méltóságot, melyet sorsából és természetéből meríthet. Nyugatra hajtotta a magyart, de közben ősbibb kultúrák felé bocsátott gyökeret: a régi protestáns Magyarországón át a Bibliába, saját únikus-vérmérsékletén át a görögységbe. Ő figyelmeztetett rá először, hogy a magyarságnak a keresztény-latin műveltség alatt kell keresnie választott rokonait s költészete, mely egyszerre nyilat a zsidók vallásos pátoza s a görögök félbarbár zsenialitása felé, olyan láthatárt nyit a magyar vers előtt, amellyel azóta még szembeállni sem volt képes senki."

Ha Németh László még csupán jelezte — egyébként pontos analízissel —, hogy Ady életműve „ősbibb kultúrák felé bocsátott gyökeret”, a népies Ady-kritika már egyfajta keleti miszticizmust olvas ki belőle. Féja Géza például magyar irodalomtörténetének 1943-ban megjelent *Nagy vállalkozások kora* c. kötetében ezt írja: „Ady a magyar költészetnek, a magyar fajta érzékenységének, művészeti képességeinek és teremtő alkatának olyanfokú szintézise, aminő nem jelentkezett még irodalmunkban.” Nem más ő — folytatja — mint „a kelet-tiszántúli düh felszökése — Méliusz Juhász Péternek és szellemi rokonának, Pázmány Péternek dűhe szakadt föl belőle, mint a gejzír”. S úgyl egyben a keletről Európába szakadt magyarság sajátos sorsának letéteményese is, aki „meglátta fajtajának legmélyebb szellemi hivatását: germánál, szlávnál s latinnál ősbibb, tehát a többi európai népnél mélyebb, őregebb keleti örökségünk felszabadításában. Mintha sejtette volna mindazt, amit a mai régészlet állapít meg, hogy a sztyep kultúráját hoztuk a Duna—Tisza tájára s ez a sztyep-kultúra volt valamikor az Ósegy, melyből a keleti s nyugati kultúrák kiszakadtak."

Ugyanitt idézzük — az időben kissé megint előrefutva s inkább kuriózumként — Vatai László 1963-ban Washingtonban megjelent *Az Isten szörnnyetege* című Ady-monográfiáját, amely az említett keleti miszticizmust immár ad abszurdum viszi, amikor az *Új versek* előhangjában úgyl magyarázza a Góg és Magóg-motívum felbukkanását: „A káldeusok, sumirok autonóm kultúrája felé mutat ez a két név, amint a magyar nyelv történelem előtti homályba vesző útja is feléjük mutat.” Vatai a továbbiakban — lévén az egzisztencializmus egykori első magyarországi képviselőinek egyike — Adyban is az egzisztencializmus előfutárát látja, olyasvalakít, akit (Kierkegaardhoz és Dosztojevszkijhez hasonlóan) csupán az emberi lét legalapvetőbb kérdései foglalkoztatnak s nem a napi politika, s aki épp ezért „látnoki módon tudta, hogy a magyar forradalom idegen erők játékként vörös pokol (!) lesz majd”. Innen már csak egy lépés annak a megállapításra, hogy „Adynak semmi köze nem volt a materializmushoz”, s hogy „Lényegileg nem is tudnak vele mit kezdeni a marxisták”, csupán „egy pár forradalmi versét hangoztatják”.

Nos, úgyl hisszük, ideje most már megismerkednünk a marxista kritika Ady-képével is, amelyhez eddig leginkább Bölöni *Az igazi Ady* c. könyve közelített. Elsőül Lukács György alapvető tanulmányát (*Ady, a magyar tragédia nagy éneke*, 1939) idézzük, amely — ha főként társadalomtudományi megközelítésben is — árnyalt elem-

zést ad az Ady-fenomenén lényegéről. „Ady nagysága abban áll — írja Lukács —, hogy ő a magyar tragédia nagy lírikusa. A tragédia szót alá kell húzni, mert benne nyilvánul meg az alapvető különbség Petőfi és Ady között. Mindkettő a magyar nép legmélyebb vágyainak, legigazibb reményeinek adott kifejezést. Mindkettő az egyedül helyes kivezető utat kereste a magyar tragédiából és mindkettő *ugyanazt* az utat találta meg és ment rajta — emberileg, politikailag és irodalmilag — végig. Ugyanazt az utat, mert bár az igazság megnyilvánulásának történelmi formái nagyon különbözők: a magyar nemzet önállóságának, függetlenségének, integritásának igazi útját; a dolgozó nép felszabadulása, a demokratikus forradalom útját.” Lukács most — a történelmi analógiák felvázolása után — a már eddig is érintett történelmi különbségeket veszi szemügyre, s Ady magányosságát is történelmi összefüggésekkel magyarázza. Azzal, hogy Ady korában „Objektíve a demokratikus forradalom összes feltételei megvoltak Magyarországon. Szubjektíve — a 48 óta beállt sajátos fejlődés következtében — egyetlen feltétel sem volt meg.”

Mi következik mindebből? Az, hogy „Petőfi is sokszor szembekerült a többséggel, helyes megítélései következtében. De sohasem maradt egészen magára. Mindig része, mindig katonája maradt az akkori magyar demokrácia bár gyenge, de mégis létező széiső, jakobinus balszárnyának.” Viszont „Ady egészen egyedül állt... Közte és... a szervezetlen vagy szervezetek révén a kompromisszumok igájába hajtott tömegek közt nem volt és nem lehetett közvetlen kapcsolat, közvetlen együttműködés...”

Ez nemcsak oka, hanem motívója is Ady magányosságának, amely így „nem gőgös elzárkózottságból, nem szektárius szűkkeblűségből származott, hanem — a 67 utáni Magyarország körülményei között — annak a következménye [volt], hogy egyedül ő látta világosan, hogy Magyarország megmentése érdekében a demokratikus forradalom elkerülhetetlen és szükségszerű... Legfőbb félelme [pedig] az volt, hogy elkésik ez a forradalom; hogy a világ »eiintézi« a magyar kérdést, mielőtt a magyar dolgozók elnyomóikkal leszámoltak volna. Ezen az úton nem ment vele senki.”

Lukács ezek után Ady „dekadenciáját” veszi szemügyre, s így következtet: „Ady mindenképpen — jóban is, rosszban is — korának gyermeke volt és áradóan közvetlen hatású költő azért lehetett, mert mélyen végigélte és végigszenvetde korának társadalmi válságait; beteg oldalait is beleszámítva... De Ady érzésvilágát sohasem merítik ki ezek a dekadens vonások — folytatja Lukács. — A magányosságból eredt énfelnagyítás, a pillanatok örök-létté való felstilizálása nála, mint tudjuk, nagy politikai tragédiájának sötét háttére előtt játszódott le. Ez nemcsak érthetővé teszi az így létrejövő élményeket, de — Ady költészetének lényege itt ismét megnyilvánul — így lesz egy széles és komoly értelemben politikum, *magyar sors* a szerelemből, a forból, a mámorból, a pénzből és a pénztelenségből, az istenkeresésből.” Ady magysága tehát — zárja eszmeftutatását Lukács — abban rejlik, „hogy a kor legsötétebb oldalait, felbomló kultúráját, emberi széthullását ugyanazzal az erővel és őszinteséggel foglalta dalba, mint a kimenekülés lángoszlopát, a forradalmat.”

Lukács marxista szempontú alapvetését folytatja és építi tovább Révai József 1945-ben megjelent *Ady*-ja. Révai bevezetőül Ady forradalmiságát emeli ki:

„Ady Endre a forradalom költője volt. Nem holmi „szellemi” forradalomé, nem pusztá „művészi” forradalomé, hanem az igazi, komoly népporradalomé. Első szava, amit a magyar irodalomba és publicisztikába beköszöntve kiejtett a száján, és utolsó szava, mely a már haldokló költő ajkáról a háború vége felé elrebbent, a forradalom volt. 1903-ban, fiatal újságíró korában, még jóval azelőtt, hogy az „Új versek”-kel kitért volna szárnyait, bámulatra méltó tisztánlátással írja le a *Nagyváradi Napló*-ban Magyarország körképét és mutat rá az orvosságra, a forradalomra.” Ugyanakkor azonban — hangsúlyozza a továbbiakban Révai — „Ady minden porcikájában költő volt és a társadalom, a politika, a történelem minden eseményére és jelenségére lírikusként reagált.” Éppen ez, költő volta tette, hogy „szokember» korlátoltság nélkül és anélkül, hogy a társadalmi élet felületének részkérdéseire tapadt volna” — kortársainál világosabban és messzebb látott. Így — akárcsak a polgári radikálisok — ő is vallotta, hogy szükség van Magyarországon következetes polgári átalakulásra, ám „Adyban két lélek lakozott. Az egyik a polgári-demokratikus magyar forradalmár lelke, aki tudja, hogy Magyarországnak demokrácia kell, a másik: a polgári demokráciából kiábrándult, a burzsoáziát megvető művésznek a lelke, aki tanúja a polgári demokrácia imperialista elfajulásának, kezdődő válságának, a hozzáfűzött várakozások összeomlásának...”. Ady ezért egy idő után arra a felismerésre jutott — jócskán túllépve ezzel a radikálisok eszmekörén —, hogy demokratikus népporradalomra van szükség Magyarországon, amelynek legfőbb bázisát előbb a parasztságban látta, majd fokozatosan a munkásság felé tájékozódott. A „demokrácia és szocializmus viszonya, a szocializmusba való átfelődés kérdése” azonban „nem a vezető munkáspárt politikájának stratégiai kérdése volt, hanem kevesek — nem is öntudatos — álma, sóvárgása.” E kevesekhez tartozott Ady, s ebből, „a tömegmozgalom eltévedéséből származ-

tak Ady eltévedései is. Az, ami Adyban »dekadens«, végső sorban szintén csak annak a hiábavaló erőfeszítésnek, kínlódásnak és sóvárgásnak a tükröződése, mellyel a magyar nép a demokratikus forradalom győzelméhez, a szocializmusba való átmenet-
hez vezető utakat kereste és nem találta. Mindez együttvéve adja Ady lírájának ezt a főbbszínűségét: forradalmisággal aláfestett kiábrándultságot és kétségbeeséssel át-
itatott forradalmiságot, mely őt a 20. századbeli polgári Európa költészetének leg-
nagyobb alakjává avatja. Ez avatja őt egyben a legnemzetibb, a magyar talajban
legmélyebben gyökerező költővé.”

A magyar marxista gondolkodás e két klasszikusának munkája lényegében le-
zárja az „Ady-pör” történetét: a költő hazaérkezett. E két értékelés, természetesen,
korántsem oldott meg minden problémát: csupán legfőbb szemléleti alapjait rakta
le máig érvényes Ady-képünknek. Azóta sok minden történt, számos terjedelmes és
magvas monográfia született, ezek léteről és jelentőségéről Kovalovszky Miklós júniusi
Ady-cikke már beszámolt. Mi itt nem foglalkozunk velük. Nemcsak azért nem, mert
nem szeretnénk ismétlésekbe bocsátkozni, hanem azért sem, mert célunk az volt, hogy
a korábbi Ady-viták ma már nem egy esetben nehezen hozzáférhető dokumentumait
hozzuk elérhető közelségbe. Tájékoztatásul és tanulsággal az évforduló utáni hétköz-
napokra.

Szappanos Balázs

A könyvtárosszűrés presztízse

Mennyire becsülik foglalkozásunkat, élethivatásunkat az emberek? Az ún. pályas-
presztízsz-felmérésekből a könyvtáros megtudhatja: kik és miért értékelik jobban vagy
kevésbé tevékenységét, s ez hozzásegítheti a propaganda, az olvasószolgálat és az
egyéb könyvtári munkafajták jobb megszervezéséhez, a pályaválasztást irányítókat
pedig a jobb válogatáshoz, végeredményben tehát a pálya mind nagyobb elismerésé-
hez is.

Az 1920-as évektől napjainkig sok pályaspresztízsz-vizsgálat született, elsősorban az
Amerikai Egyesült Államokban, a fejlett tőkés és a szocialista államokban, de készítet-
tek már felméréseket például Indonéziában is. Sajnos, a könyvtárosszűrés mindössze
egy csehszlovák felmérés speciális kiegészítésében szerepel (*Vladimír Brenner —
Milan Hrouda: A tudomány és a felsőfokú képzettség a foglalkozások presztízszében* =
A foglalkozások presztízse. Tanulmányok. Gondolat 1977. 182—206. l.) Ebből kitűnik,
hogy a könyvtárosszűrés felmérést a cseh területen a megkérdezetteknek mindössze 0,29,
a szlovák területen pedig 0,42 százaléka választaná, ha az anyagi megbecsülést figyel-
men kívül hagyhatná. A pálya összességében a 47. helyen áll.

Általános iskolások a könyvtárosszűrésről

Magyarországon — tudomásunk szerint — eddig a legrészletesebb, a legnagyobb
mintasokaságra kiterjedő felmérést a *Pest megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet*
végezte el a pályaválasztás előtt álló általános iskolások körében. Ennek keretében
9621 hetedik osztályos általános iskolai tanuló 90 foglalkozást osztályozott. A legtöbbre
értékelt foglalkozás ötöst, az alig vagy nem becsültek pedig egyes érdemjegyet kaptak.
(Jelölni lehetett az értékeléshez kellőképpen nem ismert pályákat is.)

Milyen a könyvtárosszűrés presztízse e felmérés alapján?

A rangsorban a könyvtárosszűrés az 57. helyet foglalja el 3,43-as átlaggal. Olyan
foglalkozások előzik meg, mint az orvosé (1. hely, 4,80-os átlaggal), az óvónőé (22.,
4,06), a vágóé (29., 3,95), a víz- és gázvezetékszerelőé (43., 3,75), a tisztviselőé (52., 3,52)
vagy a könyvelőé (56., 3,43). Az utána következő foglalkozások néhány kivételtől el-
tekintve szakmunkáspályák, elsősorban hiányszakmák.

A „bevallott” ismertség alapján már jobb helyen áll a foglalkozás: 27. a sorban —
a csaknem 10 000 fiatal közül mindössze 176 nem osztályozta.

Látszólag tehát elkeserítő a könyvtárosszűrés presztízse a tanulók körében, ám nem
kizárt az sem, hogy a fiatalok az iskolából kilépve a későbbiek során talán módosít-
ják véleményüket. Kik sorolták alacsony helyre e foglalkozást?

Adatainkból megállapítható, hogy *a szülő munkaköre s iskolai végzettsége* lényegesen befolyásolja a pálya értékelését. Általánosságban elmondható, hogy a magasabb végzettségű, magasabban kvalifikált munkakörben dolgozók gyermekei többre becsülik a könyvtárost, mint a többiek. Ez tulajdonképpen nem meglepő, az azonban igen, hogy *a szakmunkások fiai-leányai előkelőbb helyre sorolják* a foglalkozást, mint a középfokú végzettséggel szellemi foglalkozást űző szülők gyermekei. A rangsorban a legrosszabb helyre a mezőgazdasági betanított és segédmunkások gyermekeinél került a pálya.

Nagy az eltérés az *értékelők neme* szerint is. A leányok minden foglalkozáscsoportban sokkal előbbre helyezték, mint a fiúk, s csak a felsőfokú végzettségű szülők fiai előznek meg néhány leánycsoportot. A jelenség oka a leányoknak a fiúkénál nagyobb humán érdeklődése, ugyanis a közép- és felsőfokon továbbtanulók mind nagyobb hányada kerül ki a leányok közül.

Mindkét szempontot figyelembe véve a csoportok között a következő sorrend alakult ki: legtöbbször a nem mezőgazdasági (ipari, kereskedelmi, vendéglátóipari) szakmunkások (43. rangszám), a felső- (45.), illetve az alsófokú (47.) végzettségű, szellemi alkalmazott foglalkozású, a nem mezőgazdasági betanított (48.), a mezőgazdasági szak- (49.) és egyéb (50.) munkások *leányai* értékelik a pályát. Utánuk a felsőfokú végzettségű szülők *fiai* (51.), a középfokú végzettségű szellemi dolgozók (52.), a nem mezőgazdasági segédmunkások (53.) s az egyéb foglalkozásúak (57.) *leányai* következnek. Ezek után már csak *fiúcsoporthoz* állnak: a nem mezőgazdasági (63.), majd a mezőgazdasági szakmunkások (67.), az egyéb foglalkozású (69.), végül a szellemi foglalkozású, középfokú és alsófokú (70–71.) végzettségűek, valamint a nem mezőgazdasági betanított és segédmunkások (76–76.) *fiainak* értékelése zárja a sort.

Ha a rangszámokat grafikonon ábrázolnánk, külön a fiúkét és külön a leányokét, szemmel látható hasonlóság mutatkoznék az azonos szülői csoportok között. Nem így *a tanulók által életpályának választott foglalkozáscsoportok* között. Itt sokkal nagyobb a maximális-minimális rangszámok közötti eltérés is (a szülők szerinti csoportokban 33, a tanulók választásából azonban már 51).

A fenti szempont szerint a következő sorrendet állapíthatjuk meg: a könyvtáros munkáját legtöbbször az általános iskolai végzettséget igénylő foglalkozást választó fiúk értékelik (30. hely). Ez az adat azonban csalóka, az ilyen pályát választó fiúk száma nagyon kevés. Messze ezután következnek azok a lányok, akik felsőfokú továbbtanulásra, mezőgazdasági szakmunkára (43–43.), egyéb (45.) vagy általános iskolai végzettséget igénylő foglalkozásokra (47.), illetve nem mezőgazdasági szakmunkára (52.) gondolnak pályaválasztásuk során. A további sorrend: a felsőfokú (56.), a középfokú (59.) továbbtanulást választó fiúk, segédmunkát (60.) vállaló leányok, betanított munkára készülő fiúk (67.) és leányok (70.), végül a segédmunkásnak (74.), egyéb foglalkozásra (75.), illetve nem mezőgazdasági (81.) és mezőgazdasági szakmunkásnak (81.) készülő fiúk.

„Munkáját meg kell becsülni...”

Egy másik, *interjúmódszerrel készített felmérésünk szakmunkástanuló fiatalok körében* készült. Arra kértünk választ, hogy — más foglalkozások mellett — hányasra értékeli és miért becsülik a könyvtáros munkáját.

Néhány tipikus válasz:

„A könyvtáros munkáját meg kell becsülni, mert ő is tanult ember” (5-ös osztályzat, gépi forgácsoló szakmát tanuló fiú).

„Becsülöm őket, mert minden embernek az izlését ismerniük kell, és tudniuk kell: kinek mit ajánlanak” (4, női fodrász leány).

„A könyvtáros olyan tisztséget tölt be, amit általában maga választ, jártas az irodalomban és tud az emberek nyelvén beszélni. Türelmes, és a közepes regényeket is úgy tudja ajánlani, mintha azok remekművek volnának” (5, szobafestő és mázoló, fiú).

„Én is aktív könyvtáros vagyok [társadalmi munkás]. Úgy érzem, a könyvtárosok igazán és teljes odaadással foglalkoznak a könyvtárba járókkal. Igaz, hogy nem nehéz fizikai munka, de ugyanúgy meg kell becsülni, mint a bányászt vagy a hegesztőt” (4, szerszámkészítő, fiú).

„A könyvtáros sokat tesz a közművelődés fejlesztéséért” (4, esztergályos, fiú).

„Munkájuk sok, és pontosságot követelő” (5, víz- és gázvezetékserelő, fiú).

„Sok tudást és fáradságot igénylő munka” (4, elektrolakatos, fiú).

„A könyvek ismeretéből és nagyfokú jártasságot követel meg az irodalomban. Ismernie kell a könyvtári tagok izlését, segítenie kell a helyes választásban. Nagyon nehéz szellemi munka” (4, mélyfúró és kütüzemeltető, fiú).

„Azért értékelem közepesre, mert nem találok érdekesnek” (3, géplakatos, fiú).
 „Nem nagyon becsülöm a munkáját, mert a többi munkához képest túl kényelmes” (3, női fodrász leány).
 „Nagy szükség van ugyan a munkájára, de munkája értékét háttérbe szorítják a szakmai és tudományos foglalkozások” (3, villanszerező fiú).
 „Annyira nem létfontosságú a munkájuk, hogy többre értékeljem” (3, kozmetikus, leány).
 „Nem elégíti ki minden könyv az igénylőt, és nincs meg mindenfajta könyv” (3, esztergályos, leány).
 „A könyvtáros nagyon jól végzi a munkáját, szeretem az előadásait és rendszeresen látogatom” (4, női szabó leány).
 „Mindenkinek nagyon kedves és általában nagyon jó könyveket ajánl” (5, cipőgyártó, leány).
 „Kapcsolata velem és másokkal nagyon közvetlen, és nagyon korrekt módon intézi a problémás ügyeket” (5, esztergályos, fiú).

A fentiekből egyértelműen kiderül, hogy milyen sokféleképpen és milyen sokféle szempont alapján értékeli a szakmunkástanulók a könyvtáros tevékenységét. Van, aki a valóságnak megfelelően látja a könyvtárosi pálya követelményeit, nehézségeit, szépségeit. Mások véleménye teljesen megalapozatlan — gondoljunk csak a női fodrász és a kozmetikus kislány válaszára. Ismét mások egy-egy ismerős könyvtárossal keresztül értékeli az egész pályát.

A pedagógusok pályaismerető propagandájára vár egyebek között az a feladat, hogy a téves nézeteket helyesbítsék. Sokat tehet ezért a sajtó, a rádió, a televízió is. A munka nagyja mégis a könyvtáraké. A fokozottabb propagandát elsősorban azoknak a fiataloknak, illetve szülőknek a körében kell kifejteni, ahol nem becsülik kellőképpen az a mindenképpen értékes, szép és nehéz hivatást. Gondoljunk csak a könyvtárosi munkát nagyon is kevésbé becsülő két, szakmunkásnak készülő csoportra. Ne feledjük: aki a könyvtárost nem becsüli, az a könyvtárt, a könyveket sem értékelheti igazán.

Andor György—Árva László—Nyékiné Gaizler Judit

Lapozgató

● A RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIO SZEMLE 1977/3-as száma több cikket közöl, amely a könyvtárosokat nemcsak hallgatóként-nézőként érdekli, hanem mindennapi munkájuk szempontjából is: Kovalovszky Miklós írása Ady publicisztikájára hívja fel figyelmüket; Erdélyi Ildikó és Nagy Márta *Ki mit tud Adyról* címmel egy 1976 októberében, tehát az évfordulás kampány előtti időben végzett adatfelvétel eredményével figyelmeztetheti őket az élő Adyért végzendő szívós, „hétköznapi” propagandára (Ady mind a budapesti, mind az országos adatok szerint a köztudatban Petőfi mögött a második helyen állt a „legjelentősebb költők” sorában, és Petőfi, valamint József Attila mögött a harmadikon a legjobban kedveltek listáján, de a válaszadók nagy részének Ady-megítélése szövegekből áll, igen sokan összekeverik Adyt József Attilával). Kulcsár Katalin a rádió négy nagy vetélkedőjének (Játék a könyvtárban, Hangtárlat, Könyvpárba, „Akarom: tisztán lássatok” — Ady műveltségi verseny) tapasztalatait foglalja össze a munkásművelődésben játszott szerepük szemszögéből; dr. Lékay Ottó a Rádiószínházról ír (ld. cikkét a Könyvtáros idei 3. számának 162—165. oldalán is); Gereben Ferenc a Beszédes környezet c. cikksorozatban a házikönyvtárakkal foglalkozik („Könyvek a lakásban”), és hirt ad a Könyvtártudományi és Módszertani Központ új, országos felméréséről; Szegedi Éva pedig a Rakéta Regényújság olvasótáborát térképezi fel a Tömegkommunikációs Kutatóközpont 1975-ös vizsgálódása alapján.

● *Útmutató az általános és középfokú iskolák honismereti, helytörténeti munkájához, a névadó kutatáshoz és a krónikáiról tevékenységhez címmel a Szolnoki megyei Levéltár munkaközössége segédletet állított össze, amely a módszertani tanácsokon kívül 59 tételes bibliográfiát is tartalmaz.*

a Filmtudományi Intézet kiadványait?

Amilyen nagy múlttal rendelkezik a magyar filmművészet (az első, filmtörténetileg nyilvántartott magyar film Zsitkovszky Béla: *A tánc* című, 1901-ben készített filmje), olyan régi hagyományokra tekinthetnek vissza a hazai filmelméleti kutatások is: Magyarországon már nem sokkal a filmművészet megszületése utáni években megkezdődött a filmművészettel tudományos igénnyel foglalkozó kutatómunka alapjainak lerakása.

A magyar filmelmélet első korszakának képviselői közül Török Jenőt, Bognár Cecilt, Somlyó Zoltánt és Korda Sándort említhetjük (aki néhány évvel később, Sir Alexander Korda-ként mint az angol filmművészet felvirágoztatója vált világhírűvé.) A két világháború közötti, valamint az azt követő időszakot pedig — többek között — Bálint György, Gró Lajos, Hevesy Iván és Kispéter Miklós, Komor András nevével fémjelzhetjük és természetesen Balázs Bélaéval, kinek neve csakis azért került e felsorolás végére, mert tevékenysége a fél évszázadot átfogta: hatalmas elméleti és gyakorlati tudást tükröző, új szemléletű kritikái, nagyobb lélegzetű tanulmányai nemcsak a hazai, hanem az egyetemes filmelméletnek is egyik legjelesebb tagjává avatják.

A második világháborút követő harmincegynéhány esztendő alatt, a korszak új lehetőségeinek birtokában — több más nemzeté mellett — a magyar filmművészet is hatalmas fejlődést ért el, és napjainkban megérdemelt, méltó helyet foglal el a világ filmművészetében. Ekkor teremtődtek meg az addig jobbára izolált hazai filmelméleti tevékenység szervezettebbé tételének, egy tudományos központ létrehozásának feltételei is. Így került sor 1946-ban a Színház- és Filmművészeti Főiskola keretén belül a Filmtudományi Intézet megalapítására, amely — különböző átszervezések után — 1957 óta mint *Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum* végzi a hazai filmelméleti tudományos kutatómunka országnrészét. Díóhéjban: tudományos munkatársai vizsgálják és feltárják a jelenlegi hazai filmkultúra kérdéseit, értékelik a felszabadulás előtti magyar filmművészetet, tanulmányozzák a többi szocialista ország filmművészetét, valamint figyelemmel kísérik és kritikailag értékelik a tőkés országok haladó filmművészetének tendenciáit, eredményeit. Az intézet a szorosan vett filmelméleti tevékenység mellett sokrétű filmszociológiai és filmhatásvizsgálati felméréseket is végez s a mindinkább kiszélesedő hazai filmklubmozgalomnak is a szervezője: munkatársainak elméleti-gyakorlati útmutatásával ma már majdnem 400 hazai filmklubban folyik hasznos ismeretterjesztő tevékenység.

A fennállásának 20. évfordulóját éppen az idén ünneplő Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum kiadványai révén is igyekszik hozzájárulni a hazai és az egyetemes filmkultúra megismertetéséhez és népszerűsítéséhez. Közöttük a szakmabeliek, a filmelmélet iránt behatóbban érdeklődők tájékoztatására szánt művek mellett népszerűsítő munkák is találhatók. Sajátos egységet alkot az a kiadványcsoport is, melynek köteteit jellegüknek fogva az előbbi két kategória közé sorolhatjuk.

Kezdjük is mindjárt ezekkel, a *Filmművészeti Könyvtár* c. sorozat kötetivel, annál is inkább, mert e sorozat kiadványai ölelik fel a filmművészettel-filmelmélettel kapcsolatos területek legszélesebb skáláját. A külföldi és a magyar szerzők műveit hozzáférhetőlegesen, fele-fele arányban közreadó sorozat eddig megjelent több mint ötven kötete a múlt és a jelen filmművészetének sokrétű elméleti, esztétikai, történeti és gyakorlati témáiból kínál gazdag választékot: így például a magyar filmművészet egy-egy fontos korszakának feldolgozását (*A magyar film 1948—63*, Magyar Bálint: *A magyar némafilm története I—II.*, *A magyar film a Tanácsköztársaság idején*); más nemzetek filmművészetéről szóló tanulmányokat (N. Lebegyev: *A szovjet némafilm története*, Magyar Bálint: *A svéd film lelke*); általános filmelméleti-filmesztétikai vizsgálódásokat (Almási—Gyertyán—Hermann: *Filmesztétikai tanulmányok*, G. Aristarco: *A filmelméletek története I—II.*, Gró Lajos: *Filmesztétikai tanulmányok*); valamint az egyetemes filmművészet néhány kiemelkedő egyéniségének munkásságát elemző műveket (Jean Mitry: *Eisenstein*, H. Agel: *Vittorio de Sica*).

Az utóbbi évek magyar vonatkozású kiadványai közül érdemes néhányal bővebben is foglalkozni. Így az 1975-ben megjelent, Horányi Özséb és Matolcsy György szerkesztette *Tanulmányok a magyar animációs filmről* c. vaskos összeállítással, mely átfogó képet ad a napjainkban világszerte egyre ismertebb magyar animációs művészet történetéről, fejlődésének állomásairól, jövőbeni lehetőségeiről. A kötetben érdekes tanulmányokat találunk a magyar animációs film és a képzőművészet kapcsolatáról, az e filmekben felhasznált jelek funkciójáról, a „poénok” szerkezetéről, feladatá-

ról, az animációs filmek befogadását kísérő pszichikus folyamatok jellegéről és össze-
tevéiről. Nemkülönbön értékes a Nemeskürty István, Karcsai Kulcsár István, Kovács
Mária szerzőhármás szintén 1975-ben megjelent *A magyar hangosfilm története a
kezdetektől 1939-ig* c. kötete: az érzékletesen, tudományosan alaposan megírt tanul-
mányok beszámolnak a némafilmről a hangosfilmre való természetes, ám korántsem
könnyen végbemenő átállás előzményeiről, elméleti és technikai problémáiról, a tár-
gyalt tíz év hangosfilmjeiről, születési körülményeiről, a korszak alkotóinak, vala-
mint az első hangosfilmekben szereplő művészeknek tevékenységéről, életútjáról. (A
kötet értékét emeli a korszak filmsajtójának, a kritikusok munkásságának gazdag do-
kumentációja és az a filmográfia, mely az írók és a főszereplők személyének „tisztá-
zására” is nagy figyelmet fordít.)

A filmek szinkronizálása körül gyakran fellángoló viták, eszmecserek teszik idő-
szerűvé az 1976-ban megjelent, Karcsai Kulcsár István által szerkesztett *Tanulmá-
nyok a magyar szinkronról* c. kötetet, mely szintén méltán számíthat közérdeklődés-
re. A neves hazai szinkron-szakemberek, rendezők és esztéták tanulmányai segítsé-
gével megismerkedünk a magyar szinkronizálás történetével, fejlődésével, mai techn-
ikai-művészi problémáival, dramaturgiai kérdéseivel, az utószinkronizálással, vala-
mint a szinkronizálás és a szemiotika kapcsolatával.

Az intézet másik — az olvasótól magasabb felkészültséget, fokozottabb elmélyü-
lést kívánó — kiadványsorozata a *Filmtudományi Szemle*, mely a Filmelméleti és
-történeti Osztály szerkesztésében lát napvilágot, és az osztály sokrétű tudományos
tevékenységének eredményeit adja közre. A nem periodikus, ám viszonylag sűrűn
(mindössze 300 példányban) megjelenő, esztétikus külsejű füzetek fő vonása, hogy té-
máik nagy többsége a magyar film történetének és elméletének múltjához, jelenéhez,
jövőjéhez, műfaji kérdéseihez és különféle időszerű problémáihoz kapcsolódik (Hevesy
Iván: *Adalékok a magyar film történetéhez; Tanulmányok és vélemények a mai ma-
gyar filmről* — Nemes Károly, Zalán Vince és Szabó György írásaival; *A 25 éves
Talpalatnyi föld; Szocialista valóság, szocialista film — Tanulmányok a 30 éve felsza-
badult magyar filmről*).

A sorozat újabb kiadványai közül érdemes bővebben szólni arról a két füzetéről,
melynek írásai nemcsak feltárják a szocialista — ezen belül a magyar — filmvíg-
játék problémáit, hanem a megoldás, a fejlődés módozataira is igyekeznek rámu-
tatni. A *Gondolatok a szocialista filmvígjátékról I—II. c.* kiadványban Gyertyán Er-
vin tanulmánya elméleti-tematikai megközelítéssel elemzi a szocialista filmvígjáték
jellegét, irányzatait, fő vonásait, Szalay Károly pedig a mai magyar filmkomédia —
általa a legjelentősebbnek ítélte — 1960 és 1975 közötti korszakának alkotásait foglalkozik.
Rendkívül tanulságos a harmadik tanulmány — Tárnok János statisztikai
adatokkal alátámasztott felmérése — mely talán paradox módon még inkább hang-
súlyozza a téma időszerűségét, hiszen, mint a felmérés adatai hűen mutatják, évről
évre rohamosan csökken a hazai filmvígjátékok látogatottsága...

A film és az irodalom kapcsolatával már eddig is jó néhány tudományos elem-
zés foglalkozott, ám kielégítő megoldás máig sem született. Veress József *A magyar
film és a magyar irodalom* című, 1977-ben megjelent tanulmányában rövid történeti
áttekintés után a közelmúlt néhány kiemelkedő magyar filmalkotását (*Hűsz óra, Hi-
deg napok, Szerelem, Magasiskola, Szindbád*) vizsgálja az említett vonatkozásban, s
olyan érdekes és egyéni következtetésekre és megállapításokra jut, melyek tanulmá-
nyát új, értékes kutatási kiindulóponttá teszik.

Régi hiányt pótolnak az intézet *Filmbarátok Kiskönyvtára* c. sorozatának esz-
tétikus, nyomtatásban megjelenő kötetei, melyek — mint a *Kortársaink a filmművé-
szetben* alcím is jelzi — a mai filmművészet kimagasló egyéniségeinek életútját, mű-
vészetét ismerteti igényesen, ugyanakkor népszerű, a filmbarátok nagy táborát is
kielégítő stílusban. A portrészorozatnak eddig tíz kötete látott napvilágot neves hazai
kritikusok, esztéták tollából. Akikről szólnak: Fábry Zoltán, Grigorij Kozincev, Törő-
csik Mari, Gian Maria Volonté, Jancsó Miklós, Pier Paolo Pasolini, M. Antonioni,
Tony Richardson, Mihail Romm és Szabó István. A Népművelési Propaganda Irodával
közös vállalkozásban megjelenő népszerű, az átlagosnál jóval magasabb — 5-10 ezer
— példányszámú sorozat soron következő kötetei többek között Jeanne Moreau, Jean
Luc Godard, Makk Károly, Gaál István, Zbigniew Cybulski, Liv Ullmann és Halász
Judit portréját rajzolják meg. Más formában és tematikával jelennek meg a soro-
zat főként a hazai filmklubok, a filmismeretterjesztés felelősségteljes munkájának
megkönnyítésére és színvonalasabbá tételére hivatott kötetei: filmtörténeti, filmel-
méleti munkák (Nemes Károly: *A filmtörténet alapjai 1971; Filmkөрkép I—IV.*), vagy
éppenséggel kifejezett módszertani tanulmányok (*Filmklub, filmoktatás, szerk.: Buj-
dosó Dezső 1972*). 1969-ben jelent meg Tóbiás Áronnak a magyar filmszakirodalmat
feltáró bibliográfiája, a *Filmkönyvek könyve*.

A *Nemzetközi Filmtájékoztató* (szerk. Karcsai Kulcsár István) az intézet kifejezetten információs feladatot betöltő, elsősorban a szűkebb szakmán belül terjesztett folyóirata. A külföldi szaksajtó cikkeinek kivonatatos fordítását közreadó, havonta megjelenő füzetek rendszeres és bőséges híryanagot közölnek a filmvilág legújabb eseményeiről. A füzetek belső tagolása folytán lehetővé válik, hogy fontos, általános elvi cikkek, rendezőkről, színészekről szóló hosszabb híradások, a nemzetközi filmművészet új, jeles vagy éppen csak „felkapott” alkotásainak, kritikáinak ismertetése mellett a filmélet kisebb híreiről, eseményeiről, valamint a magyar filmek külföldi fogadtatásáról is tájékozódjunk.

Az eddigiek során — ha csak egészen nagy vonalakban is — az intézetnek jóformán a teljes kiadói tevékenységéről beszámoltunk. Végezetül mindenképpen szükséges néhány szót szólni a Filmarchívum közérdekű, de a szakmán belül sem eléggé ismert kiadványairól: a Filmográfiai Csoport által összeállított *Filmográfiai Közlemények* (szerk. Luttor Márta) a hiánypótló kiadványok közé tartoznak. A kutatók és az érdeklődők minden köre számára egyaránt hasznos, kiterjedt adatgyűjtő munkával készült forrásművek (statistikák) közül mindeddig az 1965., 1966., 1967., 1968. és az 1972. évre vonatkozó összeállítások láttak napvilágot. A kevés — mindössze 200 példányban megjelenő — kiadványok részletes felvilágosításokat, adatokat szolgáltatnak az adott évben Magyarországon készült összes játék- és rövidfilmről (az animációs, a dokumentum-, a riport-, a népszerű-tudományos, az oktató-, propaganda-, reklám- és híradófilmekről, az adott évben Magyarországon bemutatott magyar és külföldi játékos és rövidfilmekről), valamint a Magyar Televízióban bemutatott külföldi mozi- és televíziós filmekről. A közlemények értékét emelik, használhatóságukat elősegítik az adott év hazai és külföldi filmfesztiváljain, filmbemutatóin részt vett hazai filmekről, illetve azok díjairól készült részletes kimutatások, a filmek rövid, tömör annotációi és a kötetek végén található cím- és névmutató.

Az 1945 és 1960 között Magyarországon gyártott *nem játékfilmek*, továbbá az 1970 és 1974 közötti magyar játékfilmek részletes filmográfiája (magyar és angol nyelvű annotációkkal), valamint a Filmarchívumban meglévő szovjet filmekről készülő — a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója alkalmából megjelenő — kiadványok a Filmográfiai csoport legközelebbi publikációi lesznek. Az archívum egyik legnépszerűbb kiadványa a dr. Molnár István által szerkesztett *Magyar filmográfia. Játékfilmek 1945—1969.* c. összeállítás. Ez 1973-ban jelent meg.

A Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum kiadványainak legnagyobb része csak a szakmán belül (ott sem mindenütt) ismert és olvasott. Könyvesboltokban, könyvtárakban, a jó néhány Szabó Ervin fiókkönyvtárban szerzett tapasztalatok szerint csakis a nagy példányszámú, a Népművelési Propaganda Irodával közösen kiadott kötetek találhatók. (A szintén az intézet kiadásában megjelenő *Filmkultúra* természetesen kivétel, erről itt éppen közismertsége folytán nem esett szó.)

Változatos, hasznos és a közérdeklődésre minden bizonnyal nagyobb számot tartó kiadványainak többségét az Intézet helyi terjesztés, helyi árusítás és tiszteletpéldányok formájában juttatja el az érdeklődőknek. Napjainkban, amikor erősödik a filmoktatás, a filmnépszerűsítés kiterjesztésének kívánalma, bizonyosan haszonnal járna e kiadványok tágabban való terjesztése.

Tóth Ádám

Kitüntetések

A kulturális miniszter a könyvtári területen végzett tevékenységéért *Nyáryné Grófcsik Erikának*, a Számítástechnikai Koordinációs Intézet csoportvezetőjének, valamint a fegyveres erős napja alkalmából, eredményes népművelői munkájának elismeréséül *Török Ferencné* könyvtárosnak a SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta.

Az oktatási miniszter nyugállományba vonulása alkalmából *Barta Józsefnének*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum osztályvezetőjének az OKTATÁSÜGY KIVÁLÓ DOLGOZÓJA kitüntetést adományozta; eredményes munkájuk elismeréséül *Tikász Józsefnét*, a debreceni Egyetemi Könyvtár főkönyvtárosát DICSÉRETBEN részesítette; *Vincze Istvánnak*, a debreceni Egyetemi Könyvtár raktárosának pedig a KIVÁLÓ DOLGOZÓ kitüntetést adományozta.

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Építészként könyvtárakról

GRANASZTÓI PÁL építész, író

Első, eszmélkedő évtizedeimben a Belvárosban laktam, az Egyetemi Könyvtár tőszomszédságában. Egyetem utcai — ma Károlyi Mihály utca — lakásunk ablakából jól látszott a kupolás saroképület. Iskolába menet naponta elhaladtam előtte. Amikor már építésznek készülve — még az érettségi előtt — épületeket rajzolgattam, „terveztem”, nemcsak kívülről figyelttem meg ezt az épületet, hanem bebekukkantottam díszes előcsarnokába, főlépcsőházába is. Minthogy mást, modernebbet akkoriban nem ismerhettem, figyelmemet senki sem hívta fel rájuk, a század végi kupolás, oszlopsoros, szobordíszes középületek voltak leginkább példaképeim. S ezek közé tartozott az Egyetemi Könyvtár „palotája” is.

Az egyetemen Hüültl Dezső hírneves professzor adta elő az újkori építészetet; kulturált, színes előadásait nagy érdeklődéssel hallgattam. Ő maga is akkor még — bár a modern építészet már útjára indult — leginkább a hagyományos formákat, feladatokat kedvelte. Nemcsak a reneszánsz és a barokk kor nagyszerű alkotásairól tanultunk tőle, hanem a szá-

zadforduló reprezentatív épületeiről is — így operaházakról, színházakról, múzeumokról. Sőt, grófi palotákról, amelyek még ez időszakban épültek Budapesten, különösen a Nemzeti Múzeum környékén. Részletesen ismertette alaprajzukat, metszeteiket ezeknek is. Most, visszagondolva előadásaira, meghökkent, hogy a könyvtárakról semmit sem szolt, könyvtártervezésről semmit sem tanultunk más professzoroktól sem.

Később, alkalmi látogatásokon kívül, nem volt kapcsolatom könyvtáraikkal. Tervezésükkel sem, hiszen pályám a város-tervezés, városrendezés útjára vitt. Hivatásom nem igényelte az állandó könyvtárlátogatást; a szükséges könyveket, folyóiratokat megtaláltam az egyetemi taniszékek kézikönyvtáraiban, vagy pedig megvásároltam. Egyedül a Budapesti Műszaki Egyetem — akkor Műegyetem — különös kiképzésű, félig neogótikus, félig modern, piros-fehér könyvtárépületében — Pecz Samu építészprofesszor, a Központi Vásárcsarnok, a Szilágyi Dezső téri templom tervezőjének alkotásában — fordultam meg időnként, ismerhettem meg félig-meddig a könyvtári életet, hangulatot a hatalmas, csúcsíves ablakokkal megvilágított olvasóteremben. Majd ez is abbamaradt, amikor már a kellő tudásanyaggal felvértezve mind gyakrabban írtam is; intézetünk vagy más szakintézmények házi könyvtáraiban többnyire megtalálhattam a munkáimhoz szükséges forrásanyagokat.

Így hát jelentősebb könyvtári élményem nincs, hiszen a könyvtár nem lett életem tartozéka, mint sok más kutatónak, tudósnak. Leginkább talán filológusoknak, történészeknek. Így Szerb Antalnak is, aki *Gondolatok a könyvtárban* címmel oly megkapóan írt a párizsi Bibliothèque Nationale-ról, hangulatáról. Viszont szinte véletlenül alkalmam nyílt megismerkedni a könyvtárépítés bonyodalmaival jóval később, az ötvenes évek végén. Akkor már szorosabb kapcsolataim voltak a Magyar Tudományos Akadémiával, építész-ként is ismertebb lettem, és Rusznyák István, az Akadémia elnöke felkért: foglalkozzam az Akadémiai Könyvtár ügyével. Mit lehetne tenni, hogyan lehetne és hol egyre tűrhetlenebb állapotán segíteni. E tűrhetetlen állapotot magam is tapasztalhattam, mert a könyvtár illetékes vezetői mindenben segítségemre voltak, elmondták gondjaikat, megmutatták

a való és eléggé elrettentő helyzetet: a könyvtári állomány szüntelen növekedését, a fokozódó helyiséghiányt, az avult épület kényelmetlenségeit. Reménységük volt, hogy ezen új könyvtárépülettel segíteni lehet, Rusznyák István is erre gondolt. Erdei Ferenc, az Akadémia akkori főtitkára viszont realistább volt — vele is tárgyaltam —, szó szerint ezt mondta: — *Látom a könyvtár jelenét, a holnaputánját, de a holnapját nem látom.*

Nekem ez a megtisztelő megbízás sok gondot okozott. Várostervezőként felkészültem és alaposan foglalkozhattam a megfelelő új elhelyezés, különféle lehetőségeivel, változataival, így a Várnegyedben, a Duna-parton, vagy az akkor még üres, később az Országos Tervhivatal új épületével beépített szomszédos telken — de könyvtártervezéshez nem érttem. Segítségemre volt azonban a Műszaki Egyetem középülettervezési tanszékének egyik szakértő munkatársa, akinek felvilágosításai révén legalább az alapvető követelményekkel megismerkedhettem. Majd odáig fejlődött a dolog, hogy a kormányzat beruházásként előirányozta új akadémiai könyvtárépület létesítését, s erre tervpályázatot is hirdettek az egyik javasolt helyen: szemközt az Akadémiával, az egykori Lloyd-palota helyén. A pályázat előkészítésében, majd a tervek bírálatában részt vettem, sőt az Akadémia elnökségének ülésén ismertettem a díjnyertes terveket is. Ámde magam is kissé álomnak éreztem ezt, túl szépnek, sőt nagy-szerűnek — eltüntetni a fájó, nyitott sebet a város közepének egyik legszebb pontján, szép modern középülettel, könyvtárral. S álomnak is bizonyult. A beruházás terve hamarosan lekerült a napirendről. Feladatam megszűnt, s azóta sem tudom, hogyan segítenek, segíthetnek a már akkor is, mondhatni, tűrhetetlen állapotban.

Bepillanthattam viszont a Budavári Palota újjáépítési és felhasználási terveibe, ezek vitatása során a Széchenyi Könyvtár hasonló helyzetébe, gondjaiba, hiszen elhatározott cél lett, és tervek is készültek hozzá, hogy a könyvtár a palota krisztinavárosi szárnyában kapjon helyet. De ennek megvalósulása is kétsékedik, s a könyvtár — a legfontosabb közkönyvtár — mai helyzete még szorongatóbb mint az akadémiai könyvtaré. Sőt, megismerkedhettem az Egyetemi Könyvtár helyzetével is, ami távol sem olyan pompás, amilyennek azt ifjúkoromban, a külsejében, szép előcsarnokában gyönyörködve hittem: zsúfolódik, az épület avult, a metró építése is megviselte. Három legnagyobb közkönyvtárunk gondjait, helyzetét tehát megismerhettem. S ezen mindinkább el kellett gondolkodnom.

Miért van az, hogy az egyetemen sem tanultunk akkor könyvtárépítésről, s az Egyetemi Könyvtáron kívül nem épült erre a célra a fővárosban jelentős középületünk? Még szerencse, hogy a Szabó Ervin Könyvtár az egykori grófi palotában remélhetően megfelelő helyre, otthonra talált.¹ Mert különben az elmúlt évtizedekben a könyvtárak építésének ügye még mostohább lett. Vidéken csak a rohamosan fejlődő Miskolc két új és szép könyvtáráról, az egyetemiről és a megyei könyvtárról tudok, — lehet, hogy máshol is épült, amiről nincs tudomásom.² S vajon mi a helyzet a kisebb helyi könyvtárak terén? Néhány példa van arra — így a Liszt Ferenc téri új lakóház földszintjén —, hogy tervszerűen, a mai igényeknek megfelelően könyvtárhelyiség létesült; bár több ilyen volna! De egészében a könyvtár, mint építészeti feladat, mintha a légben lebegne! Holott — s ez fokozódóban van — a könyvtár a legjelentősebb kulturális intézmények egyike. S mily szép, reprezentatív építészeti feladat lenne, ugyanúgy, mint múzeumot, színházat építeni! Sőt, több szép építészeti feladatnál: korszerű teret, helyet, működést biztosítani legfontosabb kulturális intézményeink egyik válfajának. Egyben otthont adni, kulturális légkört adni a rendszeresen odalátogatóknak. Olyanoknak, mint Szerb Antal is volt, akik napjaik jó részét könyvtártermekben töltik, ez — mondhatni — az életkeretük.

Csupán beruházási gondjaink egyike ez, a nehézségek egyedül ebből erednek? Nem hiszem. Úgy hiszem, szemlélet-, előrelátás is. Nincs eléggé a köztudatban, mennyire fontos a könyvtár. S nemcsak a régi könyvek őrzése miatt fontos, hanem a jövő, a jövő könyvei miatt is. Mert a könyvállomány, a tudásanyag és az igény iránta növekszik, a tudomány, a tudás termelőerővé válik, a jobb jövőt minden téren csak kellő felkészültség, növekvő ismeretanyag biztosíthatja. Ezért, a holnapért már most áldozni kell. Nem lehet a holnapután ügye, amint Erdei Ferenc egykor megsejtette, s ez is már régen volt. Ő, ha még élne, most alighanem ugyanígy gondolná. A közeli múltban országszerte nem egy szép, hatalmas gabonatarló épült az ipari építészet újszerű, tiszta, maradandó értékű formálásával. Épülmük kellene a tudást tároló új könyvtáraknak is.

¹ Sajnos, az egykori Wenckheim-palotában elhelyezett Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyomasztó helyhiánnyal küszködik, s az épület a funkciók szempontjából is alkalmatlan könyvtári célra.

² Vidéken 1960-tól napjainkig kilenc új megyei könyvtár épült, közülük hét önálló épületben. — A szerk.

Bodrogi János

1891—1967

A jó könyvtáros két dolgot ismer alaposan: a könyvet és az embert. A könyvet, amit kézbead, s az embert, akinek kezébe adja. Bodrogi János igazi könyvtáros és jó ember volt. Jól ismerte a könyveit, és jószerivel majd minden olvasóját. A sok ezer közül is tudta, ki kinek fia vagy testvére. Jól ismerték őt is, micisapkája, kockás nyaksálja, drótkeretes szemüvege, hangtalanul fütyörésző, dudorászó sürgés-forgása a könyvtárat jelentette a vásárhelyi olvasók generációjának. Negyvennégy évig szolgált könyvtárosként. Hat elemije és kőműves-tanonciskolája ellenére is a munkásmozgalom segítségével megtalálta az utat a könyvekhez, a zenéhez.

1891. december 20-án született Hódmezővásárhelyen. Apja tanyásbéres volt, 3 holdon nyomorgó paraszt. Hogy hat gyereket iskolába járathassa, hazaköltözött a városba, ahol az egyik nyomdában kapott munkát mint kerékhajtó.

A fiú a kőművesmesterséget tanulta. Felszabadulása után azonnal, 1907. nov. 10-én belépett az építőmunkások szakszervezetébe, 1908 tavaszán pedig a Szociáldemokrata Pártba. Az első világháborúig Erdély városaiban dolgozott, a háborúból 52 hónapi szolgálat után, 1918. novemberében került haza. 1919-ben, már itthon, kerületi pártszervezeti tisztségviselő lett, 1920-ban több társával együtt megalapította a *Hódmező-Vásárhelyi Al-*

talános Munkás Dalegyletet. A dalárda — amint önéletrajzában elmondta — „nagyon sokat jelentett a munkásmozgalomnak, mert amit nem lehetett elmondani előszóval, a dalban csak elmondtuk”. Húsz évig titkára s mindvégig tagja volt a dalegyletnek.

Az építőmunkás csoport 1923 februárjában választotta Bodrogi Jánost könyvtárosának. Az akkor mintegy húszéves múltú csoport — amely a város legharcosabb munkásait egyesítette, s amelynek 1902-es sztrájkja Vásárhely első szervezett bérharca volt — ekkor körülbelül háromszáz kötetnyi könyvvvel rendelkezett. Tagdíjból, a tagok szerény adományaiból, központjuk szűkös támogatásából kuporgatták össze. A fejlesztés, vásárlás később is csak a munkások áldozatkészségével történhetett.

A túlnyomó többségében kisbirtokos paraszt vagy földmunkás, napszámoss lakosságú Hódmezővásárhely lélekszáma a 20. század első harmadában 60 ezer volt. 1930-ban 26 ezer ember élt állandóan tanyán (nyaranta sokkal több), a népszámlálás adatai szerint 1910-ben a lakosság majd harmadrésze, 18 817 ember írástudatlan. Ilyen háttérrel szemlélve a város könyvtári kultúrájának adatait, azok számszerűen nem mondhatók nagyon rossznak. A kezelő gyakori hiányával és helyiség gondokkal küszködve 1907 óta működött az 1887-ben alapított városi közkönyvtár, a jelenlegi Németh László Városi Könyvtár. Állománya lassan gyarapodott: a város szűkmarkú támogatásából, állami segélyekből történt vásárlásból, alkalmi ajándékozásokból, a működése kezdetétől számított első húsz év alatt, 1927-ig 3441 kötetről 15 048 kötetre nőtt. A kölcsönzött kötetek száma még lassabban emelkedett: ugyanebben az időben 1678-ról mindössze 4655-re. Óvadékrendszerral működött, egészen 1927-ig a kölcsönzött könyvek értékének megfelelő összeget kellett letétbe helyezni. Főleg tisztviselők, diákok, iparosok, gazdák használták, s két városi tisztviselő kezelte, akik heti négy alkalommal, összesen 11 órában kölcsönöztek. 1927-ben éppen a szegényebb néposztályok megnyerése érdekében eltörölték az óvadékrendszert. (Nem tudunk azonban róla, hogy ettől ugrásszerűen megnőtt volna a munkásolvasók száma.) A város legnagyobb

könyvtára ebben az időben a református főgimnázium birtokában volt. Az 1927-ben kevés híján 25 ezer kötetes gyűjtemény nagyobb részben tudományos mű volt, és kevés kivétellel csak a nagy múltú iskola tudós tanárai, diákjai használták. A többi tanintézet — óvónőképző, fiú-, lánypolgári, földműves iskola — kisebb könyvtára ugyancsak el volt zárva a nyilvánosság elől. A városi kaszinó és az iparegylet is tartott fenn egy-egy kisebb, egy-kétezres állományú könyvtárat, de szintén csupán tagjai használatára. A parasztság nagy tömegei számára az olvasókörök maradtak szűkös lehetőségként; úgy-ahogy kielégíteni az alig fölkellett művelődési igényt.

A különféle egyleteknek a század első éveitől szakszervezetekbe tömörülő munkásai is igyekeztek saját könyvtárat teremteni, mivel legöntudatosabbjaik jól tudták, milyen fontos számukra a szemüket a valóságra nyitó igazi irodalom. A könyv megbecsülésére még maga *Szántó Kovács János* tamította őket, aki az akkori munkásegylet 110 kötetes könyvtáráról így beszélt: „Ezen könyvek igazán mind nagyon hasznosak és a mellett igen drágák... [s mi] igen-igen szegények vagyunk, tehát a könyvekre több gondot kell fordítani, nem kell nagyon nyúni, mert amint látom, sokat már közülük be kellene köttetni, de mostan nagyon meg kell ám a garast fogjunk... , tehát arra kérem a kedves jó elvtársaimat, hogy a mi kis közös vagyonunkra mindnyájan nagyon ügyeljünk... a könyvvel méltón bánjunk.”

Az építómunkások kis könyvtára — éppúgy, mint a többi szakszervezeti csoport — az ellenforradalmi rendszer első éveiben alkalmi helyiségekben, vendéglők különtermében működött. Sokáig például a Nagy Imre-féle vendéglőben. (Ma egy nagyüzem, a HÓDIKÖT művelődési háza.) *Oláh Mihály* vásárhelyi kommunista veterán így emlékezik vissza ezekre az időkre és Bodrogi Jánosra: „Egész télen nem volt munkánk, sokszor jó időben sem, ráértünk a könyvekkel foglalkozni. Tíz évig voltam Jani bácsi segítségével a könyvek körül. Hetente háromszor volt könyvtári nap, legalább kétszáz elvtársunk volt rendszeres olvasó. Könyvet nem volt szabad kiadni, csak becsomagolva. Ha visszahozták, újra csomagoltuk. Nagyon tudta becsülni, óvni a könyvet. Minden kis gyűrődést, szakadást észrevett, bizony leszidta érte az olvasót, s a könyvet azonnal vagy hamarosan kijavítottuk. Rendkívüli olvasottsága volt. Minden könyv zamatát, értékét, súlyát ismerte, tudta, mire kell figyelni benne, mi a fontos, elmondta, amikor kézbeadta. Aztán számonkérte ám, kikérdezte az embert! Pedig nehéz könyv volt néme-

lyik — a Tőke, Barbusse regényei, a forradalomról szóló művek —, de Jani bácsi azt mondta, nektek ezt tudnotok kell, segített, elmagyarázta, amit nem értettünk. Mindig taposta az elnök sarkát, hogy könyvet kell venni, Sokszor ajándékozott a saját könyveiből is a könyvtárnak. 1931-ben a Munkásotthonba kerültünk, itt egy kicsit könnyebb lett, mert saját helyünk volt.”

A munkásság összefogásából épült otthonban állandó helyet kapott a dalárda, ide vonták össze az összes városi szakszervezet könyvtárát is. Az egyesített könyvtárnak is Bodrogi János maradt a gondozója. 1945-ig fáradhatatlan buzgalma eredményeként háromezerre emelkedett a munkáskönyvtár kötettszáma. Önéletrajzában így írt a német megszállás idejéről: „1944 tavaszán azzal a váddal kerültem a rendőrség elé, hogy a zsidólistán szereplő marxista könyveket nem szolgáltattam be (ami igaz is volt), megijesztettek, megfenyegettek, hogy internálnak. Vártam is, de úgy látszik, hogy meggondolták, én is itthon maradtam, a könyvek is.”

1944/45-ben fél évig polgárőrként szolgált, s ott volt az újjáalakult városi énekkarban, 1945. április elsején pedig a párt megbízásából átvette a kezelő nélkül maradt városi könyvtárat. Ő rendezte, alakította ki az új, később, 1952-ben megyeiévé vált könyvtárat. Itt 1949-ben véglegesítették, 1951-ben vezetőnek nevezték ki. „Kenyerkereső” könyvtárossága mellett azonban továbbra is vezette a város szakszervezeti könyvtárát, egészen 1952 nyaráig. Pár hónap híján 30 évig végezte ezt a munkát magától értetődő természetességgel, díjazás, bér, ellenszolgáltatás nélkül. A megyei könyvtár megalakulása után az olvasószolgálat vezetőjeként dolgozott tovább.

Az építómunkásoknál, 1923-ban 2—300 kötettel kezdte a kölcsönzést, nyugdíjazása évében, 1958-ban majd hatvanezer kötet tartozott a megyei könyvtár állományába. Minden kötethez köze volt. Ez és a kétkezi munkások olvasóvá szoktató, nevelt nemzedékei jelentették örökségét, hétköznapi munkája az életművét. A könyvtárügy és a munkásmozgalom közkatona volt, aki nyugdíjas éveiben például kimódolta, hogy fiókkönyvtár létesüljön a lakásához közel eső Damjanich utcában, s ott kölcsönözhesen, de ha szükség volt rá, bejárt régi munkahelyére is.

A könyv tiszteletére, megbecsülésére oktatott mindenkit, a beteg könyveket maga illesztgette, ragaszította, javította, és nemcsak olvasókat, hanem könyvtárosokat is nevelt. Már a szakszervezeti könyvtárban is, de főleg a városi könyvtárban több, jó szemmel kiválasztott fiatal ol-

vasójának megengedte, hogy segítsen neki a raktári munkában (mert egészen az ötvenes évek elejéig egyedül vagy egyetlen segítővel dolgozott). A kiszemeltek boldog örömmel szabadultak be a polcerdők, könyvhegyek közé, s egész életre szóló indítást kaptak munka- és könyvszeretettől.

Figyelemmel kísérte a könyvtárügy alakulását, az új módszereket azonnal bevezette. 1952-ben például — ahogy erről a *Könyvbarátban* megjelent levele (1952. 12. sz.) tanúskodik — úgy kétszerezte meg az ismeretterjesztő művek forgalmát, hogy rendszeresítette a közöttük való szabad válogatást.

Ha néha meg is dorgálta az olvasót —

számárfüles, bepiszkolt könyvért ez mindenkinék kijárt —, kívánsága mindenkor szent volt számára. Nem ismert teljesíthetetlen kérést. Ha nem volt a polcon a kért könyv, addig kereste, „hajtotta”, míg napok, esetleg hetek múltán azt mondhatta: „Te kerested ezt a könyvet? Na itt van, ne!”

Családja nem volt, súlyos betegségében nagyon magára maradt. Bár jobban megtudtuk volna becsülni még életében!

Bodrogi János, a kőművesből lett munkáskönyvtáros, dalárdaszervező, 1967. augusztus 27-én, tíz éve halt meg. Az írását őrző könyvkártyák és olvasójegyek külön kis könyvtárat töltenének meg...

Kőszegfalvi Ferenc

Kérdezz — felelek

Kiss László, a mezőcsáti „Kiss József” Nagyközségi-Járási Könyvtár igazgatója kérdezi:

„A debreceni Tanítóképző Főiskola népművelő-könyvtáros szakán végzett levelező hallgatók képzése középfokú vagy főiskolai végzettségnek tekinthető-e; tehát ennek kapcsán az új, a közművelődési intézmények dolgozóinak munkabéret szabályozó — 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM sz. rendeletben foglaltak szerint a Szakalkalmazott II. vagy Szakalkalmazott III. kategóriába kell-e besorolni az ilyen képzéssel rendelkező dolgozókat?”

Dr. Bodor Józsefnek, a Kulturális Minisztérium csoportvezetőjének válasza:

„A tanítóképzők két ütemben, 1975-ben és 1976-ban alakultak főiskolává. Az 1975. évben szervezett főiskolák könyvtári szakkollégiumának hallgatói az 1977/78. tanévben végeznek. Képzésük főiskolai, besorolásuk a Szakalkalmazott II. kategóriába történik.

A tanítóképző intézetekben a korábbi években végzett népművelő-könyvtár szakos hallgatók képzése a 148/1962. (MK. 15.) MM számú utasítás 2. § (2) bekezdése alapján középfokúnak minősül. Ebben az esetben a 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM számú együttes rendelet 3. számú melléklete szerint a szakalkalmazott munkakör III. képzési fokozatának megfelelően kell őket besorolni.

Megjegyzem, hogy a munkaviszonyban álló „középfokú” (hároméves népművelő-könyvtáros szakot végzett) szakképzéssel rendelkező dolgozóknak a 2/1976. (IX. 14.) OM számú rendelet — kiegészítő államvizsga révén — lehetővé teszi a főiskolai végzettség megszerzését.”

A reklámról

rendeztek konferenciát a Magyar Reklámszövetség, a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság, valamint a Magyar Kereskedelmi Kamara szervezésében október 12—13-án Szombathelyen. A tanácskozáson, amelyen a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársai is jelen voltak, a több mint 800 résztvevő reklámelmélet és a gyakorlati reklámtevékenység időszerű kérdéseit vitatta meg. Bár a közművelődés területével igen kevés felszólaló foglalkozott, a felmerült kérdések nagyrésze kapcsolódott a kulturális propaganda időszerű tennivalóihoz. Pelejtej Ti-bor felszólalásában a reklámszakemberek önképzésének fontosságára hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy a könyvtárosok készségesen nyújtanak segítséget a reklám- és propagandatevékenységhez a szükséges hazai és külföldi szakirodalom beszerzésével és feldolgozásával, tájékoztatók és irodalomjegyzékek összeállításával. A vállalatok propagandaosztályainak viszont segíteniük kellene a könyvtárügy, a könyvtárhasználat széles körű népszerűsítésében. Elmondta, hogy a Magyar Hirdetőnél most készítik elő a könyvtárak információs tevékenységét népszerűsítő, több évre tervezett reklámakciót. (M. M.)

Szeged exlibris-művésze: Kopasz Márta

Szegeden az 1930-as években jeles grafikai műhely alakult ki: Buday Györgyről, a Szegedi Fiatlok Művészeti Kollégiumának vezetőjéről már megemlékezett a Könyvtáros (1977/10. sz.); az ő fametsző művészete, majd többek között Vadász Endre, Bordás Ferenc tevékenysége adott nemzetközi rangot a helyi grafikai kultúrának. E baráti kör egyetlen, ma is Szegeden élő művésze Kopasz Márta (6720 Szeged, Tanácsköztársaság u. 2.), aki a szegedi tudományegyetemen grafikai lektorként először Buday György helyettese, majd 1938-ban utóda lett.

Az Iparművészeti Főiskola grafikai szakát 1936-ban kitüntetéssel végezte el. Tanárai közül Helbing Ferenc, Domanovszky Endre, Haranghy Jenő és Simay Imre nevét említhetjük meg. Kopasz Márta az iskola elvégzése után bekapcsolódott Szeged művészeti életébe. Nevéhez fűződik a szegedi szabadtéri játékok első plakátjának elkészítése, s gyakran szerepelt a helyi kiállításokon is. 1942-ben a szegedi múzeumban bemutatott önálló tárlatán elsősorban színes temperáival és fametszeteivel aratott sikert, 1947-ben pedig elnyerte a Fészek Művészklub Móra Ferenc képzőművészeti díját. 1952-től a szegedi Pedagógiai Főiskola rajz tanszékének adjunktusa, 1963-tól a szegedi Tömörkény István Gimnázium grafikai tanszékének megszervezője és vezetője 1969-ig, nyugdíjba vonulásáig. Kiemelkedő oktatói tevékenysége mellett — két főiskolai tankönyvet is írt — időközben metsző művészete is kiteljesedett. Míg 1961-es szegedi kiállításán főként temperákkal és olajportrékkal szerepelt, 1967-ben, a szegedi művészcsoportnak a Magyar Nemzeti Galériában rendezett kiállításán már szinte valamennyi grafikáját bemutatták. 1971-ben a Móra Ferenc Múzeumban rendezett gvűjteményes kiállításán pedig több mint 100 grafikai lappal szerepelt, és elnyerte Szeged város alkotó-díját.

Kopasz Márta a nagyméretű képgrafikák, olaj- és temperafestmények mellett — a szegedi hagyományok őrzőjeként is — szívesen készít kisgrafikákat, ex libriseket. Lapjai a hazai tárlatokon kí-

vül rendszeresen szerepelnek a nemzetközi kiállításokon is (Leipzig 1961, Párizs 1962, Krakkó 1964, Como 1968, Varsó 1969 stb.), 1967-ben a III. malborki exlibris-biennálén díszéremmel tüntették ki. Munkásságáról számos külföldi folyóirat, évkönyv számolt be, művészetét ismerteti az európai ex libris húsz évét bemutató, Mark Severin és Anthon Reid szerkesztésében megjelent angol monográfia is.

Fa- és linómetszetű ex libriseit szemlélve azonnal szembetűnik, hogy kifejező eszközei mennyire keresetlenek. Van olyan korszaka, amikor szinte szándékosan nyerseségre törekszik: a szépség harmóniáját az alkotó művészekre jellemzően nagyon is összetett, e harmóniát megbontva teremti újjá előttünk. A fekete-fehér foltok szerkezetes hangsúlyozásával metszetei erőteljesen konstruktív, térbeli hatást keltenek. Ez a plasztikus ábrázolási mód tűnik fel műemlékeket ábrázoló kisgrafikáin, amelyek olykor montázszerű, szürrealista összefüggéseket hordozó komponálásukkal erős érzelmi hatást keltenek. 1971 után készült legújabb metszeteinek puritán foltrendszerét már oldottabb, csipkeszerű, levegősebb felületképzés váltja fel. Legérettebb korszakának e nagyméretű lapjai szerepeltek a *Mai magyar grafika és kisplasztika 1976* című kiállításán, s ez alkalommal a Nemzeti Galéria jó néhány művét megvásárolta. Munkásságának elismeréseként a közelmúltban elnyerte a főiskolai docens címet, Gianni Manterro, a nemzetközi exlibris-szövetség (FISAE) elnöke pedig egy 1977. évi írásában Európa legelső női művészei közé sorolja.

Kopasz Márta grafikáinak jelképrendszeréről a következőképpen vall: „Munkáim szimbolizáltak, de szimbólumaim világosan érthető elemek, mindenki számára felfoghatóak, és azoknak is esztétikai élményt nyújtanak, akik a szimbólumok jelentését felkutatni nem kívánják. De akik ezt mégis megteszik — meg is találják — és megértik.”

Ex libriseit már több könyvtár mondhatja magáénak. Kisgrafikáit szívesen állítja ki művelődési intézményekben, legutóbb 1976-ban a Makói Városi-Járási Könyvtárban mutatta be ex libriseinek javát.

Arató Antal

Vértessy Miklós: Könyv- és könyvtártörténet

Módszertani útmutató kezdő kutatók számára

Ebben a kis terjedelmű, de nagyon tömör és gondosan szerkesztett útmutatóban az Egyetemi Könyvtár egykori tájékoztató munkatársa szólal meg, mivel sok évtizedes tapasztalat alapján tisztában van vele, mi mindent nem tudnak azok, akik először kezdenek neki a tudományos búvárkodásnak. És hogy útmutatásai ne legyenek elvontak, meghatározott témához köti őket: a könyv- és könyvtártörténet tárgyköréhez, hisz ez a téma ezer szállal kötődik a történelem és a művelődéstörténet valamennyi ágához (a tudománytörténeten keresztül még a természettudományokhoz is).

„Ha van tudományos hivatás, melynek műveléséhez elengedhetetlen saját területe múltjának ismerete, úgy elsősorban a könyvtárosok az. Senkit sem kötnék oly erősen a hagyományok, senki sem él annyira az előző nemzedéktől örökölt feladatok között, mint a könyvtáros” — idézi a szerző a bevezetőben *Franz Milkau* kiváló német könyvtártudós szavait, majd a szűkebb téma megválasztásához ad tanácsokat, miközben az olvasó figyelmébe ajánlja azokat a körülményeket, amelyek a téma kidolgozásának lehetőségét befolyásolják. Némiképp tereli is a leendő kutatók érdeklődését, megemlítván a könyv- és könyvtártörténet felderítésre váró fehér foltjait.

Részletes és gazdag a forráskutatás és -gyűjtés fejezete: a nyomtatott, illetve a kéziratok forrásokon kívül a különféle katalógusok, bibliográfiák, repertóriumok, folyóiratok, kézikönyvek, adattárak használatával is foglalkozik. A források feldolgozásáról szóló fejezetben szemléletes — és szórakoztató — példák segítségével bizonyítja be a forráskritika szükségességét, s szólítja fel a kezdő kutatót az igazság keresésére.

Az adatgyűjtés, cédulázás módszerének ismerete, a visszakereshetőség érdekében történő rendszerezés technikájának elsajátítása nélkül elindulni sem lehet a kutatás útján. Jóllehet, a gyakorlott kutató kialakítja a maga „egyedül lehetséges” módszerét, a kezdő jobban teszi, ha átveszi a jól bevált tapasztalatokat. Nem kevésbé lényeges, amit a szerző a tudományos dolgozat készítésével kapcsolatban elmond: a nyelvhelyesség, stílus kérdéseiben nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy nem az érthetlenség különbözteti meg a tudományos munkát az ismer-

reletterjesztőtől, hanem az új tények, összefüggések feltárása. A magyar nyelv helyes használata a tudományos dolgozatban is kötelező: aki nem fejezi ki magát világosan, annak a gondolatai is zavarosak. Az idézett szövegek helyesírása gyakran okoz gondot még a gyakorlott, hivatásos kutatóknak is, a nyomdai munkák, korrektúrajelek bemutatása pedig mindenkinek hasznára válik, aki most kezdi a publikálást. Ez utóbbi megkönynyítésére a könyv- és könyvtártörténeti témák publikációs lehetőségeit is megemlíti a szerző, végül a függelékben közli a művelődésügyi miniszternek a könyvtárakban folytatható kutatómunkáról szóló utasítását.

„Minden könyvtárnak két lényeges alkotó része van, egy anyagi, a könyvek... s egy szellemi, a könyvtárnok. Ez ti. valóságos lelke, életerejé minden bibliothékának” — idézi *Toldy Ferenc* szavait. Ez a kis füzet hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtáros valóban a könyvtár „lelkévé” váljék: úgy is, mint mások kutatásra serkentője, s olykor úgy is, mint kutató, de legfőképpen úgy, hogy szerényen, áldozatosan szolgálja a kutatómunkát.

Sok felesleges kitérőtől, tévúttól, kudarctól lehet megóvni a munkához látó fiatalokat, ha olyan könyvtáros áll melléjük, aki e füzet alapján készségesen tájékoztatja őket. De hiszen ez a dolga! E kis mű tehát nemcsak kötelező olvasmány, hanem bevésendő lecke is a fiatalokkal foglalkozó valamennyi könyvtáros számára. (OSZK KMK — NPI, 1977. 54 l. 6 Ft.)

Katona Jenő

A Békési Élet repertórium, 1966—1975

Lassan természetesnek találjuk, hogy a Békés megyei kiadványok nyomdai kivitel és tartalom dolgában is esélyes versenytársai az országos kiadók részére itt készülő könyveknek. A helyi szervek és intézmények tudatosan élnek a kitűnő tipográfiai lehetőségekkel. Ezt a megállapítást érvényesnek tartjuk a megyei tanács és a TIT megyei szervezete által közreadott repertóriumra vonatkozóan is, amelyet Kovács Mária állított össze.

Örömmünk a látvány élményéből fakad, a kiadvány magas tipográfiai színvonalához igazítjuk a bibliográfia megoldása, szerkesztése iránti igényeinket.

Mindjárt előjáróban meg kell mondanunk, hogy *A repertórium használatáról* című, jórészt a formai megoldásokra vonatkozó, szűkszavú eligazítás helyett szívesen tanulmányoztuk volna a szerkesztés elveit és gyakorlatát mutató részletes tájékoztatót. Ennek hiányában a mutatóból voltunk kénytelenek kikövetkeztetni az összeállító elgondolásait. Az ilyen próbálkozás akaratlanul is eltorzítja kissé a koncepciót, a recenzens csak töredékét tudja feltárni az eredeti elképzeléseknek.

De mi szakmabeliek még így is elboldogulnánk. Nekünk megvannak az ehhez szükséges bibliográfiai ismereteink. Ezt a felkészültséget azonban a repertórium használóirol általában nem tételezhetjük fel. Nem a személyes óhajunkat, hanem a műfaj *követelményét* fogalmazzuk meg, amikor leszögezzük, hogy *alapos módszertani bevezető* nélkül nem szabad semmiféle bibliográfiát kiadnunk a kezünkben. Az alaposág szóhasználatunkban nem terjedelmi, hanem minőségi kategória.

Nyugodtan beszámolhatott volna a szerkesztő a műhelymunka módszereiről, mert a mű állja a próbát. Tulajdonképpen majdnem minden „vallató” kérdésünkre azt a választ kaptuk a repertóriumából, amit vártunk. Helyeseljük időrendi szerkesztésmódját. Pontosak az annotációi. Leírási módszerei következetesek. A Békési Élet első tíz évfolyamának hú kalauzát alkotta meg Kovács Mária. A repertórium részletessége felől meggyőző, hogy az 1079 tétel a közlemények sorrendjét követve, lapnyi kihagyás nélkül mindent felölel. Még a képek zöme is egyenként önálló tételnek számít. A zárójelk olyan módon történő használata azonban, mint ahogyan eddig a könyvek címléírásánál volt szokásos, sokszor zavaró. Az összeállító kénytelen az ellen az általános gyakorlat ellen is véteni, amely a névjelek írásmódjánál pontosan követi a folyóiratban talált alakot egészen a zárójel-

használatig. Analitikus bibliográfiában félreértéshez vezet az ilyen megoldás.

A repertórium egységes név- és tárgymutatója összetett keresési feladatok megoldására, bonyolultabb kérdések megválaszolására is alkalmas. Nagy gondot fordít — a lap helytörténeti célkitűzéseinek megfelelően — a helyi vonatkozások arnyalt, sokoldalú elemzésére. A földrajzi fogalmak után elhelyez minden hozzájuk tartozó tárgyszót, személyi- és intézménynevet. A fogalmakat viszont — ahol arra lehetősége van — helynevekkel kapcsolja egybe. Azok a személyek, akikről írtak a lapban, hármas besorolást kaptak. Megtalálhatók a betűrendi helyükön, foglalkozásuk szerint és annál a helységnévnél is, amelyhez személyük-munkásságuk kapcsolatán kötődnek.

Sok olyan résztema található a repertóriumban, amely a mutató különböző helyein van eldugva, pedig nyilvánvaló a tartalmi kapcsolat közöttük. Ezeket átfogóbb tárgyszó beiktatásával együtt is be kellett volna mutatni (pl. mezőgazdaság, oktatás, szövetkezet). Néhol nem elég pontos a fogalom: termelőszövetkezet helyett mezőgazdasági termelőszövetkezet, védett terület helyett természetvédelmi terület jobb lenne.

Több kínálkozó tétel közül kiemelünk három tipikus példát, amelyet a szerkesztői tévedések közé kell sorolnunk. A 139. tételt meg kellene találnunk valamelyik *néprajzi* fogalomnál és a Körösnél is. Ehelyett azonban csak a vízmerítés kapcsolásával tárgyszónál és a Gyoma helynév után, mint néprajzi altétel rejtezködik. A 636. tétel *Békéscsaba környékére* is vonatkozik, nemcsak a városra. A bevezető utolsó mondatával ellentétben nem értjük, miért nincs *Békés megye* a tárgyszavak között, hiszen taláalomra is kiugranak az odakívánczó címek (például a 42., 63., 65., 163., 164., 178., 247., 253., 263., 294., 987. tétel). Emiatt újra át kell böngészniük az egész repertóriumot.

Végül arra szeretnénk ösztönözni a szerkesztőt és munkatársait, hogy a megye más folyóiratainak és a hírlapoknak a részletes feltárására is fogjanak össze a megyei könyvtárban, készítsenek hosszabb időszakra szánt bibliográfiai programot. A megvalósításhoz szükséges tapasztalatok a Békési Élet repertorizálása közben összegyűltek Békéscsabán is.

(*Békéscsaba 1977. Kiad. a Békés m. Tanács Művelődésügyi oszt. és a TIT Békés m. Szervezete, 132. l. 10 Ft.*)

Lisztos László

F. Fejér Mária—Huszár Lajos : A magyar numizmatika bibliográfiája

A magyar történettudományi bibliográfia fehér foltjai a felszabadulás után Kosáry Domokos és I. Tóth Zoltán tevékenysége és munkái nyomán már eltűntek; sajnos, nem lehet ugyanezt elmondani a történelem segédtudományainak (régészet, diplomatika, epigrafika, heraldika stb.) bibliográfiáiról. Éppen ezért örömmel kell üdvözlönnünk *F. Fejér Mária és Huszár Lajos* munkáját, amely nemcsak a történészeknek, numizmatikusoknak, muzeológusoknak nyújt nélkülözhetetlen segítséget, hanem a régipénz- és éremgyűjtők növekvő táborának is. A munka hatóterülete természetesen túlnő a határainkon, éppen ezért a címlap és a bevezetés négy nyelvű (latin, angol, német és magyar); a bevezetővel, amely a bibliográfia anyaggyűjtésének, szerkesztésének stb. elvi problémáit fejti ki, alább még foglalkozunk, illetve vitába szállunk vele.

A bibliográfia részben kevesebbet, részben többet ad, mint amit a cím ígér. Kevesebbet, mert nemcsak a Kárpát-medence ókori és népvándorláskori történetével kapcsolatos numizmatikai irodalmat hagyja el (ennek anyaggyűjtése még folyik, és külön kötetben fog megjelenni), s a magyar numizmatikusok nem magyar vonatkozású publikációinak feltárását mellőzi, hanem azért is, mert a szerzők által megvont szűkebb kör — magyar pénztörténet, éremművészet és éremgyűjtés — teljességéről is lemond; kizárja a vonatkozó könyvismertetéseket azzal a megokolással, hogy „gyakorlati tapasztalat szerint alig közölnek többet, mint az ismertetett közlemény rövidebb-hosszabb tartalmi kivonatait”. Ez az indoklás azonban csak részben igaz. Vannak ugyanis olyan könyvkritikák is, amelyek nemcsak tartalmi kivonatot adnak, hanem vitatkoznak, helyesbítanak, sőt kiegészítéseket is közölnek; ezek mellőzése szegényíti az egyébként is a szokottnál szűkebb körből merített anyagot. Többet ad azonban a bibliográfia a címben ígértnél azzal, hogy a szöveges adatok mellett (az emlékéremmel foglalkozó fejezetekben) képeket is közöl.

Ami a bibliográfia teljességét illeti, bár teljes és tökéletes bibliográfia nem létezik, mégsem hiszem, hogy ebben a munkában lényeges publikációk nagyobb számban említetlenül maradtak volna. A szerkesztők az önálló művek közül a könyvek mellett a numizmatikai vonatkozású aprónyomatványokat is feldolgozták, és ez a hasonló jellegű bibliográfiákhoz viszonyítva gazdagodás. Nyitott

kérdés azonban, hogy az így feltárt, címleírási szempontból igen helyigényes anyag (a XXII. fejezetben a 403. hasáb utolsó tétele, az 1777-ből származó *Sermo*... c. aprónyomatvány címleírása 22 sort foglal el!) tudományos, illetve tudománytörténeti szempontból megéri-e a feldolgozására fordított fáradságot.

Az átnézett és feldolgozott folyóiratok, sorozatok, évkönyvek stb. jegyzéke 432 hazai és külföldi általános jellegű, történeti, régészeti, numizmatikai, művészeti, muzeológiai stb. folyóiratot és múzeumi évkönyvet, jelentést stb. sorol fel, a bibliográfiában azonban még sokkal több, a jegyzékben nem szereplő, naptárakból, középiskolai értesítőkből, hazai és külföldi politikai napi- és hetilapokból, képes újságokból, üzemi híradókból stb. vett nagyszámú tétel is helyet kapott, amely a bibliográfia teljességéhez lényeges mértékben hozzájárul. Hiányzik azonban a művészettel is rendszeresen foglalkozó szépirodalmi folyóiratok felsorolása. (Csupán a *Nyugat*-ban —, 1908—1941 — és utódában, a *Magyar Csillag*-ban — 1941—1944 — kilenc, a bibliográfiába tartozó, de ott nem említett publikációt találtunk!)

A Tolnai Világlapjának anyaga szerepel a bibliográfiában, az *Érdekes Újság* azonban nem, jöllehet ez a lap az első világháború leggazdagabb képes krónikája volt, s így nagyon sok háborús emlékérem, jelvény, kitüntetés képét közölte. Kár, hogy az I. fejezetben (Bibliográfiák) említetlen maradt *Szinnyei József Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium*a... c. munkájából (Bp. 1874) az *Érmészet* c. fejezet, jöllehet tudunkkal ez volt az első magyar numizmatikai bibliográfia.

A szerzők a bibliográfia anyagát 28 fejezetre osztották. Szakbeosztásukban nem az ETO nagyon is merev előírásait követték, hanem a numizmatika sajátos követelményeit vették figyelembe. A csoportosítás részben a numizmatikai anyag különbözősége (pénz, papírpénz, emlékérem, zseton, rendjel stb.), e csoportokon belül pedig időrendben történt. Külön fejezetet kaptak a bibliográfiák, az éremgyűjtés, a múzeumok, közgyűjtemények, az egyesületek, a kiállítások, a kongresszusok, a technika stb. is. Az ETO-tól való eltérés természetesen következménye a Vegyes c. fejezet (XXVIII.); ennek anyagát a többi fejezetbe valóban bajosan lehetne besorolni.

A címleírások nem mindig felelnek meg a könyvtári címleírási szabályoknak, és nem is egységesek. Az adatokat edede-

ti formájukban és sorrendjükben közlik, emiatt a kiadási hely, év és kiadó sorrendje gyakran felcserélődik. A folyóiratokból és egyéb periodikákból vett publikációk esetében megadják a közlemény címét és a folyóirat nevét vagy rövidítését, utánuk a folyóirat évfolyamát, a megjelenés évét (de ez utóbbit miért zárójelben?), majd a lapszámot, ám sem az évfolyam, sem az évszám után nem tesznek pontot. Ha a publikáció egy évfolyamon belül több számban látott napvilágot, az adott számok vonatkozó lapszámát hol közlik, hol nem; az utóbbi esetben megelégszenek a „folytatásokban” megjegyzéssel. A rossz címléírás iskolapéldája a III. fejezet 2. tétele, amely a következő: „Árverési katalógusok. Kiadják: Fegyveres Erők Klubja Pécs., Vas megyei Numizmatikai Társulat Szombathely., Vasutas Könyvtár Gyűjtők Klubja Pécs. (Több füzet 1965—1972 között.)” Ez az egyetlen cím, három egyesület ismeretlen számú árverési katalógusát vonja egybe, miközben semmiféle információt nem kapunk arról, hogy az egyesületek egyenként hány és milyen terjedelmű katalógust bocsátottak ki. Viszont nagyon helyes, hogy a címek után, ahol szükséges, annotáció következnek. Az ilyen címekből ugyanis: „Csaplovics János: Magyar országi történelmi töredék. = Sokféle, 1833. 42. sz. p. 323—324 (113 hasáb)” — semmi sem tűnik ki, legkevésbé a numizmatikai vonatkozás. A rövid annotáció azonban (Magyar aranyforint Németországban) azonnal eligazít. Sajnos, az annotálásban sem járnak el a szerzők mindig a kellő gondossággal. A 141. hasáb

első tétele így hangzik: L(ehoczky) T(i-vadar): Lengyel éremlelet. Arch. Ért. 24 (1894) p.191—192. De miért kerül egy lengyel éremleletről szóló cikk a magyar numizmatika bibliográfiájába? Valószínűleg azért, mert a leletben magyar pénzek is voltak. Erre azonban az annotációban a kormeghatározás helyett vagy mellett utalni kellett volna.

A bibliográfia szedése kéthasábos, betűtípusai jól olvashatók. Értelemzavaró sajtóhiba meglepően kevés található benne. Mindez az Akadémiai Nyomda szakmai felkészültségét és gondos munkáját dicséri.

A kötethez, sajnálatos módon, csak névmutató készült, mégpedig csupán szerzői. Ha tehát valaki például arra kíváncsi, hogy a Rákócziak milyen szerepet játszottak a magyar pénztörténetben; vagy hogy Adyról kik készítettek érmet, plakettet, csak akkor tudhatja meg, ha a vonatkozó fejezeteket áttanulmányozza. Ha a tárgymutató elmaradását a szerzők indoklása alapján el is fogadhatjuk, nem fogadhatjuk el a helynévmutató mellőzésével kapcsolatos érveiket, annál kevésbé, mert a helytörténeti kutatás is megköveteli a helynévmutatót az ilyen jellegű munkáktól.

A fentiekől függetlenül azonban meg kell állapítanunk, hogy a szerzők hatalmas munkát végeztek, és elég jól használható bibliográfiát hoztak létre. Kár, hogy a könyv kéziratát a nyomdába adás előtt nem nézte át bibliográfus. (1977. *Akadémiai*, 321 l. 200 Ft)

Galambos Ferenc

Magyarok repertórium. 1945—1949.

A felszabadulás után elsőként megjelent szépirodalmi folyóirat repertóriumát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára adta ki, s nem véletlenül: a lap 1945 áprilisában Debrecenben az Ady Társaság kiadványaként látott napvilágot. A repertóriumot Korompainé Szalacsi Rácz Mária szerkesztette, bevezető tanulmányát — mely eredetileg az *Alföld* 1965. 4. számában jelent meg — Rácz Kálmán írta, ő mutatja be a ma már csak az idősebb nemzedékek emlékezetében élő folyóiratot.

1945 októberében a szerkesztőség a fővárosba költözött, de még egy évig alapító-kiadóként az Ady Társaság szerepelt impresszumában, 1946 októberében pedig már a Budapest Székesfővárosi Irodalmi és Művészeti Intézet a lap tulajdonosa. A

megjelenési hely változása tartalmi módosulásokat is magával hozott, de ezeknek oka az idők változásában is keresendő. A debreceni folyóirat a demokratikus, antifasiszta irodalom egységes orgánumaként indult, amely minden haladó írói irányzatot tömöríteni kívánt. Tudatosan vállalt közéletiséggel lépett a porondra, nem volt szépirodalom-központú, helyet adott történeti, filozófiai, művészeti tanulmányoknak is. Ebben az időben *Juhász Géza* szerkesztette.

A fővárosba költözött folyóirat viszont erősen irodalom-centrikussá vált, körében kialakult a „tiszta irodalmiságnak” egy tompított, a viszonyokhoz alkalmazott felfogása. A szerkesztőség idegenkedése az agitátor-költészettől és a közéleti irodalomtól elszakította táborától mind a ko-

rábi népi írókat (Illyés Gyulát kivéve), mind pedig az emigrációból hazatérteket. Magas színvonalát kiváló költők-írók közreműködésének köszönhetően (*Illyés Gyula, Weöres Sándor, Rónay György, Vas István, Déry Tibor, Pilinszky János, Kassák Lajos, Illés Endre* és még sokan, főszerkesztője *Kolozsvári Grandpierre Emil* volt).

A repertórium időrendben tárja fel a közleményeket, abban a sorrendben, ahogy annak idején megjelentek. Ily módon az egykori lapszámok hű tükkrét kapjuk, s ez ebben az esetben helyénvaló, mert az eszmei-szellemi változás így jobban nyomon követhető. Ez az időrendi beosztás szinte maga mondja el a folyóirat történetét az irodalmat ismerő olvasónak.

Az évfolyamok — és ezeken belül az egyes számok — tükörszerű bemutatása után összetett mutató következik, amely egyetlen betűrendbe osztja a személy- és földrajzi neveket, tárgyszavakat. A kitűnő mutató megkönnyíti az eligazodást, s mivel a folyóirat csupán négy évig élt, a terjedelem sem akadályozza a szerkesztés szempontja miatt egymástól elszakított, de összetartozó közlemények (például a viták) megtalálását.

A repertórium áttekinthető, sokszorosí-

tása jól sikerült, legfeljebb azt kifogásolhatjuk, hogy a könyvkritikáknál csak a szerzők nevét emeli ki végig nagybetűvel, a bemutatott könyvek íróinak neve nem emelkedik ki semmilyen formában. Nem „ugranak ki” az évfolyamot és a számot jelző alcímek sem, a használat keresgélni kénytelen, hol végződik és hol kezdődik egy-egy szám. Egy-két helyen értelemzavaró sajtóhiba is akad (például IV. évfolyam helyett VI. évfolyam, holott ilyen már nem is volt).

A folyóirat bibliográfiai leírása szinte kortörténeti dokumentum: aki nem tudja, mi az infláció, a lapszámok árából megsejthet belőle valamit: az első szám ára 8 pengő volt, az ötödiké 300, a hatodiké 1000; a II. évfolyam 5. száma viszont már 15 millióba került. Hírt ad a repertórium arról is, miként fogadta az egykorú sajtó a Magyarok lapszámain. A lap az újjáépítés, a talpraállás egyik első dokumentuma volt, megérdemli a feltáró megemlékezést. Amihez a repertórium azzal is hozzájárult, hogy címlapján az utolsó szám (1949. IV.) hasonmását (Derkovits Gyula reprodukcióját) viseli. (1976. *Debrecen, a KLTE Könyvtára, 56 l. Tiszántúli Időszaki Kiadványok Repertóriumai III.*)

Bozók y Éva

Reguli Ernőné: Föld és Ég

Válogatott valláskritikai, vallástörténeti bibliográfia

A kötet először szokatlanul jó minőségű papírával és szép tipográfiájával hívja fel magára a figyelmet. Belelapozva arról is meggyőző, hogy gondos munkával, nagy fáradtsággal készült kiadvány, amelynek különösen szép irodalmi gyűjtése rendkívül gazdag.

A bibliográfia célja — a bevezető szerint — a tudományos világnézet terjesztésének segítése, és valóban: a vallásos világnézettel vívott eszmei harc elképzelhetetlen a vallásos eszmék, a vallástörténet és a valláskritika eredményeinek ismerete nélkül. Az összeállítás megfelel célkitűzésének, feltárja mindazt — vagy csaknem mindazt —, amire szüksége lehet annak, aki ebből a rendkívül gazdag témakörből ki akarja választani az őt érdeklő információkat. A szakcsoportosítás szempontjairól és megvalósításáról talán lehetne vitázni, egy-egy mű mintha nem mindig a legmegfelelőbb helyen szerepelne, a megjelenés időrendje tematikailag összetartozó műveket választ el egymástól, de ez aprólékos kötözködés volna csupán, hiszen tökéletes szakrend nincs, és a bibliográfia használhatóságát,

vitathatatlanul érényeit nem csorbítják az említett kifogások. Az annotációk szövege némiképp egyenetlen, amit forrásainak sokfélesége magyaráz, egy részük ugyanis a művek elő- és utószavainak kivonata, többségük pedig az „Új Könyvek”-ből való. A hosszabb-rövidebb, olykor tömör, tárgyszerű, máskor elvontabb, esztétizáló, némelykor — a rövidítések kevésebbé sikerült volta miatt — nem teljesen egyértelmű annotációk az esetek többségében mégis megadják a legszükségesebb információkat a használók számára. (Sajnos, az idegen szerzők nemzeti, nyelvi hovatartozásáról nem tájékoztatnak.)

Az anyaggyűjtés csak az 1950 után megjelent művekre terjedt ki. Első helyre a korábban készült, a kiadvány előzményeinek tekinthető bibliográfiák címadatai kerültek, majd „A vallásos világnézet elleni harc” c. fejezet „Valláskritika, ateizmus” alcsoportjában a marxista valláskritikai irodalom feltárása következik. (Marx, Engels, Lenin írásai, kézikönyvek, antológiák, szöveggyűjtemények, tanulmánykötetek.) „A világnézeti neve-

lés kérdései” alcsoport anyagából úgy tűnik, hogy viszonylag kevés azoknak a műveknek a száma, amelyek kifejezetten ezzel a témakörrel foglalkoznak.

A következő fejezet a „*Filozófia és vallás*” címet kapta. Megtalálhatók benne a görög materialisták, Lucretius Carus, Giordano Bruno, Holbach, Galilei, Campanella, Morus Tamás, Bacon, Hobbes, Hume, Helvetius, Diderot, Feuerbach, Hegel, Kant, Nietzsche, Herzen, Plehanov, Teilhard de Chardin magyarul megjelent művei. Mellettük számos magyar szerző, Martinovics Ignác, Mentovich Ferenc és mások írásai is szerepelnek.

A „*Vallástörténet*” c. fejezet különösen gazdag, „*A vallás keletkezése, népek vallásai*” alcsoportban filozófiai- és vallástörténeti összefoglalások, vallási kultuszokról, legendákról, ereklyékről, a különböző népeknek a túlvilágról, az ördög-ről, az ember teremtéséről alkotott elképzeléseiről szóló publikációk címadatai sorakoznak. A „*Vallási mozgalmak*” c. alcsoport a huszitizmus, a német parasztháború, a reformáció irodalmát öleli fel. A „*Biblia*” c. fejezet fontos művekre hívja fel a figyelmet, de számuk meglepően csekély — mindössze kilenc tétel.

A „*Kereszténység*” c. fejezet három alcsoportra oszlik: az első a kereszténység „lényegé”-vel foglalkozó műveket ígér (három címet találunk benne a materializmus és a vallás, illetve a kommunizmus és a kereszténység viszonyáról), a második a kereszténység eredetéről, az őskereszténységről, a holt-tengeri tekerésekről ad irodalmat, a harmadik a kereszténység történetét bemutató kiadvá-

nyokat sorol fel (eretnekmozgalmak, kereszties háborúk, inkvizíció és boszorkányüldözés, a jezsuiták és a kereszténydemokraták tevékenysége egyaránt szerepel a témák között).

A „*Magyar egyházak, antiklerikális hagyományok*” c. fejezet hazai szerzők antiklerikális írásait, illetve a belőlük összeállított antológiákat, a magyarországi egyházak gazdasági és politikai szerepét, az egyház és állam kapcsolatát, egyházpolitikai kérdéseket tárgyaló munkákat kínál. Külön fejezetbe kerültek a pápaságról, a katolikus egyház fejeéről, a Vatikán múltbéli és jelenlegi szerepéről szóló művek, s ide került néhány, az inkvizíció történetével foglalkozó könyv címeleírása is.

A „*Tudomány és vallás*” problémaköréből — Galileitől Freudig, a csillagászat-tól a pszichológiáig — a bibliográfia sok érdekes kiadványra hívja fel a figyelmet. Az ókori népek, a sumérok, görögök, rómaiak, germánok, kelták mondavilágával, eposzaival, az ősi magyar hitvilággal külön fejezet foglalkozik.

A kötet második, terjedelmesebb részében szépirodalmi művek felsorolását találjuk, külön alcsoportban az antológiákat, a regényes életrajzokat és életrajzi regényeket, végül az „*egyéb szépirodalmat*” — részben országok szerint csoportosítva. A kötet végén név- és tárgymutató, valamint a tudományos, ismeretterjesztő és szépirodalmi műveket egyaránt felölelő címmutató könnyíti meg az eligazodást.

(Szeged, 1977. 431. l. /A Somogyi Könyvtár kiadványai 9./)

Pálvolgyi Endre

Hallottuk,

hogy megkezdődtek a könyvtárosképző szaktanfolyamot, illetve könyvtáros-népművelő szakot végzettek államvizsgái: a SZOT Központi Iskoláján 1977. november 20–24-én már megvoltak, a nyiregyházi és a szombathelyi főiskolán pedig 1978 januárjában lesznek az első vizsgák. Ebben az időszakban azok vizsgáztak, illetve vizsgáznak, akiknek a 2/1976. OM rendelet szerint nem kell szakdolgozatot írniuk.

A következő vizsgaidőszakra — az 1977/78. tanév végére — a főiskolák már nagyrészt elfogadták a jelentkezéseket. A jelöltek száma azonban kisebb, mint amennyivel a tájékoztató füzetben is közölt ütemezés számolt. Sokan azért nem nyújtották be jelentkezésüket, mert késnek szakdolgozatuk elkészítésével.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztálya felhívja az érdekelt könyvtárosok figyelmét, hogy a konzulensük által elbírált szakdolgozatukat a vizsga tervezett időpontja előtt három hónappal el kell juttatniuk a főiskolához. Még jobban járnak azonban akkor, ha dolgozatukat már e határidő előtt beadják, mert ezáltal lehetőséget adnak a főiskoláknak a vizsgaütemezés esetleges meggyorsítására és arra, hogy a vizsgáktól visszalépők helyére másokat hívjanak be. Az sem mellékes szempont, hogy a szakdolgozat gyorsabb elkészítésével időt nyernek a szóbeli vizsgára való nyugodt felkészülésre.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 1977/9-es száma kevés eredeti közleményt tartalmaz, a szám azonban így is gazdag információkban. Különösen az az áttekintése tarthat számot általános érdeklődésre, amely az ENSZ szervezeteinek jelenlegi, illetve tervezett műszaki-tudományos információs tevékenységét foglalja össze, s ezáltal kiegészíti a világszervezet főtitkárának 1976. jún. 14-i jelentését a világméretű műszaki információs hálózat létesítéséről (l. a folyóirat 1976/11. számában). Az áttekintés több mint 80 tételes függelékkel a legfontosabb ENSZ információs szervezetek névrövidítésének feloldását tartalmazza, tehát nélkülözhetetlen segítség a mindennapos dokumentációs-könyvtári munkának. A TMT egyéb publikációi közül még a Mérnök-szervezetek világszövetsége mérnöki információs bizottságának szífi tanácskozásáról szóló beszámolót és az Országos Találmányi Hivatal szabadalmi témafigyelő szolgáltatást bemutató írást emeljük ki.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS idei 4—5., összevont számában „direkt” könyvtári írást alig olvashatunk, a szám mégsem érdektelen számunkra. A vezércikk az új tantervek 1978—79-ben történő bevezetésével, az ezzel összefüggő könyvtári feladatokkal foglalkozik. Felhívja a figyelmet az új tanterv „olvasató”, önművelésre készítető jellegére, nyitottságára és arra a tényre, hogy a tantervhez eszközjegyzék is készült, amely a Művelődésügyi Közlönyben jelenik meg. A jegyzék egy része azokat a legfontosabb műveket sorolja fel, amelyeket elsősorban a szaktantervek kézikönyvtárai számára kell beszerezni. A könyvtári — és mindenfajta — olvasás alapkérdése, hogyan fejlődik az írás-olvasás tanítása és az önművelési igény kialakítása az iskolában. Ezért fontosak az ilyen irányú pedagógiai kutatások és kísérletek, amelyek egyikéről Arató Ferenc számol be. Az 1970-ben indított sokoldalú és összetett program 1976/77-es tanévi fő kísérleti feladata az általános iskolai olvasás-írás tantárgy újfajta tanítása volt. A budapesti Szemere utcai általános iskolában új módszerrel és új tananyagokkal (Arató Ferenc — Arató Ferencné: *Az én ábécém; Tavasz ünnepink. Kiegészítés „Az én ábécém” tananyaghoz*) végzett tanítás igen jó eredményeit ellenőrző vizsgálatokkal is sikerült bizonyítani. — Az iskolai könyvtárügy területei közül az elmúlt tanév statisztikai adatai szerint a leggyorsabban a szakmunkásképzők könyvtárai fejlődnek. Az 1976/77-es tanévben a 268 intézet 80 százaléka rendelkezett önálló helyiség-

gel (egy év alatt 21 százalékos emelkedés); 72-nek olvasóterme is van (28 százalékos növekedés); a függetlenített könyvtárosok száma 101-ről 124-re emelkedett. A tanulók 57,8 százaléka könyvtári olvasó (az általános iskolákban ez az arány 56, a középiskolákban 69 százalék). A szakmunkásképző intézetek könyvtáraiban is szemtelten azonban a nyitvatartási idő: csupán 42 százalékuk tart nyitva heti 10—11 óránál hosszabb ideig; 37 százalékuk 3—6, 5 százalékuk pedig csak 1—2 órában áll az olvasók rendelkezésére.

Az OSZK HIRADÓ, az Országos Széchényi Könyvtár tájékoztatója 1977/4—6. számában közli a nemzeti könyvtár szervezetében bekövetkezett változásokat: *Beruházási és könyvtári üzemi igazgatóság* névvél új, közvetlenül a főigazgató irányítása alá tartozó részleggé alakították át a volt III. főosztályt — főként a könyvtár várbeli otthonával kapcsolatos, valamint a könyvtári üzemek működtetésével és a tárolókönyvtárral összefüggő tennivalók végzésére, illetve ezek összehangolására. A szabályzat közli a két főigazgatóhelyettes feladatkörét, és felsorolja a könyvtár állandó bizottságait is. (*Tudományos és közművelődési* — ehhez csatlakozik a Hungarika koordinációs munkabizottság; *Könyvtártechnológiai és fejlesztési biz.*; *Vári és beruházási biz.*; *Iffjúsági biz.*; *Nyelvpótlék biz.*) A cikkek közül fontos információkat tartalmaznak a hazánknak a Library of Congress megosztott katalógizálási programjában való részvételéről, valamint a több mint ötven éve működő *Könyvek Központi Katalógusának* fejlesztéséről és az OSZK-ban folyó kutatómunkákról szóló cikkek, de — nemzeti könyvtárról lévén szó — a személyi rész (bemutatók, bemutatók, portrék) is közérdekűek.

A KÖNYVTÁRI HIRADÓ (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) július-szeptemberi (1977/3.) számában az évfordulós megemlékezéseken és a könyvtár életének különféle területeiről szóló sok apró közleményen kívül általánosabb, a hálózat keretein túlmutató érdekelttségű írást is találhatók. Ilyen például az ISBD/M (*Monografikus kiadványok nemzetközi szabványos bibliográfiai leírása*) katalógizálási szabályzat kialakítását és főbb elveit ismertető összefoglalás és az FSZEK 1978. évi kiadványterve, de például az intézmény 1977/78. évi részletes képzési-továbbképzési terve is adhat témaötleteket más könyvtárak, könyvtári hálózatok saját terveinek kialakításához.

A BORSODI KÖNYVTÁROS idejéig első száma igen gazdag tartalmú és színes, bár azonban, hogy kissé borzassá teszik sajtóhibái, hibás vagy hiányzó képaláírásai és némelyik cikkének (36—38. l.) néha a megértést is gátló, mosolyt fakasztó stílusbeli gyatraságai. Összinté helyzet-elemzéseket és jó feladatkielölő írásokat olvashatunk a tanácsai hálózatnak, illetve részterületeinek helyzetéről, a szakszervezeti hálózat teljesítményeiről és ötéves fejlesztési tervéről, a megye könyvtárügyi eseményeiről és bizonyos munkaterületek (irányító-szakfelügyeleti munka, módszertani tevékenység) elvi, valamint gyakorlati kérdéseiről is. Külön ki kell emelni a megyei helyismereti gyűjtemény fénylukkártyás feltárájáról írt cikket és a megye közművelődési könyvtárainak (tanácsai és szakszervezeti) elmúlt évi teljesítményadatait tartalmazó egyesített táblázatot, illetve ennek tanulságait: 1976-ban valamennyivel (147) nőtt a közművelődési könyvtárak olvasótáborára, mégpedig úgy, hogy a csaknem minden járás falusi olvasótáborában bekövetkezett visszaesést vagy stagnálást a városi olvasók számának helyenként nagyarányú növekedése (Kazincbarcika 449, Sátorlajaujhely 383, miskolci városi hálózat 601, megyei könyvtár 984) ellensúlyozta. A Miskolci Megyei Könyvtárba beiratkozott új olvasók ezres száma azt jelenti, hogy a könyvtár túllépett a tízezeres olvasói létszámon: 15 164 olvasója van, ennél többen magyar könyvtárba még egyetlen évben sem iratkoztak be! A megyei könyvtár olvasótáborára az új épületbe költözés óta eltelt öt év alatt több mint ötezerrel nőtt.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS idejéig második száma a megyei könyvtár fennállásának negyedszázados évfordulójára készült, s az intézmény társadalmi jelentőségét bizonyítja, hogy — eltérően a legtöbb könyvtári jubileumi megemlékezéstől — nem a könyvtár ünnepli benne önmagát, hanem fenntartói méltatják érdemeit: a megyei tanács művelődésügyi osztályvezetőjének, illetve a városi tanács elnökhelyettesének köszöntőjét olvashatjuk a híradóban. A folyóirat

egyéb írásai között arányosan szerepelnek a tanácsai és a szakszervezeti könyvtári cikkek és híradások. Szemléleti egyetértést bizonyít az is, hogy a kiváló könyvtár pályázat díjnyertes tanácsai és szakszervezeti intézményei együtt mutatja be a megyei vezető szakfelügyelő. A változatos tartalmú, többnyire rövid írásokat, beszámolókat tartalmazó számban még „Az olvasó munkáért” pályázatról, a tatai művelődési központ és a városi könyvtár közös felnőttoktatási-önképzési stúdiójáról, a Komárom megyei Építőipari Vállalat munkásszállóinak kulturális tevékenységéről, a megyei könyvtár társadalomtudományi tájékoztató munkájáról, a nemzetiségi könyvtárakban tartott rendhagyó németórákról és megyei helytörténeti érdekességekről, kiadványokról olvashatunk. A megyén kívüli könyvtárakat elsősorban Győri Lászlónak a megyei könyvtárban előjegyzett könyvek megosztásáról készített összeállítása érdekelheti. Ez az elemzés előzményeivel együtt a könyvtár olvasószolgálati tudatosságának maradandó bizonyítékaként lassan sorozattá áll össze.

A TOLNAI KÖNYVTÁROS 1977/2-es számának nagy részét egy alapos elemzés foglalja el: a paksi járás minden könyvtártípusára kiterjedő szakfelügyeleti vizsgálat összegezése. A szám egyéb közleményei közül különösen a helytörténeti vonatkozásúak értékesek: az egyikben a régi fényképek gyűjtésének tapasztalatait, a közgyűjtemények ilyen irányú együttműködésének lehetőségeit tárgyalja a megyei múzeum történésze, a másik pedig az 1871-ben alapított Szekszárdi Polgári Olvasókör első évtizedéről szól (szerzője a megyei levéltár munkatársa). A színvonalas tanulmányt — igen helyesen — az olvasókör későbbi, 1908—1910 körül készült könyvjegyzékével is kiegészítette a szerző. Ez a tanulmányozásra érdemes, 650 kötetet felsoroló jegyzék annak idején nyomtatásban jelent meg, s magántulajdonban van. Valószínűleg eredetileg sem készült kellő szakszerűséggel és gondossággal: a publikált listába pedig a diktálás, másolás közben minden bizonnyal további hibák, elírások kerültek. A rengeteg pontatlanság helyenként nemcsak a könyvek azonosítását nehezíti meg, hanem mosolyra is fakasztják az olvasót a rosszul írt nevek és az olyan könyvcímek, mint például *A debreceni duatikus* (A debreceni lunatikus — Jókai), *A öreg önkéntes* (Az öreg tekintetes — Gárdonyi), *Ostalaj a nemesi fenék* (Óstalaj. A nemesi fészek — Turgenyev). Az efféle esetek elkerülése végett hasonmások közlését javasoljuk — xerox vagy a közgyűjtemények birtokában levő egyéb másológépek segítségével.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM 60. évfordulójára több könyvtár adott ki bibliográfiát: A *Kazincbarcikai Városi Könyvtár* OKTÓBER FÉNYEI című, sokszorosításban, igen szép címlappal megjelentetett jegyzéke több mint hatvan szép- és szakirodalmi munkát sorol fel — annotációk nélkül —, tizennégy tétele pedig műsor-összeállításokhoz kínál irodalmat. A *Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár* ugyancsak sokszorosításban, szándékoltan primitív címlappal kiadott módszertani segédanyaga, az OKTÓBER SZELLEMBEN nemcsak az ünnephez kapcsolódó szakirodalmi műveket ajánl, hanem szép-irodalmat is, amely azonban szélesebb témakört ölel fel 1917 és a polgárháború éveinél: időhatár nélkül válogat az egész szovjet szépirodalomból. A segédlet műsorvázlatokat (zenei javaslatokkal) és vándorkiállításokat, továbbá filmeket, sőt TIT előadás-sorozatokat is felajánl a megye közművelődési intézményeinek. A Pest megyei közművelődés központi intézményének másik kiadványa, az IRODALOM A FELVEVŐGÉP ELŐTT. OROSZ ÉS SZOVJET IRODALMI ALKOTÁSOK SZOVJET FILMEN a megyei moziüzemi vállalattal közös kiadásban, 5000 példányban jelent meg — ugyancsak igénytelen címlappal —, s az évforduló hónapjában a megyében másorra tűzött filmeket mutatja be rövid ismertetéseivel, illetve az irodalmi alapanyagukra való hivatkozással és a szóban forgó film kritikáinak felsorolásával. A *Toľna megyei Könyvtár* — a KISZ-bizottsággal és a megyei művelődésügyi osztállyal közösen — változatos feladatokat tartalmazó rejtvényfüzetet adott ki a NAGY OKTÓBER 60 ÉVE címmel.

FELNŐTTOKTATÁS címmel a 7. és 8. osztályok tananyagához adott ki ajánló bibliográfiát a *Kazincbarcikai Városi Könyvtár*. A 100 oldalas, sokszorosított, szépen komponált címlappal megjelentetett jegyzék gondos összeállítója, Póta Lászlóné különválasztotta a két osztály tantárgyaihoz ajánlott irodalmat, a tantárgyakon belül pedig több alcsoportot is kialakított, az osztályfőnöki órákhoz javasolt könyvanyagot azonban nem osztályonként, hanem csupán témánként tagolta.

MEGHÍVÓHOZ, MŰSORFÜZETHEZ készített ajánló jegyzéket a *Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár* („Politikai könyvnapok Pest megyében 1977”); „Műszaki könyvnapok Pest megyében 1977”); a *Komárom megyei Könyvtár* („A József Attila Megyei Könyvtár ajánló bibliográfiája a TIT irodalmi szabadegyetem előadásaihoz”; és „... a TIT csillagászati szabadegyetem előadásaihoz”); a *Pápai Városi-Járási Könyvtár* (Telling István kiállítása. Kisgrafikai füzetek 5.); a *debreceni* 6. sz. *Volán vállalat szakszervezeti könyvtára* pedig „Az olvasó munkásért pályázat” keretében kibocsátott könyvtárismertetőt egészítette ki három olvasómozgalom, illetve vetélkedő ajánló jegyzékeivel.

Az ADY-ÉVFORDULÓRA megjelent kiadványok közül ki kell emelnünk a *Debreceni Zenei Könyvtár* ADY-VERSEK KOTTÁN ÉS HANGLEMEZEN 1945—1976 című bibliográfiáját, illetve diszkográfiáját. A sokszorosított, de izléses nyomtatott címlappal kiadott füzet az 1945-től 1976. dec. 31-ig terjedő időszakban megjelent, gyűjtési körébe tartozó 97 kottát, 24 zenei hanglemezt és 78 irodalmi hanglemezt írja le

teljességre törekedve — országos források alapján. Az összeállítók, *Papp Emma* és *Márkus Ottília* kitűnő munkájának használhatóságát nagy mértékben növeli az is, hogy a kották leírását kiegészítették az Országos Széchényi Könyvtárnak és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának megfelelő raktári jelzetével, továbbá kétféle mutatót is készítettek a kiadványhoz, mégpedig a zeneszerzőkről, valamint az előadókról és a közreműködőkről. — A *Nyíregyházi Városi Könyvtár* könyvjelzőt és ex librist készített az évfordulóra. A *könyvjelzőn Az Értől az Óceánig* c. vers és ajánló bibliográfia, valamint a hálózat fiókkönyvtárainak címjegyzéke olvasható.

BEETHOVEN (1770—1827) címmel izléses borítójú, 500 példányban sokszorosított bibliográfiát adott ki a *Szekszárdi Megyei Könyvtár* zeneműtára a zeneköltő halálának 150. évfordulójára. *Marosi Gáborné és Béres Jánosné* összeállítása a zeneműtárban található Beethoven-lemezeket, -kottákat és -irodalmat tárja fel, s az első két csoporton belül további alcsoportokra bontja az anyagot.

A ZIRCI REGULY ANTAL műemlékkönyvtárról igen tartalmas és izléses könyvtári kalauzt adott ki az *Országos Széchényi Könyvtár*, amelynek gondozásában működik egyik legszébb műemlékkönyvtárunk, az egykori ciszterci apátvárosi könyvtár. Az ismertető a névadóról, a zirci születésű *Reguly Antal*ról is megemlékezik, az állományt pedig nemcsak szöveggel, hanem címlapfotókkal és a legérdekesebb illusztrációk, belső oldalak hasonmásaival is bemutatja.

A GYERMEK ÉS A JÁTEK címmel a szegedi Somogyi Könyvtár az 'idei, négy megye számára rendezett gyermekkönyvtáros továbbképzési napokra jelentette Agárdi Lászlóné és Pintér Éva ajánló bibliográfiáját. A 449 tétel, gazdag anyagú összeállítás olyan fejezetekre oszlik, mint például a játék szocializáló szerepe, a játék pszichológiája és pedagógiája, játék a családban, játék és oktatás-ismeretszerzés, játék a könyvtárban, játékgyűjtemények, népi gyermekjátékok, bábjáték, színjáték, játszótér-játékszerek. A bibliográfia frissességre törekszik: a könyveket az 1960 utáni kiadványok közül, a folyóiratcikkeket az utolsó öt év terméséből válogatták a szerkesztők, s a gyűjtést 1977. április 30-ával zárták le. Mivel a jegyzék nemcsak a Somogyi Könyvtár állományát, hanem a Magyar Pedagógiai Információ, a Külföldi Pedagógiai Információ, a Magyar Nemzeti Bibliográfia és az Országos Széchényi Könyvtár anyagát is figyelembe vette s hivatkozási apparátusa, valamint mutatórendszere szintén nagyon szakszerű, a jól sikerült segédlet megérdemelné az országos terjesztést. Kár, hogy ezt a bibliográfia alacsony példányszáma (300) nem igen teszi lehetővé, noha a könyvtárosokon kívül a pedagógusok egy részének érdeklődésére is számíthat a csaknem száz oldalas, sokszorosított kiadvány.

A NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI INFORMÁCIÓS RENDSZER SZOLGÁLTATÁSAI 1978 címmel a KGST-államok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központja (NTMIK, Moszkva) kiadta a rendszer (NTMIR) keretében megrendelhető, jövő évi információs szolgáltatások adatait. A katalógus első része az NTMIR egészét érintő kiadványokról, a második

rész az NSIR (nemzetközi speciális — dokumentumfajták szerinti — információs rendszer) kiadványairól és szolgáltatásairól, a harmadik pedig a NÁTMIR (nemzetközi ágazati tudományos és műszaki információs rendszer) kiadványairól és szolgáltatásairól tájékoztat. A kiadványok a rendszer munkanyelvén, oroszul készülnek.

CSOPORTOS FOGLALKOZÁSOK A GYERMEK-KÖNYVTÁRAKBAN a címe a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Tapasztalatok a gyermekkönyvtárakban* sorozatában megjelent 13. füzetnek, amely három díjnyertes pályamunkát tesz közzé az 1975. évi ún. ötletvásárra beküldött forgatókönyvekből. A könyvtár- és katalógushasználati, irodalomismertetési célú pályázaton tíz gyermekkönyvtáros vett részt húsz munkával, közülük Szabó Ildikó „Barangolás a Dunántúlon” c. forgatókönyve első, Tompek Lászlóné „Erdei esztenéd”-je második, Bori Erzsébet „Mi fán terem?” c. összeállítása pedig harmadik díjat kapott.

150 ÉVE SZÜLETETT ZICHY MIHÁLY címmel a Kaposvári Megyei Könyvtár *Nagy emberek — nagy évfordulók* sorozatának 28. füzeteként kiadta a somogyi születésű művészlől Bükösi Valéria által összeállított, jól szerkesztett, olvasmányos ajánló bibliográfiát.

EGYHÁZPOLITIKA MAGYARORSZÁGON címmel 87 tételű válogató bibliog-

rafiát jelentetett meg a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár. Az összeállítás a határozatokon, rendeleteken (9 tétel) kívül 16 önálló munkát, illetve könyvrészletet sorol fel, a többi tétel pedig folyóirat- és újságcikkeket ír le. A címléírások a csoportokon belül szerzői betűrendben sorakoznak, annotáció egyikhez sem készült.

NOVEMBER 1-IG MEGJELENT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: Gazdaságpolitikai Tájékoztató 15 (1977). (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Helyismereti művek. Hajdú-Bihar megye 1976.* Összeáll. Bényei Miklós. (Hajdú-Bihar m. Könyvtár, Debrecen); *Irodalomkutató-sok. Az általános nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutató-sok jegyzéke.* 1977. október. (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája 1977/2.* M 19 007 — M 19 512 (OSZK KMK); *Szociológiai Információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája 1976/4.* sz. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról.* A) Referátumok 1977/8—9.; B) Bibliográfia 1977/8—9. (Marx Károly

Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1977. szept. (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára 9. sz.* 1977. szept. (Hajdú-Bihar m. Könyvtár); *Társadalomtudományi Információ '77/2 (FSZEK); Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek).* 1977/2. sz. ápr.-jún. (FSZEK); *Új hanglemek 1974.* (OSZK KMK); *Vas megye irodalma.* 1976. ápr. 1.—jún. 30. (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár bibliográfiai füzetei 50. Klny. a Vasi Szemle 1977/2. számából).

DR

SAMUEL ZALÁNYI

EX LIBRIS

DIRIKI MARTIN

EX LIBRIS

DR
EBERGÉNYI TIBOR

DR
AGNES BLAZSO

Kopasz Márta könyvjegyeiből és egyéb metszeteiből (Cikkünket lásd a 750. oldalon)

SZEGED

1977

Ára: 6,- Ft

HU ISSN 0450-7886